

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

«До захисту допущено»

завідувач кафедри д.е.н., професор

Олена КНЯЗЄВА

«___» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Освітньої програми «Економіка»

За спеціальністю 051 «Економіка»

ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ “ЯСНІ ЗОРІ” ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент

Ольга ЗАМЛИНСЬКА

Рецензент: д.е.н., професор

Тетяна ОКЛАНДЕР

Виконав здобувач денної форми навчання

Наталія ПАНКОВА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей і текстів інших авторів має посилання
на відповідне джерело.*

Наталія ПАНКОВА

ОДЕСА – 2025

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра економічної теорії і економіки підприємства

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Олена КНЯЗЄВА

«___» _____ 202__р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ**

Наталії ПАНКОВІЙ

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

**1. Тема роботи «ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ПОЛІПШЕННЯ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

науковий керівник роботи: _____ к.е.н., доцент Ольга ЗАМЛИНСЬКА
(науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету від
«30» грудня 2024 року №171з .

2. Строк подання здобувачем кваліфікаційної роботи 10 грудня 2025 р.

3. Об'єкт дослідження: ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», що здійснює діяльність у сфері
аграрного виробництва в Подільському районі Одеської області.

4. Предметом дослідження є теоретичні, методичні і практичні аспекти
підвищення ефективності фінансового стану аграрного підприємства.

5. Перелік завдань, які потрібно розробити:

- розкрити сутність фінансового стану підприємства та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності агропідприємств;
- проаналізувати та надати обґрунтовану оцінку фінансового стану аграрної галузі, зокрема аналіз майнового стану, ефективності операційної діяльності та ділової активності, діагностику фінансової стійкості та оцінювання конкурентоспроможності;
- здійснити обґрунтування напрямків розвитку.

6. Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

До теоретико-методологічного розділу: таблиці і рисунки щодо визначення та класифікацій виробничого потенціалу підприємства; графічне відображення методичних засад оцінювання потенціалу економічного зростання підприємства; класифікація сучасних підходів до розвитку економічно-господарського потенціалу підприємства.

До дослідницько-аналітичного розділу: таблично-графічний матеріал з оцінки привабливості аграрної продукції, аналізу організаційно-економічної характеристики ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»; таблиці та рисунки з оцінки ефективності використання виробничого потенціалу та конкурентоспроможності підприємства.

До проектно-рекомендаційного розділу: табличний матеріал з оцінки фінансового стану; графіки та таблиці результатів з прогнозування запасу фінансової стійкості діяльності, таблиці з економічного обґрунтування поточної та перспективної діяльності, моделювання ймовірності банкрутства в системі оцінки фінансової стійкості.

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: нормативно-правова документація з регулювання діяльності агробізнесу, навчально-методичні матеріали, публічна статистична інформація, річна фінансова звітність ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 р.р., наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з економічної теорії, аграрної економіки та управління підприємствами.

8. Перелік публікацій за напрямом досліджень: наукові результати було висвітлено в одній науковій праці загальним обсягом 0,2 друк. арк.

9. Дата видачі завдання: «10» березня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	березень 2025 р.	Виконано
2.	Отримання завдання і складання змісту кваліфікаційної роботи	березень 2025 р.	Виконано
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	березень 2025 р.	Виконано
4.	Написання I розділу — теоретичні та методологічні основи оцінювання фінансового стану підприємства	квітень - червень 2025 р.	Виконано
5.	Ознайомлення зі звітністю підприємства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» Подільського району Одеської області, з даними статистичних довідників.	травень-червень 2025 р.	Виконано
6.	Написання II розділу роботи – комплексна діагностика та оцінка фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» Подільського району Одеської області	липень - серпень 2025 р.	Виконано
7.	Підготовка публікацій за напрямком дослідження кваліфікаційної роботи	травень – жовтень 2025 р.	Виконано
8.	Написання III розділу роботи: обґрунтування напрямів поліпшення фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»	серпень - жовтень 2025 р.	Виконано
9.	Написання висновків, списку використаних джерел	жовтень 2025 р.	Виконано
10.	Перевірка роботи науковим керівником	жовтень 2025 р.	Виконано
11.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	жовтень -листопад 2025 р.	Виконано
12.	Підготовка до захисту: доповідь, презентація.	грудень 2025 р.	Виконано
13.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	грудень 2025 р.	Виконано
14.	Перевірка роботи на оригінальність	грудень 2025 р.	Виконано
15.	Попередній захист на кафедрі	грудень 2025 р.	Виконано
16.	Рецензування кваліфікаційної роботи	грудень 2025 р.	Виконано
17.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2025 р.	Виконано

Здобувач ОС «магістр»

(підпис)

Наталія ПАНКОВА

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Керівник:

(підпис)

Ольга ЗАМЛИНСЬКА

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну роботу магістра

Кваліфікаційна робота магістра містить 130 сторінок, 40 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел з 74 найменувань, 8 додатків.

Об'єктом дослідження є методи та шляхи поліпшення фінансового стану аграрного підприємства в умовах нестабільного макроекономічного середовища та воєнних ризиків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів оцінювання фінансового стану, фінансової стійкості, ліквідності, прибутковості, ділової активності та ймовірності банкрутства аграрного підприємства, а також механізми їх прогнозування та підвищення в умовах сучасних викликів агробізнесу.

Метою дослідження є комплексна оцінка фінансового стану та фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», ідентифікація ключових проблем і ризиків, а також обґрунтування практичних напрямів їх мінімізації й підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

У результаті дослідження удосконалено підхід до комплексної оцінки фінансового стану аграрного підприємства шляхом поєднання коефіцієнтного аналізу, інтегральних показників, трендового прогнозування та моделей діагностики банкрутства; обґрунтовано напрями підвищення фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», орієнтовані на оптимізацію структури оборотних активів, підвищення ліквідності та стабілізацію прибутковості; розроблено практичні рекомендації, які можуть бути використані в управлінській діяльності підприємства для зміцнення його платоспроможності, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності в умовах підвищеної економічної невизначеності. Одержані результати можуть бути використані на підприємстві як заходи щодо вдосконалення його виробничої діяльності.

Рік виконання роботи 2025. Рік захисту роботи 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Економічна сутність фінансового стану підприємства та його роль у забезпеченні сталого розвитку агропідприємств	7
1.2. Методи, моделі та показники оцінювання фінансового стану підприємств агробізнесу та їх трансформація під впливом воєнних ризиків	21
1.3. Фактори та сучасні детермінанти фінансової стійкості підприємств агропромислового комплексу України	36
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	50
2.1. Організаційна характеристика підприємства та оцінка умов його функціонування	50
2.2. Комплексний аналіз майнового стану, ефективності операційної діяльності та ділової активності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»	57
2.3. Діагностика фінансової стійкості та конкурентоспроможності агропідприємства	72
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»	86
3.1. Ідентифікація проблем фінансового стану та формування шляхів підвищення фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»	86
3.2. Вивчення шляхів запобігання банкрутства в системі оцінки фінансової стійкості підприємства	94
3.3. Формування та прогнозування запасу фінансової стійкості аграрного підприємства	104
ВИСНОВКИ	118
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	122
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сучасний розвиток аграрного сектору України відбувається в умовах високої економічної турбулентності, посилення конкуренції, трансформації ринкових відносин та зростаючого впливу зовнішніх ризиків, зумовлених воєнними діями та глобальними викликами. У таких умовах особливої ваги набуває забезпечення стабільного фінансового стану агропідприємств, адже фінансова стійкість є ключовою передумовою ефективного функціонування, адаптації до змін та довгострокового розвитку підприємства.

ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» Подільського району Одеської області здійснює діяльність у сфері рослинництва та тваринництва, що потребує значних виробничих інвестицій, раціонального використання ресурсів та системного управління грошовими потоками. Водночас, нестабільність ринкових цін, зростання собівартості продукції, логістичні обмеження та зміни у державній політиці створюють додаткові фактори фінансового тиску. За таких умов стратегічним завданням є розроблення інструментів зміцнення фінансової стійкості, підвищення платоспроможності та забезпечення ефективного управління фінансовими результатами підприємства.

Актуальність вибраної теми зумовлена необхідністю поглибленого аналізу фінансового стану підприємства та обґрунтування практично орієнтованих шляхів його покращення з використанням сучасних економічних підходів та методів фінансового менеджменту. Науковий інтерес становить вивчення динаміки показників ліквідності, рентабельності, ділової активності, структури капіталу й оцінка впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на фінансову стабільність підприємства.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є обґрунтування шляхів поліпшення фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» на основі комплексного аналізу його фінансово-економічних результатів. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі завдання:

- розкрити теоретичні основи оцінювання фінансового стану підприємств;
- здійснити комплексний аналіз фінансових показників ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»;
- виявити ключові проблеми фінансової діяльності та чинники їх формування;
- запропонувати обґрунтовані напрями та механізми покращення фінансового стану підприємства;
- оцінити ефективність запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є методи та шляхи поліпшення фінансового стану аграрного підприємства в умовах нестабільного макроекономічного середовища та воєнних ризиків.

Предметом дослідження є економічні відносини, механізми та інструменти управління фінансовою стійкістю аграрного підприємства.

Методологічну основу становлять методи фінансового аналізу, економіко-статистичні підходи, методи порівняння, групування, коефіцієнтний аналіз, системний та функціональний підходи до оцінювання показників діяльності.

Практичне значення роботи полягає в можливості застосування запропонованих заходів для підвищення фінансової стійкості, оптимізації ресурсного забезпечення та формування ефективної стратегії розвитку підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

Проблемам покращення фінансового стану підприємств АПК та дослідженням парадигмальних змін сучасних детермінант стійкості, ліквідності, платоспроможності та проблемам фінансового розвитку присвятили свої наукові дослідження багато вчених, серед яких: І. Бланк [1], Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., Ю. Журавльова [2], Ю. Нікольчук, та багато ін. Малік М. Й., Б. Небжицький, О. Савчук [3] Бородіна О.М. та багато інших, як українських так і зарубіжних науковців, які аналізують вплив кризових умов на аграрний бізнес. Значна частина проблем оцінювання ефективності діяльності підприємства потребує актуалізації та детального вивчення з точки зору забезпечення врахування поточних тенденцій розвитку, ролі різних

напрямків діяльності, досягнення цілей стійкості та адаптації до воєнних реалій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економічної теорії і економіки підприємства «Теоретико-методологічні та практичні засади організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств» (номер державної реєстрації 0121U110933).

Інформаційною базою написання кваліфікаційної роботи є: законодавчі акти; наукова література; матеріали конференцій; статистичні довідники; фінансова, статистична та оперативна звітність суб'єктів господарювання; інтернет-ресурси.

Апробація результатів наукового дослідження. Окремі положення наукового дослідження було апробовано у науковій праці у співавторстві: Громлюк М.Я., Панкова Н.І., Замлинська О.В. Фінансова стійкість агропідприємств Причорномор'я України під час війни/ Економічні та соціальні аспекти розвитку України. Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції 16-17 жовтня 2025 р [58], та Панкова Н., Замлинська О.В. Пошук ефективних напрямів зміцнення фінансової стійкості агропідприємств півдня України [43].

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність фінансового стану підприємства та його роль у забезпеченні сталого розвитку агропідприємства

Фінансовий стан підприємства відіграє провідну роль у забезпеченні конкурентоспроможності агропідприємств. Фінансовий стан підприємства є інтегральною характеристикою його ділової активності, платоспроможності, стійкості та здатності забезпечувати безперервність відтворювальних процесів. У науковій літературі [] фінансовий стан визначається як результат взаємодії всіх складових господарського механізму, що відображає рівень ефективності управління ресурсами, структуру капіталу, динаміку доходності та рівень ризиків. Для аграрних підприємств ці характеристики мають специфічний зміст, обумовлений сезонністю виробництва, високою залежністю від природно-кліматичних умов, інвестиційною тривалістю циклів та підвищеною волатильністю товарних ринків. Фінансовий стан безпосередньо впливає на конкурентоспроможність аграрного виробника, визначаючи його можливості реалізувати інвестиційні проєкти та оновлювати техніко-технологічну базу, забезпечувати ефективний контроль витрат та оптимізувати структуру собівартості, нарощувати виробничі потужності та підвищувати продуктивність, забезпечувати високу якість продукції, відповідність стандартам і вимогам сертифікації, та підтримувати стійкість ланцюгів постачання та гарантовано виконувати контрактні зобов'язання.

Категорія «фінансовий стан підприємства» посідає центральне місце в теорії фінансового менеджменту та економічного аналізу. У вітчизняній

економічній науці системне осмислення цієї категорії розпочалося в 1990-ті роки. І. Т. Бланк (1999) [17, 18] визначав фінансовий стан як рівень забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами, раціональність їх розміщення та ефективність використання. Подальший розвиток концепції відображено в працях Т. М. Ковальчук (2022) [19], О. В. Мельничук (2023) [20], В. В. Сопка (2024) [21], які підкреслюють інтегративний і динамічний характер фінансового стану як результуючої всіх господарських процесів та водночас детермінанти стратегічного розвитку суб'єкта господарювання.

У сучасній зарубіжній літературі (Ross et al., 2021; Brigham, Ehrhardt, 2023; Damodaran, 2024) [22] домінує ціннісно-орієнтований підхід (value-based management), згідно з яким фінансовий стан вважається задовільним за умови стійкого зростання економічної доданої вартості (EVA) та ринкової капіталізації підприємства.

В контексті аграрного сектора економічна сутність фінансового стану набуває специфічних рис, зумовлених:

- вираженою сезонністю формування та використання грошових потоків;
- значною питомою вагою біологічних активів і земельного банку в структурі активів;
- високим рівнем експозиції до екзогенних ризиків (кліматичних, цінових, логістичних, воєнно-політичних).

Отже, фінансовий стан агропідприємства доцільно розглядати як комплексну характеристику його здатності забезпечувати безперервність відтворювального процесу, своєчасно та в повному обсязі виконувати фінансові зобов'язання, а також генерувати достатній вільний грошовий потік для реалізації інвестиційних програм і формування стійких конкурентних переваг. Конкурентоспроможність агропідприємства в сучасних умовах трактується як його здатність підтримувати або нарощувати ринкову частку за збереження чи підвищення рівня економічної ефективності діяльності [23].

Фінансовий стан виконує двоїсту функцію в системі конкурентоспроможності:

1. Внутрішню ресурсну функцію, визначаючи межі доступності та вартості фінансових ресурсів, необхідних для технологічної модернізації, впровадження інновацій та формування диференційованих переваг.
2. Сигнальну функцію для зовнішніх стейкхолдерів (кредиторів, інвесторів, контрагентів), впливаючи на умови залучення капіталу та формування партнерських мереж.

Фінансовий стан агропідприємства є системоутворюючим внутрішнім фактором його довгострокової конкурентоспроможності. Стабільність і якість фінансового стану визначають не лише поточну платоспроможність, а й стратегічну здатність підприємства трансформувати фінансові ресурси в технологічні, логістичні та репутаційні переваги в умовах високої невизначеності зовнішнього середовища. Подальше дослідження буде спрямовано на розробку та апробацію комплексної методики діагностики фінансового стану агропідприємств з урахуванням виявлених специфічних особливостей та сучасних викликів аграрного сектора України.

Фінансовий стан підприємства є комплексною характеристикою його фінансово-господарської діяльності, яка відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, здатність ефективно їх розподіляти, своєчасно виконувати зобов'язання та забезпечувати стабільні умови розвитку. У науковій економічній літературі фінансовий стан визначається як інтегрований показник результативності управління фінансами, що поєднує ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність та рентабельність.

Сутність фінансового стану полягає у відображенні реального фінансового потенціалу підприємства — його спроможності генерувати та акумулювати достатній обсяг грошових потоків, забезпечувати розширення діяльності та підтримувати економічну безпеку в умовах динамічного

ринкового середовища. Фінансовий стан формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів: структури капіталу, ефективності використання оборотних коштів, обсягу й вартості залучених ресурсів, рівня конкуренції, державного регулювання та кон'юнктури ринку.

Ключовими показниками, що характеризують фінансовий стан підприємства, є:

- ліквідність і платоспроможність, які визначають його здатність розраховуватися за поточними зобов'язаннями;
- фінансова стійкість, що відображає оптимальність структури капіталу та ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування;
- ділова активність, яка характеризує швидкість обороту капіталу та ефективність використання ресурсів;
- прибутковість і рентабельність, які визначають здатність підприємства генерувати фінансовий результат;
- грошові потоки, що є індикатором реального руху коштів та здатності підприємства забезпечувати самофінансування.

Отже, фінансовий стан інтегрує в собі всі фінансові процеси та результати діяльності підприємства, забезпечуючи основу для прийняття управлінських рішень і формування конкурентної стратегії.

У сучасних умовах функціонування аграрного сектору фінансовий стан підприємства є визначальним чинником його конкурентоспроможності. Особливості аграрного виробництва — сезонність, залежність від природно-кліматичних умов, значна капіталомісткість, висока потреба в оборотному капіталі — підвищують роль фінансової стійкості та платоспроможності як базових умов ефективного ведення діяльності.

Фінансово стійке агропідприємство здатне:

1. Забезпечувати інвестиційний розвиток. Достатній рівень власного капіталу та стабільні грошові потоки дають можливість модернізувати техніку, запроваджувати інноваційні технології та підвищувати продуктивність

виробництва.

2. Протистояти ринковим та природним ризикам. Наявність резервів і стабільної структури балансу дозволяє компенсувати коливання врожайності, цінових тенденцій, вартості ресурсів.

3. Залучати дешеві кредитні ресурси. Високий рівень платоспроможності та кредитоспроможності формує довіру фінансових установ і дає можливість підприємству отримувати кредити на вигідних умовах.

4. Забезпечувати високу ділову репутацію та партнерську привабливість. Надійний фінансовий стан сприяє розширенню ринків збуту, укладанню довгострокових контрактів, розвитку кооперації.

5. Формувати конкурентні переваги на ринку. Оптимізація витрат, збільшення прибутковості, впровадження інновацій і гнучке управління капіталом безпосередньо впливають на рівень конкурентоспроможності продукції та підприємства загалом.

Таким чином, фінансовий стан агропідприємства виступає фундаментом його ринкової стратегії та визначає здатність підприємства адаптуватися до зовнішніх викликів, нарощувати виробничий потенціал і забезпечувати сталий розвиток. Чим вищий рівень фінансової стійкості та ефективності фінансового управління, тим більша можливість аграрного підприємства утримувати та зміцнювати свої конкурентні позиції.

Фінансовий стан агропідприємств виступає ключовим параметром, який визначає їхню здатність зберігати та підвищувати конкурентоспроможність у мінливих умовах аграрного ринку. У контексті сучасних економічних викликів — коливань цін на сільськогосподарську продукцію, високої ресурсоемності виробництва, технологічного оновлення та посилення конкуренції — значення фінансової стійкості підприємства суттєво зростає. Конкурентоспроможність аграрного виробника безпосередньо залежить від рівня платоспроможності, доступності фінансових ресурсів, ефективності їх використання та здатності підприємства формувати власну інвестиційну та інноваційну стратегію.

Стійкий фінансовий стан забезпечує підприємству можливість функціонувати в довгостроковій перспективі, підтримуючи безперервність виробничого процесу, модернізацію техніко-технологічної бази та підвищення продуктивності праці. В умовах високої залежності аграрного виробництва від сезонності та природно-кліматичних факторів збалансована структура капіталу та наявність достатнього обсягу оборотних коштів є критичними елементами економічної стійкості. Підприємства з належним фінансовим забезпеченням можуть:

- реалізовувати оновлення парку техніки та обладнання, впроваджувати точне землеробство, автоматизацію та інші технології, які підвищують ефективність виробництва;
- забезпечувати гнучкість у виборі постачальників і технологічних рішень, що дозволяє зменшувати виробничі витрати та підвищувати якість продукції;
- оптимізувати витрати та формувати цінові переваги, що є одним із головних критеріїв конкурентоспроможності на аграрному ринку.

Оцінка фінансового стану агропідприємств є значно складнішим завданням, ніж для підприємств інших галузей, через сезонність, високу частку біологічних активів, залежність від погодних і цінових ризиків, а також необхідність одночасного врахування короткострокової ліквідності та довгострокової інвестиційної спроможності.

Поліпшення фінансового стану підприємства не можливо без якісної фінансової діагностики. У цьому розділі розглянемо складові фінансової діагностики, що є однією з найважливіших складових побудови управлінської діяльності підприємства і впливу на поліпшення фінансового стану підприємств. Така діагностика (від грецького - розпізнавання стану на основі прямих або непрямих ознак) складається з комплексу, що включає аналіз фінансових даних і застосування низки спеціальних заходів, спрямованих на збирання й обробку інформації для ухвалення об'єктивних рішень.

Діагностику фінансового стану підприємств проводять за допомогою

сучасних інструментів, як-от: фінансові показники, аналіз рентабельності підприємства, оцінки фінансових ризиків, з'ясування інвестиційних заохочень тощо. Це дає змогу отримати всебічну оцінку фінансового стану та визначити стратегічні напрямки для оптимізації діяльності підприємства.

Таким чином, якісна оцінка фінансового стану складається з таких етапів:

1. Дослідження рентабельності та фінансової стабільності підприємства. Оскільки фінансова стійкість будь-якого підприємства безпосередньо залежить від ефективності використання ресурсів для отримання прибутків на всіх рівнях і розраховується як прямо-пропорційне відношення витрат до активів, власного капіталу/обсягів продажів, визначають такі показники рентабельності, за допомогою яких вимірюють ефективність у кожному конкретному аспекті діяльності підприємства:

- Рентабельність збуту готової продукції за чистим прибутком, який створює кожна грошова одиниця продажів. Цей показник розраховується як відношення чистого доходу до обсягів збуту. Отримане значення дає показник виручки, яка отримується після вирахування всіх витрат за певний період часу. Це дає можливість прогнозування зростання чистого прибутку при підвищенні рівня реалізації на одну грошову одиницю. Що більшим буде отримане значення, то вищою фінансова стабільність підприємства. Підвищити зазначений показник і, як результат, фінансову стійкість підприємства можна шляхом оптимізації фінансових ресурсів, використання певних податкових канікул/пільг, скороченням витрат на виробництво товарів/надання послуг, оптимізації маркетингової мережі тощо.

- Рентабельність активів. Це коефіцієнт ефективності застосування активів підприємства для досягнення прибутку - він є свідченням рівня роботи роботи підприємства. Розраховують цей показник як відношення чистого доходу/збитку до середнього значення суми активів за рік. Особливість розрахунку цього коефіцієнта полягає в тому, що його потрібно аналізувати в динаміці, тобто порівнювати дослідження певних періодів різних років.

Величина отриманого показника свідчить про рівень ефективності управлінської діяльності, адже коефіцієнт рентабельності активів залежить від діяльності підприємства в цілому. також необхідно враховувати той факт, що сума активів може зазнавати значних коливань протягом року, тому краще брати значення на кінець певного розрахункового періоду. При визначенні шляхів підвищення показника рентабельності активів потрібно обов'язково враховувати, що він формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, тому засоби підвищення рівня показника можуть бути у всіх галузях роботи підприємства.

- Рентабельність власного капіталу. Цей показник є своєрідним індексом ефективності використання власних коштів компанії/коштів акціонерів та інвесторів, тобто показує, скільки прибутку отримує підприємство на кожну грошову одиницю власних коштів. Що вищим є рівень зазначеного показника, то ефективніше організовано використання коштів власників підприємства, що, як правило, сприяє залученню нових інвестицій. Низькі показники зазвичай свідчать про низьку прибутковість (або збитковість) підприємства. Також слід зазначити, що при аналізі рентабельності власного капіталу слід враховувати ризики: чи не має підприємство кредитної заборгованості за рахунок якої досягло високих показників. Отже, рентабельність власного капіталу слід аналізувати в комплексі з іншими фінансовими показниками та враховуючи специфіку роботи підприємства. Якісний аналіз допоможе оцінити можливості прибутковості та спрогнозувати шляху залучення інвестицій, що приведе до поліпшення фінансового стану підприємства в цілому.

- Рентабельність операційної діяльності. Це коефіцієнт прибутковості підприємства. Він демонструє обсяги прибутку на одну одиницю витрат у процесі діяльності підприємства. Розрахунок рентабельності операційного прибутку являє собою пропорційне відношення операційного прибутку (дохід, одержаний від основної діяльності підприємства до відрахування операційних витрат) до операційних витрат (усі витрати, пов'язані з діяльністю

підприємства). Рівень здобутого показника дає можливість об'єктивної оцінки використання ресурсів підприємства та його спроможності створювати прибуток. Високий показник рентабельності операційної діяльності є підтвердженням ефективного управління витратами та організації виробництва, що приносить вигоду. Порівняння показників рентабельності операційної діяльності за попередні періоди роботи підприємства дає можливість оцінити ефективність діяльності підприємства та рівень його конкурентоспроможності, а отже, рівень вигідності для підприємства виробництва продукції, надання послуг, продажу товарів тощо.

- Рентабельність продукції. Це коефіцієнт прибутку від виробництва й збуту продукції. Він унаочнює економічну вигоду діяльності підприємства, демонструє рівень ефективності організації виробництва, тобто рівень доходу, отриманого з кожної грошової одиниці, витраченої в процесі виробництва, а отже, рівень прибутковості підприємства у відсотках. Розраховують показник рентабельності продукції як відношення чистого прибутку до стягнення податків до її собівартості, причому такі розрахунки можна застосовувати як до конкретних видів товарів/послуг, так і до підприємства в цілому. Що вищим виявиться показник рентабельності продукції, то більший прибуток матиме підприємство. аналіз рентабельності продукції - це, по суті, визначення фінансового стану підприємства в конкретний період часу. Якщо порівняти отримані показники із середніми показниками конкурентів, то можна отримати показник ефективності організації виробництва. це допоможе у складанні фінансових планів робити/розширення підприємства; визначенні необхідності й обсягу залучення інвестицій; ціноутворенні товарів/послуг; аналізі діяльності підприємства для ухвалення відповідних управлінських рішень для поліпшення фінансового стану підприємства.

2. Дослідження ефективності використання майна підприємства, забезпечення власними оборотами. Результативність використання майна підприємства і забезпечення власними оборотними коштами зокрема є одним із

критично важливих чинників успішної діяльності підприємства. Для визначення ефективності використання майна підприємства застосовують аналіз таких показників:

- Оборотно́сть оборотних коштів. Це своєрідний індикатор швидкості, з якою оборотні кошти перетворюються на грошові кошти підприємства, тобто кількість повних циклів від вкладення до отримання виручки за певний період часу. Високі показники свідчать про те, що підприємству потрібно менше ресурсів для підтримання наявного рівня активності, що дає можливість вивільнити певний обсяг фінансових ресурсів. низькі показники напряду вказують на збільшення фінансових витрат підприємства й необхідність терміново вжити заходів щодо унормування значення оборотно́сті оборотних активів, як-от: знизити суми виробничих запасів до гранично допустимого рівня, забезпечивши безперервність виробничого процесу; знизити суми запасів готової продукції й стимулювати ринок збуту; вжити заходів щодо погашення дебіторської заборгованості тощо.

- Коефіцієнт оборотно́сті оборотних коштів. Цей показник демонструє, скільки оборотів пройшли оборотні кошти за певний часовий проміжок і являє собою відношення вартості реалізованої продукції за актуальними гуртовими цінами за певний період часу до середнього значення залишку оборотних коштів за той самий період. високі показники свідчать про ефективність використання оборотних коштів для одержання доходу. низькі показники демонструють малоефективне використання оборотних коштів (надмірні запаси, повільна дебіторська заборгованість, недостатній обсяг продукції) тощо. Аналізуючи коефіцієнт оборотно́сті коштів, слід порівнювати його значення як із попередніми періодами діяльності підприємства, так і показниками конкурентоспроможних підприємств, а також обов'язково враховувати той факт, що підвищення коефіцієнта оборотних коштів за рахунок скорочення запасів може негативно відбитися на роботі підприємства, а саме: призвести до зриву виробництва, втрати клієнтів. Отже, якісний аналіз

коефіцієнта оборотності оборотних коштів допоможе в ухваленні обґрунтованих фінансових рішень, визначенні необхідності оптимізації запасів, виробництва та умов продажу.

- Тривалість одного обороту оборотних коштів. Це чітко визначений період часу від моменту вкладення в активи до отримання грошових коштів від реалізації продукції, тобто чітко визначена кількість днів, потрібна для повного циклу обертання оборотних коштів для перетворення грошові кошти. Тривалість одного обороту оборотних коштів визначають як відношення кількості днів періоду часу до коефіцієнта оборотності оборотних коштів. Отримані показники свідчать про рівень ефективності використання оборотних коштів підприємства. Що менше триває повний цикл обороту оборотних коштів, то швидше вони перетворюються на грошові кошти - то ефективнішим є управління оборотними коштами. Аналізувати коефіцієнт слід у порівнянні з коефіцієнтами попередніх періодів діяльності підприємства. скорочення тривалості одного повного обороту оборотних коштів свідчить про збільшення ефективності використання запасів, зменшення термінів виробництва та підвищення швидкості отримання виручки від реалізації. Якщо ж показник тривалості повного обороту оборотних коштів збільшився, то це сигналізує про наявність проблем управління запасами, можливі залишки готової продукції, недієве збирання дебіторської заборгованості і свідчить про необхідність негайно вжити заходів до виправлення ситуації.

- Коефіцієнт закріплення оборотних коштів. Це показник того, скільки оборотних коштів припадає на одну грошову одиницю реалізованої продукції в конкретний період часу, тобто яка кількість оборотного капіталу потрібна для здійснення реалізації продукції на одну грошову одиницю. Розраховують коефіцієнт закріплення оборотних коштів як відношення середньорічної вартості оборотного капіталу до кількості реалізованої продукції, причому коефіцієнт закріплення оборотних коштів є оберненим до показника оборотності оборотних коштів, а отже, високий показник закріплення

оборотних коштів свідчить про те, що підприємству потрібен великий обсяг оборотного капіталу для виробництва й реалізації продукції, що може бути наслідком малоефективного використання оборотних коштів (за умови, що це не є особливістю виробничого процесу). І навпаки, низький коефіцієнт демонструє високоефективне використання оборотних коштів: менший обсяг оборотного капіталу для виробництва й реалізації готової продукції. скоротити коефіцієнт закріплення оборотних коштів можна за рахунок оптимізації запасів, зменшення тривалості повного циклу виробництва, підвищення якості організації матеріально-технічної бази, скорочення термінів реалізації продукції тощо.

- Рентабельність оборотних коштів. Це показник прибутку, отриманого з кожної грошової одиниці оборотних коштів. збільшення коефіцієнта рентабельності напряду залежить від ефективності використання обігових коштів демонструє спроможність підприємства забезпечувати обсяги річного прибутку у відношенні до середньорічної суми оборотного капіталу підприємства. Що вищим є значення показника, то ефективніше використовує підприємство оборотні кошти. Особливість даного коефіцієнта полягає в тому, що він не має нормативного значення й аналізувати його слід тільки в динаміці, зіставляючи показники різних років, взятих за конкретний період дослідження. Крім того, доцільно порівняти отримані показники із показниками конкурентоспроможних підприємств, що мають схожі обсяги активів або прибутку. також слід обов'язково враховувати, що протягом року обсяг активів може зазнати значних коливань, тож варто враховувати значення за конкретний, чітко окреслений період часу. пріоритетними напрямками в цьому дослідженні є пошук шляхів скорочення витрат і підвищення рівня доходів підприємства.

- Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами. це показник фінансової стабільності підприємства, що є показником спроможності підприємства фінансувати оборотні кошти за рахунок власного обігового

капіталу. Розраховують показник як відношення власного оборотного капіталу до оборотних активів. Отримане значення унаочнює частину власних обігових коштів у загальній сумі обігових активів підприємства. Нормативним значенням коефіцієнта є 0,1 і вище. Рівень коефіцієнта свідчить про фінансову стабільність підприємства та його спроможність до виробництва навіть без доступу до кредитних коштів та інших джерел фінансування. Низьке значення підтверджує критичну фінансову залежність і ризик неспроможності продовжувати свою підприємницьку діяльність в умовах актуальної ринкової ситуації, оскільки власний капітал спрямований на фінансування необоротних активів підприємству бракує коштів для створення власного обігового капіталу. Поліпшити фінансовий стан підприємства за таких умов можна через оптимізацію структури оборотних і необоротних коштів, залучення додаткових коштів власників/акціонерів підприємства, зміни наявної дивідендної політики, реінвестиції чистого прибутку у виробництво.

Фінансова стійкість агропідприємства визначає його здатність протистояти зовнішнім шокам: коливанням цін на добрива, паливе, кормову базу, змінам валютного курсу, несприятливим погодним умовам. Високий рівень ліквідності та наявність фінансових резервів уможливають компенсацію збитків від неврожаю або інших непередбачуваних ризиків, що особливо важливо для аграрного виробництва. Стабільний фінансовий стан забезпечує:

1. Підвищення кредитоспроможності. Надійні фінансові позиції дозволяють залучати кредити під нижчі відсоткові ставки, що знижує собівартість продукції й підсилює конкурентні позиції на ринку.
2. Розширення ринків збуту. Капіталізовані та фінансово стійкі підприємства здатні виходити на нові ринки, успішно конкурувати з великими агрохолдингами та забезпечувати сталі поставки продукції.
3. Стабільність взаємовідносин з контрагентами. Постачальники, переробники та торговельні партнери охочіше співпрацюють із

підприємствами, що демонструють стабільну платоспроможність, своєчасно виконують зобов'язання та мають хорошу ділову репутацію.

Розвиток агросфери значною мірою залежить від рівня інвестиційної активності підприємств та їхньої здатності впроваджувати сучасні технології. Впровадження систем крапельного зрошення, високоврожайних сортів, біотехнологій, цифрових систем управління господарством потребує значних капіталовкладень, які можуть забезпечити лише підприємства зі стабільним фінансовим станом. Фінансово сильні агропідприємства мають змогу:

- планувати довгострокові інвестиційні проекти, що сприяє підвищенню продуктивності та зниженню операційних витрат;
- запроваджувати маркетингові стратегії, що формують бренд, підвищують якість продукції та рівень її диференціації;
- використовувати сучасні інструменти страхування ризиків, які є актуальними для аграрного виробництва (страхування врожаю, інвестиційного ризику тощо).

Конкурентоспроможність продукції аграрних підприємств визначається її собівартістю, якістю, відповідністю стандартам, стабільністю поставок і рівнем технологічного забезпечення виробництва. Саме фінансовий стан забезпечує можливість:

- удосконалювати структуру витрат і знижувати їх за рахунок оптимізації ресурсів;
- запроваджувати системи контролю якості та сертифікації продукції;
- здійснювати логістичні та інфраструктурні інвестиції для підвищення оперативності збуту.

Отже, фінансовий стан агропідприємства є не лише відображенням результатів його діяльності, а й фундаментом формування його ринкових переваг. Стабільна та ефективна фінансова система підприємства розширює його можливості протистояти ринковим викликам, забезпечувати інноваційний розвиток і підвищувати конкурентоспроможність.

1.2. Методи, моделі та показники оцінювання фінансового стану підприємств агробізнесу та їх трансформація під впливом воєнних ризиків

У сучасних умовах фінансовий стан виступає ключовим маркером життєздатності аграрних підприємств, які змушені працювати в умовах воєнних ризиків, руйнування інфраструктури, нестабільності логістики, зростаючої собівартості та обмеженого доступу до кредитних ресурсів. Тому від ефективності фінансового менеджменту залежать як короткострокова стабільність підприємства, так і його здатність до довгострокового розвитку.

Парадигмальні зміни у розробці шляхів забезпечення та підвищення стійкості фінансового стану агропідприємств відбуваються у прифронтових регіонах, до яких належить і Одеська область. Військові ризики та трансформація економічного середовища обумовлюють потребу у зміні традиційних підходів до фінансового управління аграрними підприємствами. Класичні моделі оцінки фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності вже не забезпечують повної адекватності в умовах високої турбулентності та непередбачуваності зовнішнього середовища.

Значна частина Одеської області, включаючи Одесу та її прилеглі громади, відноситься до зон бойових дій згідно з Наказом №1151 Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (дата наказу 15 липня 2025 р.), що офіційно визнає складну безпекову ситуацію і дозволяє вводити військові адміністрації та розширювати програми допомоги.

У прифронтових районах агропідприємства стикаються з низкою специфічних викликів:

- руйнування виробничої та логістичної інфраструктури;
- скорочення доступу до ринків збуту та експортних коридорів;
- підвищені витрати на безпеку, страхування та логістику;
- нестача кваліфікованої робочої сили;

- обмежений доступ до кредитів через підвищення ризиковості бізнесу;
- зростання вартості оборотного капіталу.

У таких умовах необхідним є формування нової парадигми управління фінансовою стійкістю, що ґрунтується на наступних ключових підходах.

1. Ризик-орієнтоване управління фінансами

Фінансова політика підприємства має ґрунтуватися на ідентифікації, оцінці та управлінні ризиками: виробничими, логістичними, інституційними, макроекономічними та безпековими. Наголос зміщується з максимізації прибутковості на мінімізацію втрат та забезпечення операційної стійкості.

2. Диверсифікація джерел фінансування

Підприємства повинні опиратися не лише на банківський кредит, а й залучати:

- гранти міжнародних програм підтримки агросектору;
- цільові державні субсидії;
- партнерські програми з переробниками та трейдерами;
- фінансування через кооперативи, краудфандинг, постачальницькі кредити;
- механізми форвардних програм через Аграрний фонд.

3. Інвестиції у безпеку, цифровізацію та енергоефективність

У стратегіях відновлення прифронтових підприємств пріоритетними стають:

- технології точного землеробства, що знижують витрати;
- цифрові системи управління запасами та логістикою;
- системи автономного енергозабезпечення;
- механізми кібер- та фізичної безпеки;
- страхування ризиків війни за міжнародними стандартами.

4. Формування антикризових моделей управління ліквідністю

- Збереження платоспроможності забезпечується через:
- оптимізацію запасів;

- контролінг витрат;
- запровадження щоденного моніторингу грошових потоків;
- укладання довгострокових контрактів з гарантованими умовами оплати;
- побудову резервних фінансових фондів для покриття непередбачуваних витрат.

5. Створення стійких локальних аграрних екосистем. З огляду на порушення ланцюгів постачання актуальною є:

- кооперація дрібних і середніх виробників;
- розвиток локальних кластерів переробки;
- інтеграція циркулярних рішень (вторинна переробка, біоенергетика, регенеративні практики);
- укрупнення ресурсної бази для зниження витрат та підвищення ефективності.

6. Підвищення інформаційної прозорості та впровадження сучасних методів фінансового аналізу, що має місце у разі застосування:

- сценарного моделювання;
- стрес-тестування фінансової стійкості;
- оцінки операційних ризиків;
- комплексного аудиту ефективності витрат (cost-effectiveness analysis).

Фінансовий стан аграрного підприємства є ключовим індикатором його конкурентоспроможності та здатності забезпечувати відтворювальні процеси в умовах високої ринкової та макроекономічної нестабільності. У прифронтових регіонах його значення значно зростає, оскільки фінансова стійкість виступає базовою умовою виживання бізнесу.

Сучасні реалії вимагають переходу від традиційних методів фінансового управління до ризик-орієнтованих, цифровізованих та адаптивних моделей. Формування нової парадигми забезпечення фінансової стійкості передбачає:

- диверсифікацію джерел фінансування;
- впровадження цифрових технологій та інновацій;

- посилення антикризового управління ліквідністю;
- розвиток циркулярних та кооперативних рішень;
- підвищення прозорості та гнучкості фінансового менеджменту.

Застосування цих підходів дозволить підприємствам, таким як ТОВ «Ясні Зорі», не лише стабілізувати фінансовий стан, а й створити стратегічний потенціал для сталого розвитку та відновлення в умовах воєнної економіки.

Фінансовий стан аграрного підприємства є комплексною характеристикою його здатності забезпечувати відтворення, стійкість та конкурентоспроможність у динамічному ринковому середовищі. На відміну від промислових підприємств, суб'єкти агробізнесу функціонують за умов високої сезонності, значної залежності від природно-кліматичних чинників, коливань цін на аграрну продукцію та тривалого виробничого циклу. Такі особливості обумовлюють підвищені вимоги до методів фінансового аналізу, які мають забезпечити не лише оцінку поточного стану, а й прогнозування фінансової стійкості та платоспроможності у майбутніх періодах [24].

Науковці наголошують [25;26], що оцінювання фінансового стану повинно базуватися на принципах комплексності, системності, динамічності і порівнянності, що дозволяє коректно оцінити фінансові результати та визначити потенціал розвитку підприємства. У практиці фінансового менеджменту використовується сукупність методів, які дають змогу дослідити структуру активів і капіталу, ефективність їх використання, рівень ліквідності, оборотність ресурсів, рентабельність діяльності та ризики банкрутства.

Одним з традиційних, але водночас обов'язкових етапів оцінювання фінансового стану є горизонтальний аналіз, який передбачає порівняння фінансових показників підприємства за кілька періодів. Це дає змогу визначити тенденції, темпи приросту чи зменшення окремих статей активів, зобов'язань, доходів та витрат. Для агробізнесу горизонтальний аналіз є особливо актуальним, оскільки відображає сезонну динаміку змін запасів, дебіторської заборгованості, собівартості продукції та фінансових результатів [26].

Вертикальний аналіз спрямований на дослідження структури активів та джерел їх фінансування у межах одного періоду. Він дозволяє з'ясувати частку оборотних та необоротних активів, визначити рівень концентрації капіталу та ступінь фінансової незалежності підприємства. Бригхем і Ергардт зазначають, що вертикальний аналіз є ключовим для оцінки стабільності бізнесу, адже оптимальна структура активів та зобов'язань прямо впливає на кредитоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства [27].

Для аграрних підприємств вертикальний аналіз часто демонструє високий рівень запасів та біологічних активів, що пов'язано зі специфічною структурою виробничого циклу. Тому оцінка структури активів має проводитися з урахуванням галузевих норм та сезонних коливань.

Коефіцієнтний аналіз є найбільш поширеним та інформативним методом оцінювання фінансового стану аграрних підприємств. Він ґрунтується на розрахунку відносних величин, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства.

1. Коефіцієнти ліквідності

Показники ліквідності відображають здатність підприємства розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями. До основних показників належать:

- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- абсолютний коефіцієнт ліквідності.

Сезонність виробництва та періодичність отримання виручки від реалізації продукції створюють ризики тимчасових розривів між надходженнями і витратами, що вимагає підтримки оптимального рівня ліквідності [25].

2. Показники фінансової стійкості характеризують здатність підприємства підтримувати збалансовану структуру капіталу. Серед ключових показників:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансового левереджу;
- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами.

Аграрні підприємства часто мають високу залежність від банківських кредитів та короткострокових позик, що підсилює ризики платоспроможності та потребує контролю структури капіталу [28].

3. Показники ділової активності: оборотність запасів, основних засобів, дебіторської та кредиторської заборгованості характеризують ефективність використання ресурсів підприємства. В агробізнесі ці показники мають специфіку: тривалий виробничий цикл уповільнює оборотність активів, що знижує показники ділової активності порівняно з іншими галузями [26].

4. Показники рентабельності: рентабельність продажу, активів і капіталу характеризує економічну ефективність та конкурентоспроможність підприємства. Показники рентабельності відображають результативність використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Для аграрних підприємств рентабельність суттєво залежить від урожайності, технологій виробництва, ефективності логістики та ринкової кон'юнктури [24].

Аналіз руху грошових коштів (cash-flow analysis) є важливою складовою системи оцінювання фінансового стану підприємства. Він дозволяє визначити реальну здатність підприємства формувати грошові надходження та забезпечувати безперервність виробництва.

В аграрній сфері cash-flow аналіз є критично важливим, оскільки значні обсяги витрат припадають на період посівної та збиральної кампанії, тоді як доходи надходять із суттєвим запізненням. Це зумовлює необхідність оцінювати:

- чистий рух грошових коштів від операційної діяльності;

- грошові потоки від інвестиційної діяльності (оновлення техніки, модернізація виробництва);
- грошові потоки від фінансової діяльності (залучення кредитів, інвестицій).

Прямий та непрямий методи аналізу грошових потоків дозволяють визначити можливості підприємства щодо фінансування виробництва, погашення зобов'язань та інвестування в розвиток [26].

Сучасні методи діагностики кризового стану підприємства передбачають використання інтегральних моделей прогнозування ризику банкрутства. Найбільш поширені:

- модель Альтмана (Z-score),
- модель Спрінгейта,
- модель Лісового,
- українські адаптовані моделі.

Модель Альтмана показала високу ефективність для промислових підприємств, однак у аграрній сфері потребує адаптації через специфіку структури активів і низьку оборотність. За дослідженнями Терещенка [28], використання кількох моделей одночасно дає більш точний прогноз фінансової стійкості.

Інтегральні методи дозволяють узагальнити результати окремих груп показників та сформувати єдиний індекс фінансового стану. Такі методики використовуються інвесторами, банками, агрохолдингами для оцінювання конкурентних позицій підприємств.

Рейтингові моделі передбачають ранжування підприємств за сукупністю критеріїв: ліквідність, стійкість, ділова активність, рентабельність, інноваційність тощо. За Грабовецьким [29], інтегральний підхід забезпечує об'єктивність і порівнянність результатів, що є особливо корисним при прийнятті інвестиційних рішень у сфері агробізнесу.

Методи оцінювання фінансового стану підприємств агробізнесу

формують цілісну систему, яка охоплює аналіз структури активів і капіталу, ефективності використання ресурсів, ліквідності, платоспроможності та ризиків банкрутства. Урахування галузевих особливостей — сезонності, тривалого виробничого циклу, залежності від природних умов — є необхідною умовою коректності проведеного аналізу. Комплексне застосування горизонтального, вертикального, коефіцієнтного аналізу, оцінки грошових потоків та інтегральних моделей забезпечує об'єктивну картину фінансового стану підприємства та створює інформаційну основу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу.

Моделювання фінансового стану передбачає формалізацію фінансових показників та їх інтеграцію в узагальнюючі кількісні індикатори, що дозволяють оцінити рівень фінансової стійкості, ризики неплатоспроможності та здатність підприємства генерувати стабільні грошові потоки. За визначенням О. Терещенка, модель оцінювання фінансового стану — це «сукупність математичних, статистичних або логічних залежностей, що відображають закономірності функціонування підприємства та дозволяють одним числовим критерієм оцінити його фінансову позицію» [30].

У науковій літературі моделі можна класифікувати за такими групами:

1. Детерміновані моделі фінансових коефіцієнтів (класичні підходи).
2. Індикаторні та інтегральні моделі комплексної оцінки.
3. Економіко-математичні та регресійні моделі.
4. Моделі прогнозування банкрутства (дискримінантний аналіз).
5. Стохастичні моделі ризику та неплатоспроможності.
6. Сучасні цифрові та машинно-навчальні моделі оцінювання.

У контексті агробізнесу найбільш поширеними є комбіновані моделі, що поєднують аналіз ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності та ризикових параметрів.

Детерміновані (традиційні) моделі фінансового аналізу ґрунтуються на

взаємозв'язках показників ліквідності, платоспроможності, оборотності та рентабельності. Методологію детермінованого аналізу докладно описано у працях І. Бланка [31].

Модель коефіцієнтного аналізу включає такий класичний набір коефіцієнтів включає:

- коефіцієнти ліквідності (поточна, швидка, абсолютна);
- коефіцієнти фінансової стійкості (автономія, маневреність капіталу);
- коефіцієнти оборотності (дебіторської заборгованості, запасів, активів);
- коефіцієнти рентабельності (активів, власного капіталу, продажів).

Ця модель широко застосовується в аграрному секторі, але має обмеження, зумовлені сезонністю формування запасів, різкою зміною структури активів протягом виробничого циклу та суттєвою різницею в нормативах ліквідності для агропідприємств порівняно з промисловими.

Модель аналізу фінансового важеля відображає взаємозв'язок між рентабельністю активів (ROA) і рентабельністю власного капіталу (ROE), що особливо важливо для агробізнесу, який часто використовує позикові кошти, зокрема кредити на оборотний капітал, лізинг техніки та державні програми фінансування. Формула фінансового важеля подана у роботах Брейлі та Майерса [32].

Інтегральні та індикаторні моделі комплексної оцінки передбачають формування інтегрального показника фінансового стану, який узагальнює різні коефіцієнти.

Індикаторні моделі створені на основі експертного визначення вагових коефіцієнтів ключових показників. Згідно з підходом, запропонованим С. Крейніною, інтегральний показник розраховується як зважена сума нормованих коефіцієнтів [33].

Для агропідприємств адаптація передбачає підвищення ваги показників ліквідності; врахування сезонних коливань запасів; корекцію нормативів оборотності.

Скорингові моделі використовуються банками та інвесторами для оцінки кредитоспроможності. У сфері агробізнесу скоринг включає оцінку ризику кліматичних факторів; аналіз структури земельного банку; ризику цінкових коливань. Наукове підґрунтя методу описано у працях Л. Лігоненка [34].

Прогнозування банкрутства є критично важливим для аграрних підприємств, оскільки вони зазнають підвищених виробничих ризиків. У світі застосовується низка дискримінантних моделей.

Класична модель Альтмана використовується з 1968 року і включає п'ять фінансових коефіцієнтів. Автор наголошує, що Z-score найбільш ефективний у промисловості, однак модифікована версія Z'-score дозволяє застосовувати модель до приватних компаній та підприємств країн, що розвиваються [35].

Проблеми застосування даної моделі в агробізнесі:

- сезонні дисбаланси ліквідності спотворюють результати;
- високі значення запасів можуть занижувати Z-показник;
- аграрні субсидії не враховуються у формулі.

Модель Ліса (LIS-score) є спрощеною і доступною для аграрних підприємств, оскільки використовує мінімальну кількість показників. Дослідження підтверджують її ефективність у галузях із високими операційними ризиками [36].

Модель Springate S-score побудована на вибірці канадських підприємств і демонструє вищу точність прогнозу при нестабільних ринкових умовах. У ряді досліджень вона виявилася результативною для оцінки фінансової стійкості фермерських господарств Канади та Австралії [37].

У сучасній вітчизняній практиці розвиваються національні моделі оцінювання ймовірності банкрутства (наприклад, Ukrainian Bankruptcy Model (UBM)), які базуються на даних українських підприємств. За даними досліджень КНЕУ, UBM демонструє точність прогнозу понад 80 % для аграрних компаній у середньостроковому періоді [38].

Стохастичні моделі ризику і неплатоспроможності ґрунтуються на

ймовірнісному підході до оцінювання фінансових процесів, що є надзвичайно актуальним у аграрному секторі, де ключові фактори виробництва мають випадковий характер.

Модель кредитного ризику Мертона (опціони на активи) розглядає підприємство як актив із випадковим розподілом вартості та дозволяє оцінити ймовірність дефолту [39]. Дана модель в агробізнесі може застосовуватися для оцінки ризику неповернення кредитів; прогнозування дефолтних ситуацій у фермерських господарствах; оцінки вартості підприємства під впливом ризику неврожайності.

Моделі Value-at-Risk (VaR) для фінансової оцінки використовується для оцінки ризику зниження доходів; визначення фінансових резервів; страхування ризиків виробництва. Цей метод рекомендований Світовим банком та OECD для аграрного сектора [40]. Із розвитком цифровізації агросектору поширюються предиктивні моделі оцінювання фінансового стану, які використовують алгоритми машинного навчання. Основні методи моделі машинного навчання (ML): Random Forest; Gradient Boosting; SVM; нейронні мережі (ANN). За даними досліджень Європейської асоціації аграрної економіки (EAAE), моделі Gradient Boosting забезпечують до 95% точності прогнозування дефолту серед аграрних підприємств ЄС, що значно перевищує показники класичних моделей Альтмана [41].

Поєднання фінансової інформації з даними про стан полів, вологоутримувальну здатність ґрунтів, NDVI-індексацію дає можливість створювати комплексні моделі ризику та стійкості підприємства. Такі моделі застосовують банки (кредитний скоринг агропозичальників); страхові компанії; інвестиційні фонди аграрного сектора.

Моделі оцінювання фінансового стану підприємств агробізнесу охоплюють широкий спектр методологічних підходів — від класичних детермінованих до сучасних алгоритмів машинного навчання. Ефективність моделі у сфері агробізнесу значною мірою залежить від її здатності враховувати

характерні галузеві ризики: сезонність виробництва, цінову волатильність, природно-кліматичні фактори, високу капіталомісткість та залежність від зовнішнього фінансування.

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз моделей та їх адаптація до агробізнесу

Модель	Переваги	Недоліки	Доцільність застосування в агробізнесі
Коефіцієнтні моделі	Простота, доступність	Не враховують сезонність	Висока
Рейтингові моделі	Комплексність	Суб'єктивність ваг	Висока
Альтман	Висока точність для промисловості	Низька адаптація до сезонності	Середня
Taffler, Springate	Прості у використанні	Обмеженість показників	Середня/висока
Стохастичні моделі	Враховують ризики	Складність	Висока для інвесторів
ML-моделі	Найвища точність	Потребують великих масивів даних	Дуже висока

Джерело: сформовано автором

Комбіновані моделі, що поєднують коефіцієнтний аналіз, ризик-орієнтовані підходи та ML-технології, забезпечують найбільш повну й об'єктивну оцінку фінансового стану аграрних підприємств. Їх використання сприяє підвищенню фінансової стійкості, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємств агробізнесу.

У науковій літературі інструменти фінансового аналізу трактуються як сукупність методів, способів і показників, що забезпечують об'єктивну характеристику фінансово-господарського стану підприємства [25]. Для аграрної сфери ці інструменти повинні враховувати такі особливості: значний обсяг оборотних коштів у формі біологічних активів, довготривалий виробничий цикл, потребу у сезонному кредитуванні, високий рівень ризиків та невизначеності. З огляду на це, система інструментів фінансової діагностики підприємств агробізнесу має бути комплексною, гнучкою та адаптованою до галузевих характеристик.

Основними інструментами оцінювання фінансового стану є:

- структурно-динамічний аналіз (горизонтальний і вертикальний);
- коефіцієнтний аналіз (ліквідності, стійкості, рентабельності, оборотності);
- аналіз грошових потоків (cash-flow analysis);
- інструменти діагностики банкрутства;
- інтегральні та рейтингові методики;
- фінансове моделювання та прогнозування.

Застосування цих інструментів у комплексі забезпечує якісну оцінку фінансових результатів та дозволяє формувати управлінські рішення, спрямовані на зміцнення конкурентоспроможності аграрного підприємства.

Структурно-динамічний аналіз є одним із ключових інструментів оцінювання фінансового стану, оскільки дозволяє досліджувати зміни в обсягах і структурі активів та зобов'язань підприємства. Інструмент включає два основних елементи: горизонтальний аналіз та вертикальний аналіз.

Горизонтальний аналіз полягає у порівнянні показників фінансової звітності за декілька звітних періодів для визначення тенденцій їх змін. Для аграрних підприємств його значення є особливо великим, оскільки він дозволяє виявити сезонні коливання обсягів продукції та витрат; визначити тенденції зміни структури запасів; оцінити стабільність фінансових результатів у річному циклі; визначити напрями нарощення або скорочення активів та зобов'язань. За Савицькою [26], динамічний аналіз є основою для прогнозування майбутніх фінансових результатів і виявлення фінансових ризиків.

Вертикальний аналіз спрямований на визначення структури активів і джерел їх фінансування. Даний інструмент дозволяє оцінити частку оборотних і необоротних активів; структуру власного та позикового капіталу; концентрацію короткострокових зобов'язань; рівень маневреності фінансових ресурсів.

Brigham & Ehrhardt [27] підкреслюють, що вертикальний аналіз формується як важливий інструмент оцінки стабільності бізнесу, оскільки

зміни в структурі капіталу безпосередньо впливають на кредитоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства. Для агробізнесу, де значна частина активів представлена біологічними активами та запасами, вертикальний аналіз є критично важливим для визначення оптимальності структури фінансових ресурсів.

Коефіцієнтний аналіз — найпоширеніший інструмент оцінювання фінансового стану, що базується на розрахунку відносних показників. Його універсальність полягає у можливості порівняння результатів між різними підприємствами, галузями та часовими періодами. Показники ліквідності дають змогу визначити здатність підприємства погашати короткострокові зобов'язання. Основні інструменти включають:

- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- абсолютний коефіцієнт ліквідності.

Сезонність надходжень коштів у агробізнесі зумовлює необхідність підтримувати достатній рівень ліквідності для забезпечення виробничих процесів [25]. Фінансова стійкість визначає співвідношення власного і позикового капіталу. Для її оцінювання застосовують такі інструменти, як коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт покриття відсотків. Терещенко [28] зазначає, що фінансова стійкість аграрних підприємств має тенденцію до зниження через високу залежність від банківських кредитів та сезонних позик, що вимагає постійного моніторингу структури капіталу. Показники, що характеризують ефективність використання активів: оборотність запасів; оборотність дебіторської заборгованості; фондівіддача; оборотність капіталу.

У агробізнесі тривалий виробничий цикл уповільнює оборотність активів, що впливає на потребу в додаткових обігових коштах [26].

Показники рентабельності є індикатором ефективності діяльності. До основних належать рентабельність продажу; рентабельність активів (ROA);

рентабельність власного капіталу (ROE). В аграрній сфері рентабельність залежить від урожайності, технологічного рівня виробництва, доступу до ринків та ефективності логістики [42].

Аналіз грошових потоків належить до сучасних інструментів фінансової діагностики. Він дозволяє оцінити реальні фінансові можливості підприємства, незалежно від рівня прибутковості на папері. Основними інструментами є:

- прямий метод аналізу cash-flow, що відображає фактичні надходження та вибуття коштів;
- непрямий метод, що базується на коригуванні чистого прибутку;
- аналіз операційних, інвестиційних і фінансових потоків окремо.

Cash-flow аналіз є надзвичайно важливим для аграрних підприємств, оскільки вони мають значний часовий розрив між витратами і доходами. За Савицькою [26], саме аналіз руху грошових коштів є найбільш інформативним інструментом визначення поточної платоспроможності підприємства.

Для оцінювання ризиків фінансової кризи та ймовірності неплатоспроможності застосовуються спеціальні діагностичні інструменти:

- модель Альтмана (Altman Z-score);
- модель Спрінгейта;
- модель Лісового;
- українські інтегральні моделі прогнозування банкрутства.

Терещенко [28] наголошує, що використання лише однієї моделі може призвести до помилкових висновків, особливо в аграрному секторі, де структура активів суттєво відрізняється від промислових підприємств. Тому доцільним є застосування комплексу моделей.

Інтегральні методики ґрунтуються на узагальненні результатів кількох груп показників у єдиний індекс фінансового стану. Це дозволяє формувати інтегральну оцінку фінансової стійкості; рейтингову оцінку підприємств певного регіону чи галузі; індекс конкурентоспроможності підприємства.

Грабовецький [28] підкреслює, що комплексний підхід дозволяє

коректно оцінювати підприємства зі складною структурою активів, що характерно для аграрної галузі.

До сучасних інструментів аналізу належать також економіко-математичні моделі, методи сценарного прогнозування, моделі оптимізації структури капіталу, які забезпечують вищий рівень аналітичної точності та обґрунтованості управлінських рішень. Інструменти оцінювання фінансового стану аграрних підприємств формують комплексну систему фінансової діагностики, що дозволяє здійснювати всебічний аналіз платоспроможності, стійкості, ефективності та перспектив розвитку підприємства. Їх використання є критично важливим в умовах сезонних коливань виробництва, значної капіталомісткості та високого рівня ризику, притаманних агробізнесу. Комплексне та системне застосування структурно-динамічного, коефіцієнтного аналізу, аналізу грошових потоків, моделей прогнозування банкрутства та інтегральних методик забезпечує достовірність оцінки фінансового стану та слугує основою для прийняття стратегічних управлінських рішень.

1.3. Фактори та сучасні детермінанти фінансової стійкості підприємств агропромислового комплексу України

Фінансова стійкість підприємства агропромислового комплексу — це його здатність у будь-який момент часу та за будь-яких зовнішніх шоків повністю і вчасно виконувати всі поточні зобов'язання; зберігати позитивний чи принаймні нульовий вільний грошовий потік; забезпечувати безперервність виробничого циклу (посівна → збір урожаю → реалізація); підтримувати доступ до зовнішнього фінансування на прийнятних умовах.

Сучасна модель стійкості економічних систем ґрунтується на процесах створення й раціонального використання економічного потенціалу.

Формування й розвиток ринкової економіки потребує забезпечення високої ефективності процесів у всіх галузях економіки та на рівні окремих підприємств, що створює можливості для виконання завдань, спрямованих на підвищення рівня результативності діяльності через залучення резервів економічного зростання в умовах високого рівня змін та нестабільного ризикового середовища функціонування, глобальних викликів, релокації і здорожчання ресурсів, унеможливлення провадження економічної діяльності та проживання на окремих територіях країни, банкрутств, інфляції тощо.

Фінансова стійкість традиційно трактується як здатність підприємства забезпечувати платіжну дисципліну, виконувати зобов'язання та зберігати конкурентоспроможність в умовах зовнішніх і внутрішніх шоків. У контексті агропромислового комплексу до фінансової стійкості додаються елементи ризик-менеджменту, забезпечення продовольчої безпеки та здатності до операційної адаптації в умовах руйнування логістичних ланцюгів.

Поняття фінансової стійкості традиційно охоплює здатність підприємства зберігати платоспроможність, забезпечувати нормальне співвідношення власного та позикового капіталу, генерувати стабільні грошові потоки і витримувати зовнішні шоки без втрати операційної спроможності. У літературі розрізняють короткострокову (ліквідність), середньострокову (здатність обслуговувати борги) і довгострокову (стійкість капіталу, конкурентоспроможність) складові фінансової стійкості. При дослідженні агропромислового комплексу важливими є також галузеві специфіки: сезонність, залежність від погодних умов, висока капітало- та матеріаломісткість, роль експорту.

У науковій літературі фактори фінансової стійкості традиційно поділяють на зовнішні та внутрішні [43].

До зовнішніх факторів належать:

1. макроекономічні (інфляція, процентні ставки НБУ, курс гривні);
2. галузеві (світові ціни на зернові, олійні культури, логістичні витрати);

3. форс-мажорні (військові дії, блокада портів, мінування земель).

До внутрішніх:

1. ефективність операційної діяльності;
2. структура капіталу;
3. рівень диверсифікації культур/видів діяльності;
4. якість фінансового менеджменту.

Рис. 1.1. Фактори впливу на фінансовий стан суб'єктів господарювання

Джерело: складено автором

Макроекономічна нестабільність у 2022–2025 роках стала одним із найвагоміших факторів, що визначили фінансову стійкість підприємств агропромислового комплексу України. Вона проявлялася через високу інфляцію, коливання обмінного курсу, зміни монетарної політики та обмеження

на валютному ринку, що формували додаткові ризики для агробізнесу — галузі, яка суттєво залежить від зовнішньоекономічної діяльності, імпортних ресурсів і валютних надходжень.

Фінансова стійкість підприємств агропромислового комплексу формується під впливом специфічних галузевих умов, які відрізняють аграрне виробництво від інших секторів економіки. Ці фактори визначають рівень ризиковості діяльності, потребу у фінансуванні, структуру витрат, сезонність грошових потоків та технологічні вимоги. У 2022–2025 роках галузеві чинники набули особливої актуальності, оскільки діяли в умовах військових загроз, змін логістичних маршрутів, волатильності світових ринків та трансформації державної політики.

Форс-мажор (обставини непереборної сили) у період 2022–2025 рр. вийшов за межі традиційного юридичного розуміння і став системоутворюючим фактором фінансової (не)стійкості агросектору. Вперше в історії незалежної України Торгово-промислова палата України (ТППУ) визнала повномасштабне вторгнення Росії форс-мажором на всій території країни (сертифікат № 1 від 28.02.2022), що автоматично поширилось на всі господарські договори агропідприємств. У 2022–2025 роках форс-мажорні обставини перестали бути винятковими подіями і перетворились на постійний операційний ризик, що кардинально змінив підходи до оцінки фінансової стійкості агропідприємств. Найнебезпечнішими виявились не стільки прямі фізичні руйнування, скільки системні форс-мажори (блокада експорту, енергетична криза, мобілізація), які неможливо повністю застрахувати чи передбачити. Це вимагає переходу від традиційних фінансових коефіцієнтів до комплексних stress-indicators, що враховують ймовірність і наслідки нових форс-мажорних подій у 2025–2027 роках.

Ефективність операційної діяльності — це один із ключових внутрішніх факторів, що безпосередньо визначає фінансову стійкість підприємства в довгостроковій перспективі. Під операційною діяльністю розуміють основний

(звичайний) цикл створення доданої вартості: закупівля → виробництво → реалізація продукції/послуг. Ефективність операційної діяльності — це найважливіший внутрішній фактор фінансової стійкості, бо саме вона забезпечує стабільний операційний грошовий потік, створює буфер рентабельності, мінімізує потребу в позикових коштах, підвищує якість балансу та кредитоспроможність. Підприємства, які системно працюють над зниженням собівартості, скороченням операційного циклу та підвищенням продуктивності активів, отримують конкурентну перевагу, що трансформується у вищу фінансову стійкість навіть у умовах економічної турбулентності.

Структура капіталу — це співвідношення між власними та позиковими джерелами фінансування активів підприємства. Це один із найважливіших внутрішніх (управлінських) факторів фінансової стійкості, оскільки саме керівництво компанії приймає рішення щодо обсягу та вартості залучення боргу. Структура капіталу — це найпотужніший внутрішній фактор фінансової стійкості, який повністю контролюється менеджментом і власниками. Компанії, які свідомо підтримують консервативну структуру капіталу, демонструють значно вищу фінансову стійкість і легше переживають кризи 2014–2015, 2020 та 2022–2025 рр. в Україні.

Диверсифікація видів діяльності (а в агросекторі — ще й сільськогосподарських культур) є важливим внутрішнім фактором фінансової стійкості, тому що її рівень та якість повністю залежать від стратегічних рішень власників і менеджменту. У сучасних українських умовах рівень і якість диверсифікації культур та видів діяльності є одним із трьох найпотужніших внутрішніх факторів фінансової стійкості (поряд з операційною ефективністю та структурою капіталу). Компанії, які до 2022 року встигли побудувати диверсифіковану модель, зараз мають найнижчі боргові навантаження, найвищі кредитні рейтинги та можливість інвестувати навіть у умовах війни.

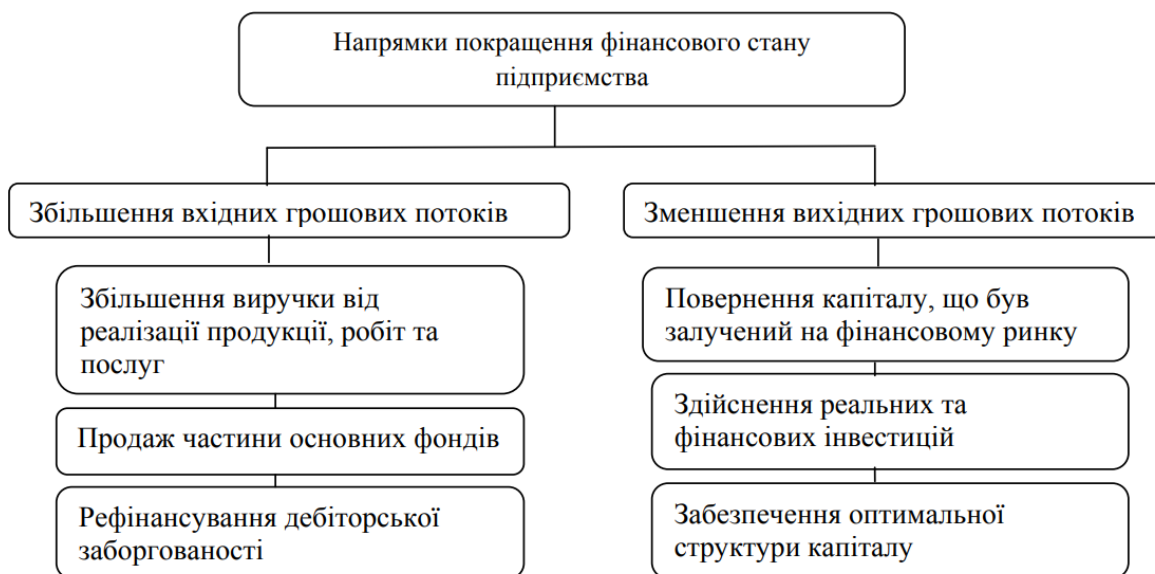

Рис. 1.2. Напрями покращення фінансового стану підприємства

Джерело: складено автором

Якість фінансового менеджменту є одним із ключових внутрішніх факторів, що визначають рівень фінансової стійкості підприємства, його здатність ефективно управляти ресурсами, адаптуватися до коливань ринку та протистояти макроекономічним і галузевим ризикам. У сучасних умовах нестабільного середовища, особливо для підприємств агропромислового комплексу України, професійність, системність і стратегічність управління фінансами стають критично важливими для забезпечення довгострокової стабільності та конкурентоспроможності. Якість фінансового менеджменту в сучасних українських умовах важить більше, ніж усі інші внутрішні фактори разом узяті. Найкращий земельний банк, найвища врожайність і найнижча собівартість не врятують компанію, якщо фінансова команда не змогла передбачити та пом'якшити шоки 2022–2025 років. Якість фінансового менеджменту є системоутворювальним внутрішнім фактором фінансової стійкості підприємства. Вона визначає здатність підприємства ефективно розпоряджатися ресурсами, адаптуватися до ризиків, забезпечувати ліквідність та інвестиційну активність. Для підприємств агропромислового комплексу України у 2022–2025 роках роль високоякісного фінансового управління особливо зростає у зв'язку з нестабільністю бізнес-середовища, змінами

ринкової кон'юнктури та підвищенням вартості ресурсів.

Повномасштабне військове вторгнення в лютому 2022 року спричинило унікальний за масштабами та тривалістю шок для економіки країни загалом та агропромислового комплексу зокрема. Зараз фінансова стійкість агропідприємств опинилася під впливом поєднання військових ризиків, логістичних обмежень, коливань світових ринкових цін, змін державної політики та міжнародної фінансової допомоги.

Після повномасштабного вторгнення 2022 року фінансову стійкість українських агропідприємств визначають безпрецедентні за силою та одночасністю зовнішні й внутрішні виклики, що кардинально змінили систему факторів порівняно з довоєнним періодом.

Початкове закриття чорноморських портів, а також постійні атаки на інфраструктуру знизили пропускну здатність традиційних експортних маршрутів і спричинили необхідність диверсифікації логістики (залізничні, сухопутні коридори через сусідні країни). Це підвищило транспортні витрати і затримки поставок, що безпосередньо впливає на грошові потоки фермерських господарств.

Забруднення землі мінами і вибухонебезпечними залишками (UXO) призводить до втрат доступних посівних площ і збільшення витрат на розмінування, страхування та відновлення. Аналітичні оцінки 2024–2025 показують, що економічні втрати пов'язані з мінуванням вимірюються мільярдами доларів щорічно, значно ускладнюючи відновлення сільського господарства у відповідних регіонах. Починаючи з 2022 року з України виїхало 6,9 млн осіб (17 % довоєнного населення). Чисельність працівників, задіяних у реальному секторі економіки, зменшилася приблизно на 2 млн. осіб (на 20%) порівняно з довоєнним періодом, з них 750 тис. було мобілізовано до ЗСУ [<https://fru.ua/ua/media-center/analytics/shcho-galmue-rozvitok-ekonomiki-ukrajini-pidsumki-rozvitku-za-rezultatami-9-misyatsiv-2025-roku>]. Це знижує інвестиційну привабливість земельних ділянок і утруднює доступ до капіталу.

Порушення ланцюгів постачання, енергетичні проблеми та глобальний дефіцит добрив спричинили різке підвищення витрат у 2022–2024 роках. Це скоротило рентабельність у короткостроковій перспективі та збільшило потребу в оборотному капіталі.

Міжнародні інституції (СБ, МВФ, IFAD) та урядові програми частково компенсували дефіцит фінансування, але умови доступу, строковість та цільове призначення програм істотно впливали на фінансову гнучкість підприємств. Наприклад, ініціативи по кредитуванню та грантові програми допомогли великим і середнім підприємствам, тоді як дрібні фермери мали обмежений доступ.

Коливання обмінного курсу, інфляція та загальна макростабільність впливали на інвестиційні рішення й на вартість імпортованих складових. Звіт НБУ з фінансової стабільності 2023–2024 описує подібні ризики, особливо для корпоративного сектора й кредитування.

Мобілізація, демографічні переміщення, внутрішня міграція та масова евакуація працівників суттєво скорочували робочу силу, особливо у прифронтових регіонах, збільшуючи витрати на оплату праці і потребу в автоматизації/механізації. Це посилювало капіталоємність відновлення виробництва і вимагало нових інвестицій.

На основі аналізу пропоную практичні рекомендації, що можуть підвищити фінансову стійкість агропідприємств та сектору загалом.

Для держави та інституцій:

1. Цілеспрямоване фінансування розмінування та відновлення інфраструктури. Розмінування має пріоритет, оскільки це прямий мультиплікатор повернення земель у господарський обіг. Зовнішні кошти повинні фінансувати не лише розмінування, а й інфраструктурне відновлення логістики.
2. Розширення доступу до довгострокового капіталу для малих та середніх господарств. Державні гарантії, лінії кредитування під пільгові ставки і

програми техпідтримки.

3. Підтримка програм страхування від ризиків війни та кліматичних ризиків. Державно-ринкові механізми, софінансування премій для вразливих категорій фермерів.

Для підприємств:

1. Диверсифікація логістики і ринків збуту. Перехід до альтернативних ринків і використання мультимодальних коридорів.
2. Управління ліквідністю та інструменти хеджування. Використання форвардів, валютних опцій (де доступні), укладання договорів з відтермінуванням платежу.
3. Інвестиції у безпеку та механізацію. Зниження залежності від фізичної сили за рахунок механізації та безпечних технологій обробітку.

Для міжнародних донорів і ринків:

1. Цільове фінансування ланцюгів поставок (logistics financing) для відновлення експорту.
2. Інвестування у зрошення, підвищення стійкості ґрунтів та зберігання для зменшення сезонних ризиків і втрат.

Як зазначали Шевченко А. А. та Петренко О. П. у своїй статті “Детермінанти економічного розвитку сільського господарства в Україні”; “Економічний розвиток сільського господарства формується та забезпечується детермінантами, які мають тенденцію до змін, сили впливу в конкретний період часу або в конкретній ситуації. Принципами розвитку сільського господарства у сфері організації виробництва є збалансованість його розвитку за економічними, технологічними, соціальними та екологічними детермінантами. У сучасних умовах зростального значення набуває політична і правова детермінанта. Це засвідчує необхідність постійного моніторингу таких змін.”

У 2025 році фінансова стійкість українських агропідприємств визначається переважно зовнішніми форс-мажорними та логістичними факторами, а також здатністю менеджменту заздалегідь сформувати ліквідні

резерви та зафіксувати збут через форвардні контракти. Традиційні балансові показники (коефіцієнт автономії, поточної ліквідності) втратили провідну роль через специфіку воєнного часу.

У 2022–2025 рр. фінансова стійкість підприємств агропромислового комплексу України визначалася домінуванням екзогенних шоків воєнного характеру, які переважали традиційні ринкові та технологічні фактори. Найкритичнішими детермінантами стали фізична втрата активів, порушення експортних ланцюгів та різке зростання витрат. Водночас державна підтримка, гнучкість у зміні структури виробництва та часткове відновлення логістики стали ключовими стабілізуючими факторами.

Фінансова стійкість аграрних підприємств є ключовою передумовою їх здатності забезпечувати безперервність діяльності, нарощувати виробничий потенціал та підтримувати конкурентоспроможність у середовищі високої турбулентності. В умовах воєнного стану її значення істотно зростає, оскільки аграрний сектор виступає одним із фундаментальних джерел продовольчої безпеки держави та фактором економічної стабільності. Відтак, оцінка й управління фінансовою стійкістю АПК повинні ґрунтуватися на системному врахуванні комплексу чинників впливу та новітніх макроекономічних детермінант.

1. Макроекономічні чинники та зміна балансу економічної політики

Подальше економічне відновлення України потребує трансформації економічної політики: від акценту на короткострокову бюджетну підтримку — до формування сприятливого середовища для приватних інвестицій, підвищення продуктивності та цифровізації бізнес-процесів. Без створення необхідних умов — доступних кредитних ресурсів, кадрового забезпечення, страхування операційних і воєнних ризиків, доступу до внутрішніх і зовнішніх ринків — можливості відновлення виробничого потенціалу АПК залишатимуться обмеженими.

Структурний дефіцит платіжного балансу потребує зміни моделі розвитку

зовнішнього сектора: від компенсаційної (орієнтованої на міжнародну допомогу) — до інвестиційно-експортної. Для аграрного сектора це передбачає:

- модернізацію логістичної та транспортної інфраструктури;
- інвестиції у виробництво з високою доданою вартістю (переробка, біотехнології, органічний сегмент);
- координацію монетарної, валютної та експортної політики;
- посилення інтеграції в європейські ланцюги постачання.

Усі зазначені аспекти безпосередньо впливають на фінансову стійкість підприємств АПК, формуючи нові зовнішні детермінанти їх розвитку.

2. Внутрішні чинники як ключовий простір управлінського впливу

Аналіз системи факторів впливу на фінансовий стан аграрного підприємства дає підстави стверджувати, що домінуючими є внутрішні чинники, оскільки саме вони піддаються безпосередньому управлінському впливу. Найважливішими серед них є:

- ефективність менеджменту: оперативність ухвалення рішень, гнучкість реагування на зміни зовнішнього середовища, впровадження антикризових заходів;
- маркетингова стратегія та управління ринками збуту: диверсифікація каналів реалізації, аналіз конкурентів, завчасне виявлення нових можливостей;
- політика управління запасами: мінімізація надлишкових запасів, що не приносять доходів та генерують витрати на зберігання, логістику та персонал;
- фінансове планування і наявність стратегічного бачення: формування резервів, оптимізація структури активів, підвищення оборотності капіталу;
- інвестиційна активність: модернізація техніки, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, цифрових агротехнологій;
- управління ризиками: страхування, хеджування, побудова стійких

ланцюгів постачання.

У воєнних умовах особливе значення має адаптивність стратегії підприємства, її відповідність форс-мажорам, логістичним обмеженням, змінам попиту та пропозиції на ринку.

3. Фінансова стійкість як індикатор ризикостійкості та здатності до відновлення

Метою оцінки фінансового стану агропідприємства є забезпечення можливості оперативного ухвалення управлінських рішень, спрямованих на запобігання фінансовій кризі, зміцнення ліквідності, підвищення фінансової стійкості та платоспроможності. У довгостроковій перспективі ефективна система фінансового менеджменту забезпечує:

- відновлення майнового і виробничого потенціалу;
- підвищення рентабельності та прибутковості;
- формування стабільного ринкового положення навіть у періоди високої конкуренції;
- зміцнення ділової репутації серед інвесторів, кредиторів, партнерів та працівників; стійкість до шоків та можливість реалізації інноваційних проєктів.

Таким чином, аналіз фінансової стійкості є не лише інструментом оцінки результатів діяльності підприємства, але й індикатором його стратегічних перспектив, інвестиційної привабливості та здатності до економічної саморегуляції в умовах невизначеності.

4. Сучасні детермінанти фінансової стійкості в АПК

У нових економічних реаліях на підприємства аграрного сектора впливають такі ключові детермінанти:

- воєнно-логістичні ризики (руйнування інфраструктури, обмеження експорту);
- цінова волатильність на світових аграрних ринках; зміна податкової та бюджетної політики;

- нестача трудових ресурсів внаслідок міграції та мобілізації; підвищення витрат на енергоресурси та матеріально-технічні ресурси;
- необхідність цифровізації виробничих процесів; орієнтація на ESG-принципи та циркулярні моделі господарювання.

Інтеграція цих факторів у процес фінансового планування дозволяє підприємствам АПК підвищувати свою стійкість, ефективніше використовувати доступні ресурси та забезпечувати зростання конкурентоспроможності.

Фінансова стійкість аграрних підприємств формується під впливом багаторівневої системи факторів, серед яких пріоритетними є внутрішні управлінські та ресурсні компоненти, тоді як макроекономічні та воєнні детермінанти задають рамкові умови розвитку. У сучасних умовах особливого значення набуває трансформація моделі економічної політики держави, орієнтація на інвестиційно-експортний формат розвитку та забезпечення системної підтримки аграрного бізнесу. Для підприємств АПК фінансова стійкість виступає основою їх довгострокової життєздатності, здатності адаптуватися до ризиків та забезпечувати продовольчу безпеку, конкурентоспроможність і структурне оновлення економіки.

Фінансовий стан агропідприємства є інтегральною характеристикою, що відображає рівень забезпеченості суб'єкта господарювання фінансовими ресурсами, його спроможність виконувати зобов'язання, підтримувати безперервність виробничого процесу та адаптуватися до зовнішніх шоків. У сучасних умовах воєнної економіки фінансовий стан набуває статусу стратегічного ресурсу, що визначає життєздатність аграрних підприємств і формує основу їх довгострокової конкурентоспроможності. Особливості аграрного виробництва (сезонність, висока капіталомісткість, залежність від природно-кліматичних чинників) зумовлюють необхідність поглибленого оцінювання ліквідності, ділової активності, платоспроможності та фінансової стійкості. Встановлено, що методи та інструменти оцінювання фінансового

стану підприємств агробізнесу потребують адаптації до галузевих ризиків, нестабільності ринків та умов воєнного часу. Традиційні підходи залишаються актуальними, однак мають доповнюватися сучасними моделями прогнозування, скоринговими системами, ризик-орієнтованими методиками, аналізом грошових потоків та інтегральними індикаторами стійкості. Важливою тенденцією є цифровізація аналітичних процесів, що забезпечує скорочення часу обробки інформації та підвищення точності управлінських рішень.

Обґрунтовано, що система факторів і сучасні детермінанти фінансової стійкості аграрних підприємств суттєво трансформувалася під впливом військових дій, порушення логістики, зміни доступу до ресурсів, коливань валютного ринку та зростання невизначеності. Зовнішні чинники (інфраструктурні обмеження, інфляційний тиск, державна підтримка, ризики безпеки, логістичні бар'єри, експортні обмеження) формують новий ландшафт фінансових ризиків. Водночас внутрішні фактори (якість менеджменту, стратегічне планування, структура капіталу, ефективність використання оборотних активів) стають ключовими важелями стабілізації фінансового стану. Успішні агропідприємства зміщують акценти на антикризове управління, гнучке бюджетування, формування резервів, управління дебіторською заборгованістю та оперативний моніторинг фінансових показників.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Організаційна характеристика підприємства та оцінка умов його функціонування

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЯСНІ ЗОРІ» Подільського району Одеської області (далі ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ») є суб'єктом господарювання приватної форми власності, який діє відповідно до Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про господарські товариства», Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», а також інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність аграрних підприємств. Підприємство має статус юридичної особи та самостійно формує виробничу програму, укладає господарські угоди, несе відповідальність за результати своєї діяльності, здійснює зовнішньоекономічні операції відповідно до чинного законодавства.

Організаційно-правова форма товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) дає можливість гнучкого управління підприємством, захисту майнових прав засновників, залучення інвестицій, обмеження ризиків учасників лише розміром їхнього вкладу до статутного капіталу.

Господарська діяльність ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» здійснює діяльність відповідно до Статуту підприємства та обраних видів економічної діяльності (КВЕД), серед яких вирощування зернових, зернобобових та олійних культур; надання послуг у рослинництві; зберігання та реалізація сільськогосподарської продукції; допоміжні сільськогосподарські послуги.

Підприємство веде самостійний баланс, має розрахункові рахунки в банках, печатку та символіку. Виробнича діяльність спрямована на отримання прибутку та задоволення потреб споживачів в агропродукції.

Етапи розвитку ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Етап	Період	Основні досягнення	Виклики
Формування	2001–2004	База: 25 га, базова техніка	Обмежений капітал
Нарощування	2005–2012	Земля +1000%, сушарка, механізація	Криза 2008 р.
Експансія	2013–2019	Експорт 60%, сертифікати ISO	Девальвація грн (-30%)
Стабілізація	2020–2025	GPS, органічне виробництво, виручка +23%	Війна, зростання цін на добрива

Аналітичний профіль та передумови функціонування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» для наочності наведемо у табличному вигляді.

Таблиця 2.1

Профіль ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

<i>Критерії</i>	<i>Характеристика</i>
Повна назва	Товариство з обмеженою відповідальністю «Ясні Зорі»
ЄДРПОУ	31358742
Директор	Хмельницький Юрій Павлович
Область / район	Одеська область, Подільський район
Юридична адреса	с. Чубівка, вул. Заводська, 38
Статутний капітал	314 400 грн
Засновники	ТОВ «Скай Інвестмент Холдинг» – 75%; ТОВ «Вілла Флора» – 20%; Беккер М.І. – 5%
Основний вид діяльності (КВЕД 01.11)	Вирощування зернових, бобових та насіння олійних культур
Земельний банк	16 121,53 га (6 громад)
Спеціалізація	Вирощування зернових та олійних культур (пшениця, кукурудза, соняшник, ячмінь)
Технології, інновації	Вертикальний обробіток, No-till/Strip-till елементи, точне землеробство, прямі посіви, сучасні системи живлення, технологія Clearfield
Рік заснування	2001
Структура управління	Централізоване управління в системі «Теком Агро Груп»
Інфраструктура	Доступ до елеваторів (100 тис. тонн одночасного зберігання)
Фінансова підтримка	Фінансово-промислова група Банку «Південний»

Ключовий фактор успіху – це постійне розширення земельного банку за рахунок довгострокової оренди (середній термін 10 років). Економічна діяльність ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» ґрунтується на:

- самофінансуванні - покриття витрат за рахунок власних коштів та доходів від реалізації продукції;
- комерційному розрахунку - забезпечення прибутковості та рентабельності виробництва;
- системі оподаткування, що може включати загальну або спрощену модель (єдиний податок IV групи для сільгоспвиробників);
- державній підтримці аграрного сектору - гранти, пільгові кредити, програми компенсації вартості техніки чи насіння.

Таблиця 2.2

Природно-кліматична характеристика ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Критерій	Опис
Географічне розташування	Північ Одеської області, Подільський район, рівнинний рельєф
Клімат	Помірно-континентальний з морським впливом
Температури	Липень: +24...+28 °С; січень: –5...–2 °С
Опади	340–470 мм/рік, переважно влітку
Вегетаційний період	168–210 днів
Ґрунти	Чорноземи звичайні та південні, висока родючість
Кліматичні ризики	Дефіцит вологи, літня спека, нерівномірні опади
Історія створення	Створене 10 грудня 2001 року; з 2022 р. – юридична адреса в Чубівці

Логістичні операції часто здійснюються через зернові термінали Одеської області та партнерів-трейдерів. У разі виходу на зовнішні ринки підприємство може здійснювати експорт сільськогосподарської продукції, дотримуючись:

- вимог митного та валютного законодавства України;
- міжнародних стандартів якості продукції;
- фіто-санітарних правил ЄС та інших партнерів.

Отже, економіко-правові засади функціонування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

забезпечують:

- стабільність і законність господарської діяльності,
- захист прав засновників та працівників,
- можливість залучення інвестицій та виходу на ринок,
- адаптацію до змін зовнішнього середовища.

Дотримання законодавства та ефективна організація економічних процесів є ключовими умовами конкурентоспроможності агропідприємства.

У відкритому економічному середовищі, яке визначається численними зовнішніми факторами, підприємству важливо враховувати як можливості, так і загрози, забезпечуючи його ресурсами, інформацією, технологіями.

Проведемо діагностику макро-та мікросередовища функціонування досліджуваного підприємства за допомогою стратегічних інструментів SWOT та PEST-аналізу для ТОВ «ЯСНІ ЗОПІ»

Таблиця 2.4

PEST-оцінка передумов діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОПІ»

Політичні фактори (P≈25%)	Економічні фактори (E≈25%)
Вплив воєнного стану на логістику та безпеку виробництва. Державні програми підтримки агробізнесу та компенсаційні механізми. Регуляторні зміни у сфері земельних відносин.	Коливання валютного курсу та цін на ресурси. Ріст попиту на внутрішньому ринку через переорієнтацію логістики. Інвестиційний потенціал аграрного сектору. Знецінення національної валюти та високий рівень інфляції Світова економічна криза і її наслідки для України створюють додаткові виклики у доступі до фінансів і кредитів Скорочення обсягів виробництва через війну
Соціальні фактори (S ≈20%)	Технологічні фактори (T≈30%)
Міграція трудових ресурсів. Зростання значущості місцевої продовольчої безпеки. Попит на якісну, локальну та екологічну продукцію. впровадження відповідних стандартів і сертифікацій Розвиток місцевих громад завдяки інвестиціям у інфраструктуру	Можливості цифровізації виробництва. Модернізація техніки та використання точного землеробства. Доступність інноваційних агротехнологій навіть в умовах війни. Ресурсозберігаючі системи, переробка відходів відкриває перспективи для оптимізації витрат

Джерело: побудовано автором

На основі аналізу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, побудуємо SWOT – таблицю.

Таблиця 2.5

SWOT-матриця функціонування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

<i>Сильні сторони (S)</i>	<i>Слабкі сторони (W)</i>	<i>Можливості (O)</i>	<i>Загрози (T)</i>
Наявність родючих чорноземних ґрунтів, сприятливих для зернових і олійних культур.	Зношеність частини техніки та інфраструктури.	Отримання державних та донорських грантів на відновлення агробізнесу.	Військові ризики та небезпека пошкодження інфраструктури.
Досвідчений управлінський персонал та стале партнерство з переробними підприємствами.	Залежність від сезонних працівників.	Розвиток кооперації з локальними виробниками та переробниками.	Коливання цін на пальне й добрива.
Власна технічна база та машинно-тракторний парк.	Невелика частка продукції з високою доданою вартістю.	Попит на екологічно чисту та органічну продукцію.	Нестабільність логістичних маршрутів.
Високий рівень довіри з боку місцевих громад і партнерів.	Недостатній рівень цифровізації процесів.	Можливість інвестицій у переробку та підвищення доданої вартості.	Посилення конкуренції на внутрішньому ринку.
Наявність зрошувальних можливостей на частині полів.	Вразливість логістики під час воєнного стану.	Збільшення внутрішнього попиту через локалізацію продовольчих ланцюгів.	Кліматичні зміни та ризики посухи.

Джерело: розроблено автором

На нашу думку, важливо зазначити, що конкурентне середовище підприємства - це суб'єкти конкурентної боротьби (конкуренти) і їх дії із забезпечення власних інтересів, в результаті чого формуються певні умови діяльності підприємства. Отже, підприємству необхідно ретельно проаналізувати своїх конкурентів, їхні інтереси та особливості галузі, у якій воно працює. Це дозволить розробити найбільш дієві конкурентні стратегії, що сприятимуть підвищенню його конкурентоздатності та стійкості на ринку [14].

Таблиця 2.6

Оцінка значущості та впливовості факторів SWOT-аналізу

ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Фактор	Вага	Оцінка впливу (1–5)	Інтегральний бал
Сильні сторони (S)			
Великий земельний банк	0.12	4	0.48
Висока продуктивність і сучасні технології	0.1	5	0.5
Інтеграція в «Теком Агро Груп» і доступ до елеваторів	0.1	5	0.5
Потужна технічна база	0.08	4	0.32
Підтримка Банку «Південний»	0.05	4	0.2
Разом (S)	x	x	2,0
Слабкі сторони (W)			
Залежність від погодних умов	0.1	2	0.2
Висока собівартість через інтенсивні технології	0.08	3	0.24
Недостатня зрошувальна інфраструктура	0.1	2	0.2
Дефіцит кваліфікованих кадрів у регіоні	0.05	3	0.15
Разом (W)	x	x	0,79
Можливості (O)			
Розвиток експортних каналів через порти	0.08	4	0.32
Попит на олійні культури	0.06	4	0.24
Можливість впровадження повного точного землеробства	0.07	5	0.35
Державні програми підтримки АПК	0.05	3	0.15
Разом (O)	x	x	1,06
Загрози (T)			
Військові ризики у регіоні	0.1	2	0.2
Логістичні обмеження через порти	0.09	3	0.27
Ризики посухи та температурних стресів	0.1	2	0.2
Підвищення цін на добрива і паливо	0.07	3	0.21
Разом(T)	x	x	0,88

Джерело: розраховано автором

Підсумковий етап SWOT-аналізу це порівняння сили впливу мікросередовища підприємства з можливостями та загрозами макросередовища. Оцінка SWOT-факторів проводиться в матриці, де поля - можливості й загрози, а стовбці – сильні та слабкі сторони підприємства.

Таблиця 2.7

Стратегічні рекомендації SWOT – аналізу

	Сильні сторони S	Слабкі сторони W
Можливості О	Стратегія «Максі-Максі» $S (2,0) > W (0,79)$ $O (1,06) > T (0,88)$ Увага на сильні сторони для реалізації можливостей, що з'являються на ринку	Стратегія «Міні-Максі» $W > S$ $O > T$ Акцент на сильні сторони для пом'якшення впливу загроз
Загрози Т	Стратегія «Максі-Міні» $S > W$ $T > O$ Мінімізація слабких сторін, що перешкоджають реалізації можливостей	Стратегія «Міні-Міні» $W > S$ $T > O$ Нівелювання впливу слабких сторін, що нейтралізує загрози, які виникають у підприємства

Отже, відповідно до результатів оцінки умов та стану ТОВ «Ясні Зорі» сумарна оцінка S-факторів (2,0) перевищує бальну оцінку W-факторів (0,79), а інтегральна оцінка О-можливостей (1,06) більше за силу Т-загроз (0,88), тому обираємо стратегію «Максі-Максі», що дозволить поєднати сильні сторони товариства можливостей зовнішнього середовища (завдяки виробництву високорентабельної продукції та інноваціям можливе розширення ринку; використання сучасних технологій підвищать ефективність виробництва на нових ринках.

В цілому, ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» має потужну виробничо-інфраструктурну базу та сильну підтримку холдингу, що забезпечує високу стійкість до ринкових коливань. Основні ризики пов'язані з кліматичними і воєнними факторами, а також логістичними обмеженнями. Можливості модернізації, цифровізації та розширення експорту суттєво переважають наявні слабкі сторони.

2.2. Комплексний аналіз майнового стану, ефективності операційної діяльності та ділової активності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Виробничий напрямок господарства та його спеціалізацію можливо визначити за структурою грошових надходжень від збуту товарної продукції. Її ефективність визначається у підвищенні показників урожайності, зниженні собівартості, збільшення показників товарності та рентабельності.

У таблиці 2.8 представлено детальний аналіз структури чистого доходу від реалізації продукції за три досліджувані роки, що надасть можливість визначити виробничий напрямок ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» та охарактеризувати спеціалізацію товариства.

Аналіз даних табл. 2.8 дозволяє зробити висновок, що товариство має чітко виражену орієнтацію на виробничу діяльність. В середньому за три роки лівова частка виручки від реалізації продукції рослинництва – 98,57%, а саме – зерно (54%). Продукція олійних культур дає господарству 44,6% доходу в середньому за 2022-2024 р.р. Дохід від виконаних механізованих робіт, транспортних послуг є незначним (1,4%) загальної вартості товарної продукції. Отже, спеціалізація товариства – виробництво зерна та насіння олійних культур.

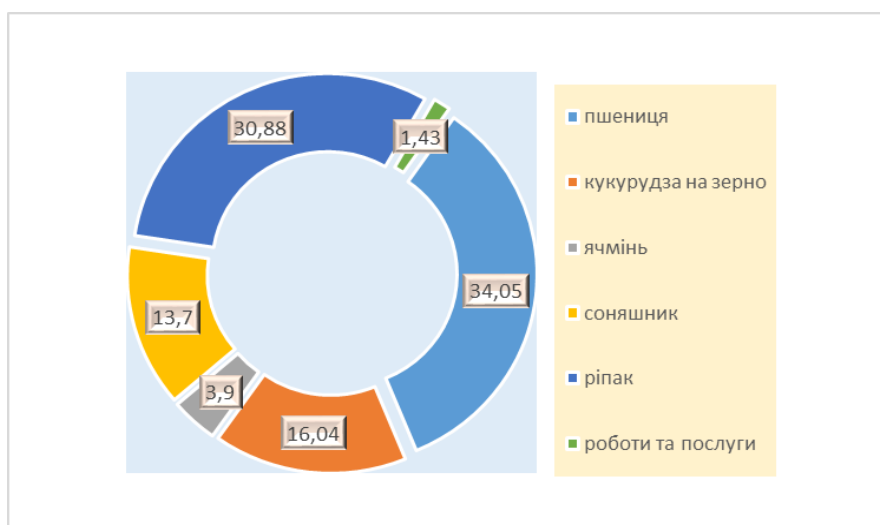

Рис.2.1 Структура товарної продукції ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»
(за середньою вартістю 2022-2024 р.р.)

Джерело: побудовано автором

Таблиця 2.8

**Динаміка та структура чистого доходу від реалізації продукції
ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»**

Види продукції	2022 р		2023 р		2024 р		В середньому за 2022-2024 р.р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зернові і зернобобові - всього	339491,1	59,67	234618,5	68,79	383776,4	44,40	319295,3	53,98
В т.ч.: - пшениця	203297,9	35,73	119012,2	34,90	281816,2	32,60	201375,4	34,05
кукурудза на зерно	125027,3	21,98	92887,4	27,24	66728,1	7,72	94880,9	16,04
ячмінь	11165,9	1,96	22718,9	6,66	35232,1	4,08	23039,0	3,90
Технічні культури - всього	206649,5	36,32	104637,0	30,68	479731,4	55,50	263672,6	44,58
В т.ч.: - насіння ріпаку	39693,1	6,98	77392,1	22,69	125988,4	14,58	81024,5	13,70
- насіння соняшнику	166956,4	29,35	27244,8	7,99	353743,0	40,92	182648,1	30,88
Разом по рослинництву	546140,6	96,00	339255,4	99,47	863507,8	99,90	582968,0	98,57
Роботи та послуги	22778,4	4,00	1800,6	0,53	880,2	0,10	8486,4	1,43
Разом по товариству	568919,0	100,00	341056,0	100,00	864388,0	100,00	591454,3	100,00

Джерело: розраховано автором за даними статистичної звітності

Коефіцієнт спеціалізації визначається за формулою:

$$K_c = \frac{100}{\sum P(2i - 1)}$$

$$K_c = 100/194,87 = 0,51$$

Після розрахунку коефіцієнту спеціалізації з урахуванням всіх товарних позицій господарства зрозуміло, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» має середній рівень спеціалізації виробництва – 0,51. Коефіцієнт зосередження товарного виробництва (або частка товарної продукції в загальному обсязі виробництва) на рівні 0,51 для підприємства, яке займається вирощуванням зернових, означає, що 51% від загального чистого доходу формується саме товарною

продукцією зернових. Ефективність функціонування підприємства висока, проте за таких обставин посилюється ризик втрати фінансової стабільності у зв'язку із можливим погіршенням ринкової кон'юнктури, зокрема на продукцію галузей спеціалізації.

Таблиця 2.9

**Визначення коефіцієнта зосередження товарного виробництва
ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» (середній рівень за 2021-2024 р.р.)**

Види продукції	Вартість товарної продукції		Ранжируваний ряд (i)	2i-1	ПВ x (2i-1)
	тис.грн.	ПВ, %			
Зернові - всього	319295,3	53,98	1	1	53,98
Олійні- всього	263672,6	44,58	2	3	133,74
Роботи та послуги	8486,4	1,43	3	5	7,15
Всього	591454,3	100,00	x	x	194,87

Одними із важливих економічно-організаційних умов, які є запорукою ефективності господарювання, вважаються забезпеченість сільськогосподарського підприємства виробничими ресурсами та його розміри діяльності (табл. 2.10). Виробничі ресурси як сукупність засобів і факторів виробництва, які використовуються підприємством для здійснення господарської діяльності з метою отримання продукції, прибутку та забезпечення сталого розвитку. До їх складу в межах сільськогосподарського підприємства належать:

- земельні ресурси (земельні ділянки, угіддя, орні землі);
- трудові ресурси (постійні та сезонні працівники);
- матеріально-технічні ресурси (машини, техніка, обладнання, будівлі);
- фінансові ресурси (власні та залучені кошти);
- інформаційні та технологічні ресурси (агротехнології, цифрові системи, знання).

Рациональне використання цих ресурсів є ключовим чинником

підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства.

Таблиця 2.10

Динаміка структури активів та джерел фінансування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р	Відхилення (+,-) 2024 до 2021 р.	Темп приросту, %
Необоротні активи, тис.грн.	76637	126410	175659	172030	95392,50	124,47
Частка необоротних активів у валюті балансу, %	25,36	18,71	17,02	15,82	-9,54	х
Запаси, тис.грн.	66074	173103	317421	275388	209313,50	316,79
Частка запасів у валюті балансу, %	21,86	25,62	30,75	25,32	3,45	х
Інші оборотні активи, тис.грн.	159483	376227	539214	640225	480742,00	301,44
Власні кошти, тис.грн.	224655	503455	754684	816766	592111,00	263,56
Питома вага власного капіталу, %	74,34	74,50	73,11	75,10	0,75	х
Короткострокові позикові кошти, тис.грн.	41923	68770	115939	110833	68910,00	164,37
Валюта балансу, тис.грн.	302194	675740	1032294	1087642	785448,00	259,92

Джерело: розраховано автором

Аналіз динаміки структури активів та джерел фінансування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2021–2024 рр. свідчить про суттєве зростання масштабів діяльності підприємства та зміцнення його фінансового потенціалу, що відображається у значному збільшенні валюти балансу та обсягів як активів, так і джерел їх формування.

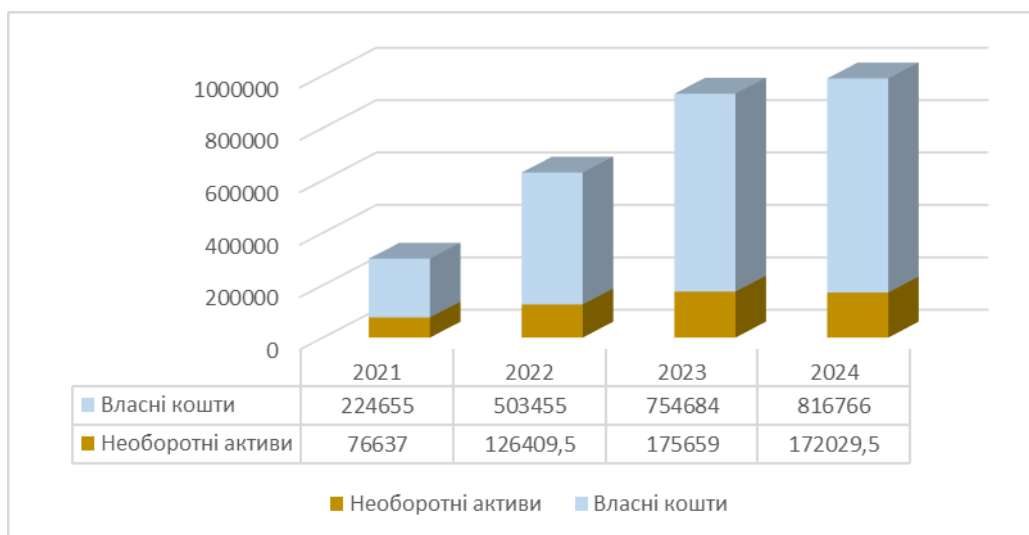
Упродовж досліджуваного періоду спостерігається зростання необоротних активів у 2,2 раза, що вказує на активізацію інвестиційної діяльності та оновлення матеріально-технічної бази. Водночас їх частка у валюті балансу зменшилася на 9,54 в.п., що свідчить про випереджальні темпи зростання оборотних активів та підвищення мобільності активів підприємства.

Найбільш динамічною складовою оборотних активів є запаси, обсяг яких

зріс більш ніж у 4 рази. Зростання їх питомої ваги у структурі активів вказує на розширення виробничої діяльності, однак водночас підвищує потребу в ефективному управлінні оборотним капіталом з метою недопущення надмірного накопичення матеріальних ресурсів. Значне збільшення інших оборотних активів також підтверджує розширення господарської діяльності та підвищення ліквідності балансу.

З боку джерел фінансування домінуючу роль у формуванні активів відіграють власні кошти, обсяг яких у 2024 р. перевищив рівень 2021 р. більш ніж у 3,6 рази. Питома вага власного капіталу протягом усього періоду залишалася високою (понад 73 %), а у 2024 р. зросла до 75,10 %, що свідчить про високий рівень фінансової автономії та стійкості підприємства.

Залучення короткострокових позикових коштів також зросло, однак темпи їх приросту були нижчими порівняно зі зростанням власного капіталу. Це вказує на помірне використання позикових ресурсів і контрольоване боргове навантаження, що не створює загроз для фінансової стабільності підприємства.

**Рис. 2.2 Динаміка власного капіталу та необоротних активів
ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» (тис.грн.)**

Джерело: сформовано автором

Аналіз виробничо-ресурсного потенціалу підприємства за 2021–2024 рр. свідчить про істотні структурні зміни у забезпеченості ресурсами та

ефективності їх використання. Площа сільськогосподарських угідь упродовж періоду має тенденцію до скорочення: у 2024 році вона зменшилася до 15806,4 га, що становить 97,75 % рівня 2022 року. Аналогічна динаміка характерна і для площі ріллі, що може бути пов'язано з оптимізацією землекористування або впливом зовнішніх чинників.

Таблиця 2.11

Рівень забезпеченості ресурсами ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	16170,0	16167,7	16081,6	15806,4	97,75
з них ріллі	16170,0	16167,7	16081,6	15806,4	97,75
Середньорічна чисельність працівників, чол	180	177	222	203	112,78
Власний капітал, тис.грн.	345120,0	503455,0	754684,0	816766,0	236,66
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	225557,0	549330,0	856635,0	915612,5	405,93
Середньорічна вартість необоротних активів, тис.грн.	72546,5	126409,5	175659,0	172029,5	237,13
з них: основних виробничих фондів (за первісною вартістю), тис.грн.	88410,0	164772,0	246777,0	258062,0	291,89
Нематеріальних активів, тис.грн.	14090,0	33952,0	33505,0	33169,0	235,41
Капіталозабезпеченість, тис.грн.	4,5	7,8	10,9	10,9	242,58
Фондозабезпеченість, тис.грн.	5,5	10,2	15,3	16,3	298,61
Капіталоозброєність, тис.грн.	403,0	714,2	791,3	847,4	210,26
Фондоозброєність, тис.грн.	491,2	930,9	1111,6	1271,2	258,82
Припадає на 1 працівника с.-г. угідь, га	89,8	91,4	72,4	77,9	86,68

Джерело: розраховано автором

Середньорічна чисельність працівників у 2024 році зросла порівняно з 2022 роком на 12,78 %, що свідчить про розширення трудового потенціалу підприємства. Водночас це зумовило скорочення землезабеченості до 77,9 га, або до 86,68 % рівня 2022 року, що може негативно впливати на продуктивність праці за відсутності відповідної механізації та технологічного оновлення.

Фінансово-майнові показники демонструють чітку позитивну динаміку. Власний капітал у 2024 році зріс більш ніж у 2,3 раза порівняно з 2022 роком,

що свідчить про зміцнення фінансової бази підприємства та розширення можливостей самофінансування.

Таблиця 2.12

Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	2021 р	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024р. від 2022р., (+,-)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис.грн.	104047	568919	341056	864388	295469
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	47329	331590	259697	568384	236794
Валовий прибуток (збиток), тис.грн.	56718	237329	81359	296004	58675
Інші операційні доходи, тис.грн.	17728	29410	30357	4267	-25143
Операційні витрати (адміністративні, витрати на збут та інші операційні витрати), тис.грн.	25960	154426	126026	120993	-33433
Фінансовий результат від операційної діяльності:					
Прибуток, тис.грн.	48486	112313	-	179278	66965
Збиток, тис.грн.	-	-	14310	-	-
Фінансові доходи, тис.грн.	15040	611	59918	7253	6642
Фінансові та інші витрати, тис.грн.	20696	7552	65446	12890	5338
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис.грн.	42830	105372	-19838	173641	68269
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	42830	105372	-19838	173641	68269
Рівень рентабельності виробництва, %	90,49	31,78	-7,64	30,55	-1,23
Рівень рентабельності продажу, %	41,16	18,52	-5,82	20,09	1,57
Норма прибутку на: - авансований капітал, %	10,78	15,59	-1,92	15,96	0,37
- виробничий капітал, %	13,64	14,76	-1,80	14,79	0,04

Джерело: розраховано автором

Значно зросла середньорічна вартість оборотних активів (у понад 4 рази), а також необоротних активів і основних виробничих фондів, що підтверджує активну інвестиційну діяльність та оновлення матеріально-технічної бази.

Показники капіталозабезпеченості, фондозабезпеченості, капіталоозброєності та фондоозброєності мають стійку тенденцію до зростання. Зокрема, фондозабезпеченість у 2024 році зросла майже в 3 рази порівняно з 2022 роком, а фондоозброєність праці – на 158,82 %, що свідчить про підвищення рівня технічної оснащеності працівників та створення передумов для зростання продуктивності праці.

Загалом результати аналізу свідчать, що за умов незначного скорочення земельних ресурсів підприємство суттєво наростило капітал і виробничі фонди, що позитивно характеризує його інвестиційну активність та потенціал розвитку. Водночас зменшення забезпеченості угіддями на одного працівника актуалізує необхідність подальшого підвищення ефективності використання трудових і матеріальних ресурсів з метою забезпечення збалансованого та стійкого розвитку підприємства.

Аналіз динаміки фінансових результатів діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2021–2024 рр. свідчить про нестабільність результатів господарювання з чітко вираженим кризовим спадом у 2023 році та суттєвим покращенням фінансових показників у 2024 році. Загалом підприємство демонструє здатність до відновлення та нарощування прибутковості.

Чистий дохід від реалізації продукції у 2024 році становив 864388 тис. грн, що на 295469 тис. грн більше порівняно з 2022 роком. Зростання виручки супроводжувалося збільшенням собівартості реалізованої продукції, однак темпи зростання доходів випереджали темпи зростання витрат, що позитивно позначилося на валовому прибутку. У 2024 році його обсяг зріс до 296004 тис. грн, перевищивши рівень 2022 року на 58675 тис. грн.

Важливою негативною тенденцією є скорочення інших операційних доходів у 2024 році, що зменшилися на 25143 тис. грн порівняно з 2022 роком. Водночас операційні витрати за цей період скоротилися на 33433 тис. грн, що свідчить про посилення контролю за витратами та підвищення операційної ефективності.

Фінансовий результат від операційної діяльності у 2024 році становив 179278 тис. грн прибутку, що на 66965 тис. грн більше, ніж у 2022 році. Після збиткової діяльності у 2023 році (збиток 14310 тис. грн) підприємство у 2024 році повністю відновило прибутковість. Аналогічна динаміка спостерігається і за фінансовим результатом до оподаткування та чистим прибутком, які у 2024 році зросли до 173641 тис. грн, що на 68269 тис. грн перевищує рівень 2022 року. Показники рентабельності підтверджують загальну тенденцію: після від'ємних значень у 2023 році у 2024 році відбулося відновлення рентабельності виробництва (30,55 %) та продажу (20,09 %). Водночас рівень рентабельності виробництва у 2024 році залишився дещо нижчим за рівень 2022 року, що свідчить про наявність резервів подальшого зниження витрат і підвищення ефективності. Норми прибутку на авансований та виробничий капітал у 2024 році перевищили показники 2022 року, що характеризує покращення ефективності використання капіталу. Загалом результати аналізу свідчать, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2024 році не лише пододало кризові наслідки 2023 року, а й забезпечило зростання фінансових результатів, створивши передумови для подальшого стабільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Аналіз ефективності використання виробничих ресурсів ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. свідчить про суттєві коливання результативності господарської діяльності з різким погіршенням показників у 2023 році та значним відновленням і зростанням ефективності у 2024 році. Загалом підприємство демонструє здатність до адаптації та підвищення віддачі від наявних ресурсів.

Ефективність використання земельних угідь у 2024 році істотно зросла порівняно з 2022 роком. Обсяг чистого доходу з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь збільшився на 55,41 %, а валового прибутку – на 27,58 %. Особливо показовим є зростання прибутку від операційної діяльності

на 63,28%, що свідчить про підвищення економічної віддачі землекористування після збиткового 2023 року.

Водночас у натуральному вимірі 2024 році зменшився валовий збір зерна та соняшника в розрахунку на 100 га ріллі порівняно з 2022 роком, що стало наслідком несприятливих погодних умов та змін у структурі посівів.

Таблиця 2.13

Ефективність використання виробничих ресурсів ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Ефективність використання земельних угідь				
Одержано з розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.	3518,87	2120,79	5468,6	155,41
- чистого доходу (виручки) від реалізації продукції				
- валового прибутку	1467,93	505,92	1872,69	127,58
- прибутку (збитку) від операційної діяльності	694,68	-88,98	1134,22	163,28
Вироблено с.-г. продукції в натуральному виразі з розрахунку: на 100 га ріллі, ц:	2192,38	2245,24	1796,67	81,95
- зерна				
-соняшника	732,63	594,92	665,11	90,79
-ріпак озимий	149,13	397,84	366,27	245,61
Ефективність використання виробничого капіталу				
Основних засобів:				
Фондовіддача, грн.	3,45	1,38	3,35	97,01
Фондомісткість, грн.	0,29	0,72	0,30	103,08
Оборотних засобів:				
Коефіцієнт оборотності	1,04	0,40	0,94	91,15
Коефіцієнт закріплення	0,97	2,51	1,06	109,70
Тривалість обороту, днів	352,43	916,78	386,63	109,70
Виробничого капіталу в цілому				
Норма прибутку, %	14,76	-1,80	14,79	x
Одержано чистого доходу на 1 грн. авансованого капіталу, грн.	0,84	0,33	0,79	94,40
Ефективність використання праці персоналу (продуктивність праці)				
Одержано з розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	3214,23	1536,29	4258,07	132,48
- чистого доходу				
- валового прибутку	1340,84	366,48	1458,15	108,75
- прибутку (збитку) від операційної діяльності	634,54	-64,46	883,14	139,18
- чистого прибутку (збитку)	595,32	-89,36	855,37	143,68

Джерело: розраховано автором

Натомість, виробництво озимого ріпаку зросло більш ніж у 2,4 раза, що вказує на переорієнтацію підприємства на більш рентабельні культури.

Ефективність використання основних засобів у 2024 році майже досягла рівня 2022 року: фондovіддача становила 3,35 грн, а фондомісткість – 0,30 грн. Це є критерієм відновлення ефективності використання основних фондів після різкого погіршення у 2023 році. Аналогічна тенденція спостерігається й щодо оборотних засобів: коефіцієнт оборотності у 2024 році зріс до 0,94, а тривалість обороту суттєво скоротилася порівняно з 2023 роком, хоча ще не досягла оптимального рівня 2022 року.

Узагальнюючі показники ефективності використання виробничого капіталу підтверджують позитивну динаміку. Норма прибутку у 2024 році відновилася до 14,79% після від'ємного значення у 2023 році та практично відповідає рівню 2022 року. Водночас чистий дохід на 1 грн авансованого капіталу дещо знизився (94,40% рівня 2022 року), що свідчить про збереження резервів підвищення капіталовіддачі. Ефективність використання праці персоналу у 2024 році значно покращилася. Чистий дохід, валовий прибуток, операційний та чистий прибуток у розрахунку на одного працівника суттєво перевищили рівень 2022 року, що характеризує зростання продуктивності праці та підвищення результативності трудових ресурсів.

Загалом результати аналізу свідчать, що у 2024 році ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» забезпечило комплексне відновлення ефективності використання земельних, трудових і капітальних ресурсів після кризового 2023 року. Подальше підвищення ефективності доцільно пов'язати з оптимізацією структури посівів, прискоренням обороту оборотних коштів та підвищенням віддачі авансованого капіталу. Операційна діяльність сільськогосподарського підприємства охоплює весь комплекс виробничих процесів, пов'язаних із вирощуванням, збиранням, зберіганням та реалізацією сільськогосподарської продукції. Операційні витрати це сукупність витрат, безпосередньо пов'язаних із забезпеченням

виробничого процесу та реалізацією продукції, що формують собівартість продукції як грошова форма поточних витрат підприємства на виробництво й реалізацію.

Таблиця 2.14

**Динаміка і структура витрат на операційну діяльність
ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»**

Елементи операційних витрат	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+,-)	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис.грн.	п.п.
Матеріальні затрати	169655	29	330746	56,48	228078	45,98	58423	16,98
Витрати на оплату праці	30248	5,17	36566	6,24	44696	9,01	14448	3,84
Відрахування на соціальні заходи	6515	1,11	7751	1,32	9244	1,86	2729	0,75
Амортизація	15164	2,59	17296	2,96	16870	3,4	1706	0,81
Інші операційні витрати	363437	62,13	193278	33	197129	39,75	-166308	-22,38
Разом	585019	100	585637	100	496017	100	-89002	0

Джерело: розраховано автором

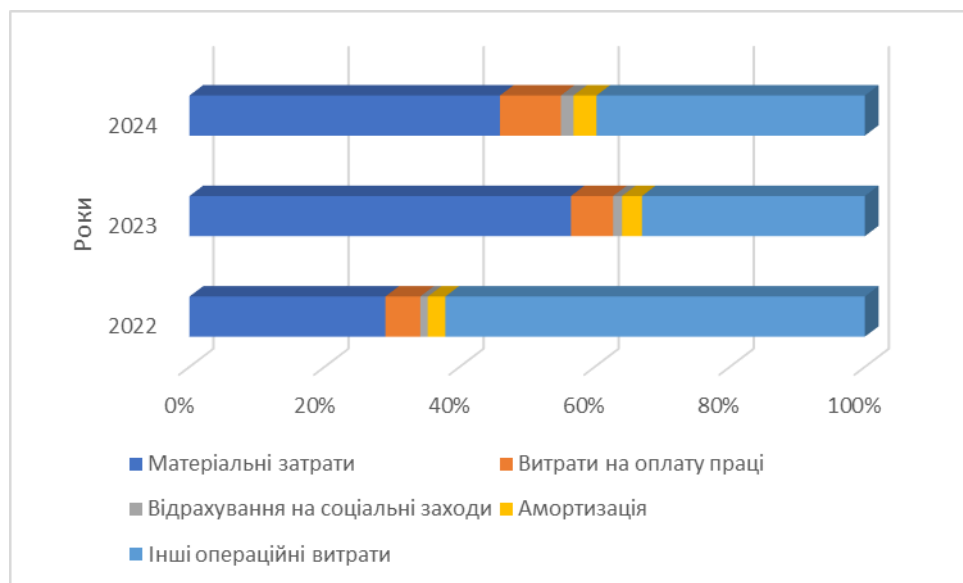

Рис.2.4 Структура операційних витрат ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» в динаміці

Джерело: побудовано автором

Аналіз динаміки та структури витрат на операційну діяльність ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» свідчить про суттєві зміни в обсягах і співвідношенні основних

статей витрат у досліджуваному періоді. Загальна сума операційних витрат має тенденцію до зростання, що обумовлено як розширенням масштабів діяльності підприємства, так і впливом інфляційних процесів, подорожчанням матеріально-технічних ресурсів та енергоносіїв.

У структурі витрат найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати, що є характерним для підприємств аграрного сектору та свідчить про високу ресурсомісткість виробництва. Їх зростання в динаміці вказує на підвищення собівартості продукції та потребує посилення контролю за ефективністю використання сировини, пально-мастильних матеріалів і добрив.

Витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи демонструють помірну тенденцію до зростання, що може бути пов'язано з підвищенням рівня оплати праці, кадровими змінами або необхідністю збереження кваліфікованого персоналу. Це позитивно впливає на соціальну стабільність підприємства, однак водночас збільшує навантаження на витратну частину.

Амортизаційні відрахування в структурі операційних витрат відображають рівень оновлення та використання основних засобів. Їх зростання свідчить про інвестиції в матеріально-технічну базу, що створює передумови для підвищення продуктивності та ефективності діяльності у довгостроковій перспективі. Інші операційні витрати характеризуються коливаннями, що може бути наслідком змін умов господарювання, логістичних витрат або адміністративних витрат. Це вимагає детальнішого аналізу їх складу з метою виявлення резервів оптимізації. Загалом, структура операційних витрат ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» свідчить про переважання виробничо обумовлених витрат, що відповідає специфіці діяльності підприємства. Водночас виявлені тенденції зростання витрат актуалізують необхідність упровадження заходів щодо підвищення операційної ефективності, зниження ресурсомісткості виробництва та вдосконалення системи управління витратами.

Таблиця 2.16

Діагностика грошових потоків ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	Ум. позн.	2022 р	2023 р	2024 р
1. Виробничо-господарська діяльність $ВГД = ЧП + А - ДЗ - ВЗ + КЗ - НА$				
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	ЧП	105372,0	-19838,0	173641,0
Амортизація, тис. грн.	А	88615,0	8982,0	14661,0
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	ДЗ	283194,0	37740,0	283579,0
Виробничі запаси, тис. грн.	ВЗ	214058,0	74578,0	-158645,0
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	КЗ	260723,0	21160,0	-34628,0
Необоротні активи, тис. грн.	НА	99545,0	-1046,0	-6213,0
Чистий грошовий потік від ВГД, тис. грн.	ЧГПвгд	-142087,0	-100968,0	34953,0
2. Інвестиційна діяльність $ІД = (-ІН) - ДФІ$				
Інвестиційна нерухомість, тис. грн.	ІН	0,0	0,0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції, тис. грн.	ДФІ	4174,0	6154,0	0,0
Чистий грошовий потік від ІД, тис. грн.	ЧГПід	-4174,0	-6154,0	0,0
3. Фінансова діяльність $ФД = (-КФІ) + ДК$				
Короткострокові фінансові інвестиції, тис. грн.	КФІ	0,0	0,0	0,0
Додатковий капітал, тис. грн.	ДК	252,0	0,0	-252,0
Чистий грошовий потік від ФД, тис. грн.	ЧГПфд	252,0	0,0	-252,0
Чистий грошовий потік підприємства $ЧГП = ЧГПвгд + ЧГПід + ЧГПфд$				
Чистий грошовий потік підприємства, тис. грн.	ЧГП	-146009,0	-107122,0	34701,0

Джерело: розраховано автором

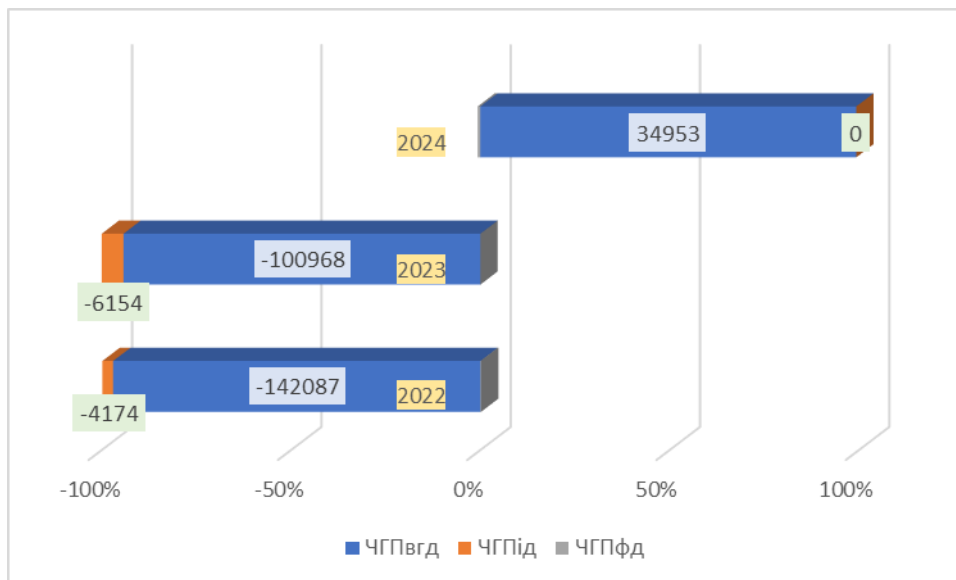

Рис. 2.5 Динаміка грошових потоків ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Джерело: побудовано автором

Результати діагностики грошових потоків ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. свідчать про нестабільність формування та використання грошових ресурсів підприємства, що зумовлено коливаннями фінансових результатів і суттєвими змінами в структурі оборотного капіталу.

Чистий грошовий потік від виробничо-господарської діяльності у 2022–2023 рр. мав від’ємне значення (–142087 тис. грн та –100968 тис. грн відповідно), що вказує на недостатню здатність основної діяльності генерувати грошові кошти. У 2022 р. це було зумовлено значним зростанням дебіторської заборгованості та виробничих запасів, а також істотним обсягом інвестицій у необоротні активи, що призвело до вилучення коштів з обороту. У 2023 р. негативний грошовий потік сформувався насамперед через отримання чистого збитку та скорочення амортизаційних відрахувань.

У 2024 р. ситуація суттєво покращилася: чистий грошовий потік від виробничо-господарської діяльності став додатним і склав 34953 тис. грн. Це є результатом отримання значного чистого прибутку, вивільнення коштів за рахунок зменшення виробничих запасів і необоротних активів, що свідчить про підвищення ефективності управління оборотним капіталом та відновлення платоспроможності підприємства.

Грошові потоки від інвестиційної діяльності протягом 2022–2023 рр. були від’ємними, що обумовлено здійсненням довгострокових фінансових інвестицій. У 2024 р. інвестиційна активність фактично була відсутня, що дало змогу уникнути додаткового відтоку грошових коштів, але водночас може свідчити про обмежені можливості розвитку в довгостроковій перспективі.

Фінансова діяльність підприємства характеризується мінімальним впливом на загальний грошовий потік. Незначні зміни додаткового капіталу у 2022 та 2024 рр. не змогли компенсувати дефіцит грошових коштів у попередні роки, що свідчить про обмежене використання фінансових інструментів для підтримання ліквідності.

У результаті сукупний чистий грошовий потік підприємства у 2022–2023 рр. залишався від’ємним, що негативно впливало на фінансову стійкість ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ». Водночас у 2024 р. сформувався позитивний чистий грошовий потік у розмірі 34701 тис. грн, що свідчить про стабілізацію фінансового стану та відновлення здатності підприємства до самофінансування.

Загалом проведена діагностика підтверджує, що ключовим фактором покращення грошових потоків у 2024 р. стало підвищення результативності основної діяльності та оптимізація управління оборотними активами. Разом з тим для забезпечення сталого розвитку підприємству доцільно посилити контроль за дебіторською заборгованістю, підтримувати збалансовану інвестиційну політику та активніше використовувати фінансові інструменти для підвищення ліквідності.

2.3 Діагностика фінансової стійкості та конкурентоспроможності агропідприємства

В сучасних умовах нестабільного ринкового середовища, зростання фінансових ризиків та посилення конкурентної боротьби особливої актуальності набуває комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства та його конкурентоспроможності. Саме фінансова стійкість визначає здатність суб’єкта господарювання своєчасно виконувати свої зобов’язання, підтримувати платоспроможність і забезпечувати безперервність операційної діяльності, тоді як конкурентоспроможність відображає потенціал підприємства ефективно функціонувати та розвиватися в довгостроковій перспективі.

У цьому розділі здійснюється ґрунтовна діагностика фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» на основі аналізу забезпеченості запасів джерелами фінансування, структури оборотного капіталу та характеру фінансової рівноваги підприємства. Такий підхід дає змогу визначити тип фінансової

стійкості, виявити потенційні загрози та резерви її зміцнення, а також оцінити рівень фінансової безпеки підприємства в динаміці.

Подальший аналіз доповнюється оцінюванням ключових складових конкурентоспроможності підприємства, а саме ефективності виробничої діяльності, фінансового стану та ділової активності. Інтеграція цих показників дозволяє сформулювати узагальнену характеристику ринкової позиції ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» та визначити вплив фінансової стійкості на здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Таким чином, результати, представлені в таблиці 2.17 та наступних аналітичних матеріалах, слугують інформаційною базою для обґрунтування стратегічних напрямів підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», що є необхідною умовою забезпечення його сталого розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі.

Аналіз даних таблиці «Діагностика фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. свідчить про загалом високий рівень фінансової стійкості підприємства, що зумовлений достатнім обсягом власних оборотних коштів для покриття запасів.

Упродовж усього досліджуваного періоду обсяг запасів був істотно меншим за суму чистого оборотного капіталу та короткострокових кредитів банків (п. 1 < $\sum$ п. 2–3), що дозволяє віднести фінансовий стан підприємства до абсолютно фінансово стійкого. Це свідчить про спроможність ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» формувати запаси за рахунок стабільних джерел фінансування та підтримувати належний рівень платоспроможності.

Водночас врахування тимчасово вільних коштів (п. 4) показує, що за критерієм співвідношення запасів і суми чистого оборотного капіталу з тимчасово вільними коштами (п. 1 $\leq$ $\sum$ п. 2–4) підприємство характеризується нестійким фінансовим станом у всі роки аналізу. Це вказує на підвищену залежність від структури оборотних активів і необхідність оптимізації управління ліквідними коштами.

Таблиця 2.17

Діагностика фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» (тис. грн.)

№ з/п	Показники	2022 р	2023 р	2024 р	Середня за період
1	Запаси	173103	320421	275388	256303,8
2	Чистий оборотний капітал	480560	740697	804780	675345,3
3	Короткострокові кредити банків	68770	115939	110833	98513,8
Сума п. 2-3		549330	856635	915613	773859,2
абсолютна фінансова стійкість (п. 1 < $\sum$ п. 2-3)		абсолютна	абсолютна	абсолютна	абсолютна
нормальна фінансова стійкість (п. 1 = $\sum$ п. 2-3)					
4	Тимчасово вільні кошти	76659	76294	40548	64500,0
Сума п. 2-4		557219	816991	845327	739845,3
нестійкий фінансовий стан (п. 1 $\leq$ $\sum$ п. 2-4)		нестійкий	нестійкий	нестійкий	нестійкий
кризовий фінансовий стан (п. 1 > $\sum$ п. 2-4)					
5	Запаси сировини	19727	28393	52246	33455,3
6	Готова продукція	112050	213690	117555	147764,8
Сума п. 5-6		131777	242083	169801	181220,2
7	Короткострокові позикові кошти	-	28000	55000	27666,7
8	Незавершене виробництво	43148	70128	105493	72922,7
9	Витрати майбутніх періодів	2454	2856	2299	2536,3
Сума п. 8-9		45602	72984	107792	75459,0
нормальна фінансова нестійкість ($\sum$ п. 5-6 $\geq$ п. 7)		нормальна фін. нестійкість	нормальна фін. нестійкість	нормальна фін. нестійкість	нормальна фін. нестійкість
нормальна фінансова нестійкість ($\sum$ п. 8-9 $\leq$ п. 2)					
ненормальна фінансова нестійкість ($\sum$ п. 5-6 > п. 7)					
ненормальна фінансова нестійкість ($\sum$ п. 8-9 > п. 2)					

Джерело: розраховано автором

Структурний аналіз запасів засвідчує зростання обсягів запасів сировини та коливання залишків готової продукції, що впливає на потребу в оборотному капіталі. При цьому сума запасів сировини та готової продукції стабільно перевищує обсяг короткострокових позикових коштів ($\sum$ п. 5–6 $\geq$ п. 7), що дозволяє класифікувати фінансовий стан підприємства як нормальну фінансову нестійкість, тобто таку, що не загрожує безперервності діяльності.

Додатково, обсяг незавершеного виробництва та витрат майбутніх періодів не перевищує чистий оборотний капітал ($\sum$ п. 8–9 $\leq$ п. 2), що свідчить про відсутність ознак ненормальної або кризової фінансової нестійкості та підтверджує здатність підприємства покривати поточні витрати за рахунок

власних оборотних ресурсів.

У цілому фінансова стійкість ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2022–2024 рр. може бути оцінена як достатня та контрольована, з переважанням абсолютної фінансової стійкості за базовими показниками. Разом із тим зростання обсягів запасів і коливання тимчасово вільних коштів актуалізують необхідність удосконалення політики управління оборотним капіталом з метою підвищення стабільності фінансового стану в довгостроковій перспективі.

Оцінка конкурентної позиція підприємства в ринковому середовищі є одним з основних етапів створення альтернативної або удосконалення існуючої організаційної стратегії розвитку підприємства. Такий аналіз потребує використання методу оцінки конкурентоспроможності за теорією ефективної конкуренції. Інтегральний показник конкурентоспроможності обчислюється на підставі даних почергової оцінки низки економічних показників певної категорії:

Перша категорія показників характеризує рівень ефективності операційної діяльності (ЕВД): економічність витрат, понесених на виробництво, показник капіталовіддачі, рентабельність операційної діяльності, активів, реалізованої продукції.

Друга категорія показників аналізує рівень фінансового стану підприємства (ФС): ліквідність активів підприємства, фінансова стійкість, незалежність, автономність, маневреність власних коштів та фінансовий леверідж. Третя категорія показників оцінює ділову активність (ДА) підприємства: показники оборотності, коефіцієнт ділової активності та індекс росту ділової активності.

За наведеним алгоритмом визначимо показник конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», для чого поетапно обчислимо показники всіх трьох груп та проаналізуємо їх динаміку. Розрахунки представимо за допомогою таблично-графічного методу

Таблиця 2.18

Вихідні дані для обчислення критеріїв платоспроможності**ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» (тис.грн.)**

Показники	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р	Зміни (+,-)
Вартість активів	397243	675740	1032294	1087642	690399
Середньорічна вартість оборотних активів	225557	549330	856635	915613	690056
Середньорічна вартість необоротних активів	72547	126410	175659	172030	99483
Середньорічна вартість основних фондів	88410	164772	246777	258062	169652
Грошові кошти	50100	74204,5	76294	20319	-29781
Власний капітал	345120	503455	754684	816766	471646
Загальні зобов'язання	92123	228770	275939	110833	18710
Довгострокові зобов'язання	35616	103515	161672	160043	124427
Адміністративні витрати	6442	23397	26814	31858	25416
Витрати на збут	7729	65193	60853	56769	49040
Чистий дохід від реалізації продукції	104047	568919	341056	864388	760341
Собівартість реалізованої продукції	47329	331590	259697	568384	521055
Результат від операційної діяльності	48486	112313	-14310	179278	130792
Чистий прибуток (збиток)	42830	105372	-19838	173641	130811

Джерело: розраховано автором

Аналіз показників ефективності виробничої діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2021–2024 рр. свідчить про нерівномірну динаміку результативності виробництва з проявами як погіршення, так і відновлення окремих ключових параметрів. Інтегральний показник ефективності виробничої діяльності у 2021 році становив 0,596, у 2022 році зріс до 0,793, у 2023 році знизився до мінімального значення 0,480, а у 2024 році підвищився до 0,701. Загальне відхилення за період є позитивним (+0,11), що свідчить про часткове відновлення ефективності виробничої діяльності.

Позитивною тенденцією є суттєве зниження відносних операційних витрат на 1 грн реалізованої продукції – з 1,196 у 2021 році до 0,574 у 2024 році. Аналогічна динаміка спостерігається щодо адміністративних витрат і витрат на збут, що вказує на підвищення витратної дисципліни та ефективніше управління виробничо-збутовими процесами.

Таблиця 2.19

Показники ефективності виробничої діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	Символи	2021р	2022р	2023р	2024р.	Δ (+,-)
1. Відносний показник операційних витрат на 1 грн. вартості реалізованої продукції	ОВреал	1,196	1,028	1,717	0,574	-0,62
2. Співвідношення адміністративних витрат і собівартості реалізованої продукції	АС	0,136	0,071	0,103	0,056	-0,08
3. Співвідношення витрат на збут і собівартості реалізованої продукції	ЗС	0,163	0,197	0,234	0,100	-0,06
4. Капіталовіддача	Ф	1,177	3,453	1,382	3,350	2,17
5. Рентабельність операційної діяльності	Ропер	0,881	0,283	-0,045	0,287	-0,59
6. Рентабельність активів	Ракт	0,108	0,156	-0,019	0,160	0,05
7. Рентабельність реалізованої продукції	Рреал	0,412	0,185	-0,058	0,201	-0,21
$ЕВД=0,15 \cdot ОВ_{реал}+0,1 \cdot АС+0,1 \cdot ЗС+0,15 \cdot \Phi+0,15 \cdot Р_{опер}+0,15 \cdot Р_{акт}+0,15 \cdot Р_{реал}$						
Рівень ефективності виробничої діяльності підприємства	ЕВД	0,596	0,793	0,480	0,701	0,11

Джерело: розраховано автором

Капіталовіддача у 2024 році зросла до 3,350 проти 1,177 у 2021 році, що свідчить про більш ефективне використання основних засобів та виробничого потенціалу підприємства. Водночас у 2023 році спостерігалось різке погіршення показників рентабельності: операційна рентабельність, рентабельність активів та рентабельність реалізованої продукції набули від'ємних або критично низьких значень, що негативно вплинуло на загальний рівень ефективності виробничої діяльності.

У 2024 році показники рентабельності відновилися до додатних значень, однак у більшості випадків не досягли рівня 2021 року. Це свідчить про поступове, але ще недостатнє відновлення прибутковості виробництва. Таким чином, ефективність виробничої діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» характеризується позитивною тенденцією у 2024 році після кризового спаду 2023 року, проте потребує подальшого підвищення за рахунок зростання рентабельності та закріплення досягнутих результатів у сфері оптимізації витрат і використання активів.

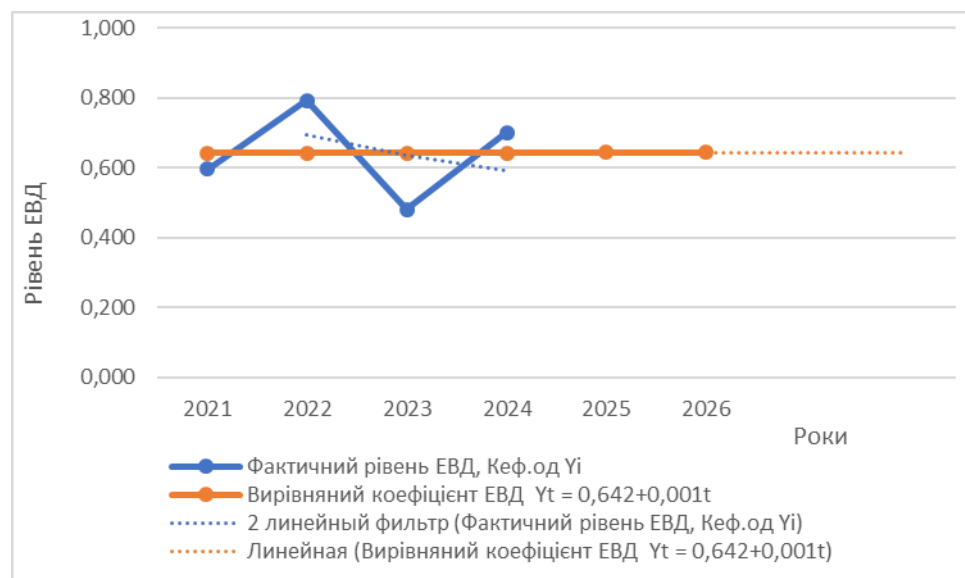

Рис. 2.6 Динаміка ефективності виробничої діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Аналіз показників фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. свідчить про загалом стійке фінансове становище підприємства за наявності окремих проблемних аспектів. Інтегральний показник фінансового стану у 2022 році становив 1,634, у 2023 році знизився до 1,509, а у 2024 році дещо зріс до 1,558. Загальне відхилення за період є незначним ($-0,076$), що вказує на відносну стабільність фінансового стану підприємства.

Коефіцієнт загальної ліквідності протягом усього періоду значно перевищував нормативне значення, що вказує на високий рівень платоспроможності та здатність підприємства своєчасно погашати поточні зобов'язання. У 2024 році цей показник зріс до 8,261, що свідчить про наявність

надлишкових оборотних активів та потенційно нераціональну структуру активів.

Водночас коефіцієнт швидкої ліквідності мав чітку негативну динаміку: з 1,079 у 2022 році до 0,183 у 2024 році. Незважаючи на формальну відповідність нормативу, таке різке зниження свідчить про зменшення частки найбільш ліквідних активів та підвищення залежності від реалізації запасів для покриття поточних зобов'язань.

Таблиця 2.20

Показники фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	Символи	2022р	2023р	2024р	Відхилення (+,-)
Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{зл} > 1,0$	7,988	7,389	8,261	0,273
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{мл} 0,1-0,35$ і вище	1,079	0,658	0,183	-0,896
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{фс} (>0,7-0,9)$	0,745	0,731	0,751	0,006
Коефіцієнт незалежності	$K_{нз} (\leq 1)$	1,206	1,214	1,196	-0,010
Коефіцієнт маневровості власних коштів	$K_{Мвк} (> 0,4)$	0,749	0,767	0,789	0,040
Коефіцієнт автономії	$K_a (\geq 0,5)$	0,745	0,731	0,751	0,006
Коефіцієнт фінансового левериджу	$K_{фл} (\leq 0,25)$	0,206	0,214	0,196	-0,010
$\Phi C = 0,12 \times K_{зл} + 0,13 \times K_{мл} + 0,2 \times K_{фс} + 0,1 \times K_{нз} + 0,2 \times K_{Мвк} + 0,12 \times K_a + 0,13 \times K_{фл}$					
Рівень фінансового стану підприємства	ΦC	1,634	1,509	1,558	-0,076

Джерело: розраховано автором

Показники фінансової стійкості, автономії та маневровості власних коштів перебувають у межах або вище нормативних значень і демонструють незначне зростання у 2024 році. Це свідчить про достатній рівень власного капіталу, фінансову незалежність підприємства та здатність гнучко маневрувати власними ресурсами. Коефіцієнт фінансового левериджу знизився

до 0,196, що вказує на помірне боргове навантаження та зниження фінансових ризиків.

Загалом фінансовий стан ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» можна оцінити як стабільний із тенденцією до помірного відновлення у 2024 році після погіршення у 2023 році. Разом із тим, ключовим напрямом подальшого вдосконалення фінансової політики має стати оптимізація структури оборотних активів та підвищення рівня швидкої ліквідності з метою зміцнення поточної платоспроможності підприємства.

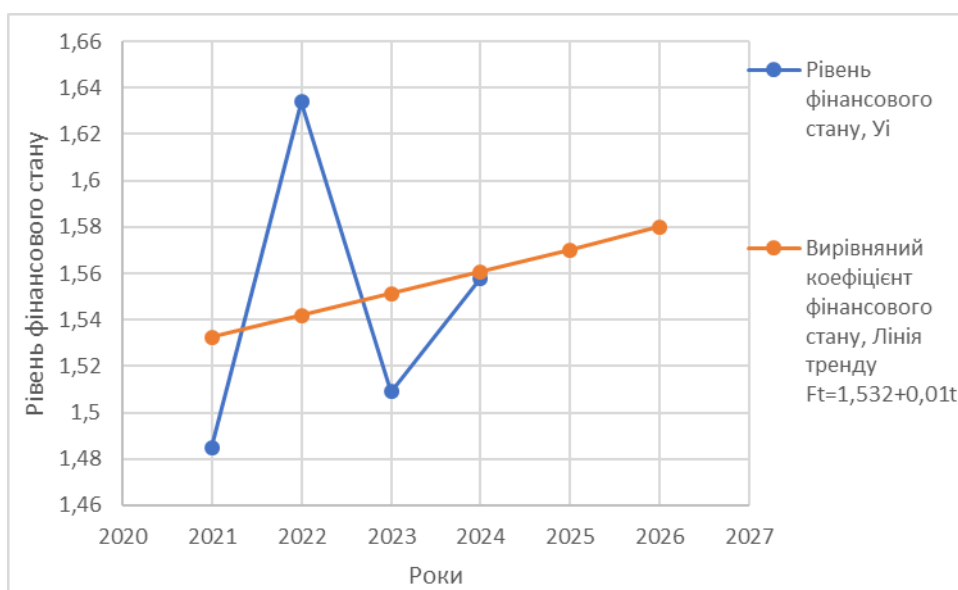

Рис. 2.7. Динаміка та тенденція фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Джерело: побудовано автором

Аналіз показників ділової активності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. свідчить про суттєві коливання інтенсивності використання ресурсів підприємства та ефективності його операційної діяльності. Розрахований інтегральний показник рівня ділової активності демонструє різке зниження у 2023 році (з 2,572 до 1,141), після чого у 2024 році відбулося майже повне відновлення до рівня 2022 року (2,569).

У 2023 році негативна динаміка була зумовлена істотним падінням більшості коефіцієнтів оборотності. Зокрема, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості скоротився з 8,273 до 2,942, що свідчить про уповільнення розрахунків з постачальниками. Аналогічна тенденція

спостерігалася за коефіцієнтом оборотності активів, оборотних активів та власного капіталу, що вказує на зниження ефективності використання майна і фінансових ресурсів підприємства.

Таблиця 2.21

Показники ділової активності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	Символи	2022р	2023р	2024р	Відхилення (+,-)
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	КО _{кз}	8,273	2,942	7,799	-0,474
Коефіцієнт оборотності активів	Ко _а	4,501	1,942	5,025	0,524
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Ко _{оа}	1,036	0,398	0,944	-0,092
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	КО _{вк}	1,130	0,452	1,058	-0,072
Коефіцієнт ділової активності	К _{да}	0,842	0,330	0,795	-0,047
Індекс росту ділової активності	ІР _{да}	2,897	0,966	1,142	-1,775
$ДА = 0,15 \cdot КО_{кз} + 0,15 \cdot КО_{а} + 0,15 \cdot КО_{оа} + 0,15 \cdot КО_{вк} + 0,2 \cdot К_{да} + 0,2 \cdot ІР_{да}$					
Рівень ділової активності	ДА	2,989	1,119	2,611	-0,377

Джерело: розраховано автором

У 2024 році більшість показників оборотності істотно покращилися: коефіцієнт оборотності активів зріс до 5,025, кредиторської заборгованості – до 7,799, а власного капіталу – до 1,058. Це свідчить про активізацію господарської діяльності, підвищення швидкості обігу ресурсів та більш ефективне управління капіталом. Водночас коефіцієнти оборотності оборотних активів і власного капіталу не досягли рівня 2022 року, що вказує на наявність резервів подальшого зростання.

Узагальнюючий показник ділової активності у 2024 році практично дорівнює значенню 2022 року, а відхилення за період є незначним (–0,003), що характеризує відносну стабільність ділової активності в довгостроковій перспективі. Загалом підприємство демонструє здатність до відновлення

операційної ефективності після спаду, однак для забезпечення сталого розвитку доцільно зосередити увагу на стабілізації оборотності оборотних активів та підтриманні позитивної динаміки ключових показників ділової активності.

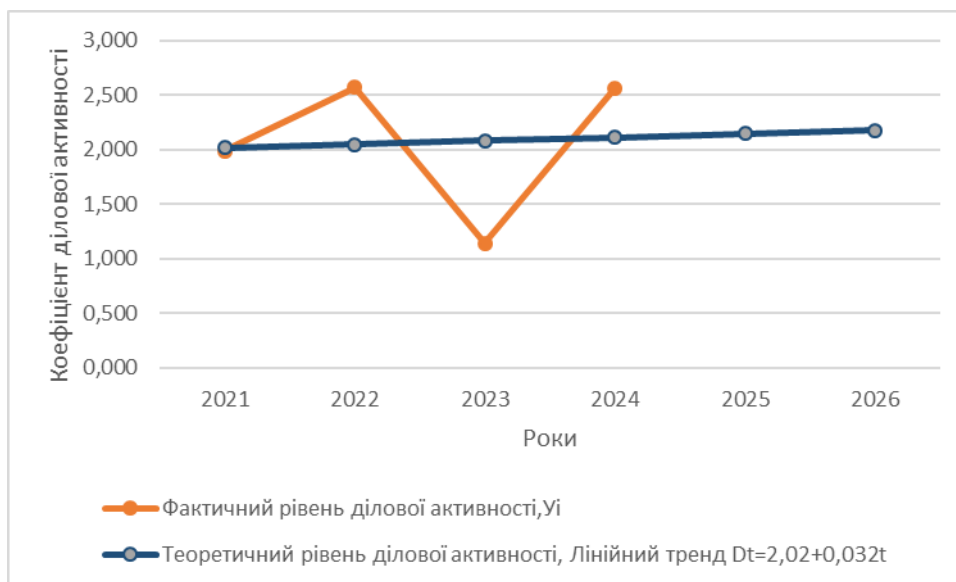

Рис. 2.8. Динаміка та тенденція ділової активності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»
Джерело: побудовано автором

Проаналізуємо в динаміці інтегральний показник конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», обчисливши його рівень за формулою:

$$КП = 0,35 \cdot ЕВД + 0,3 \cdot ФС + 0,35 \cdot ДА, \quad (2.5)$$

де: КП - показник конкурентоспроможності підприємства;

ЕВД - це показник, який відображає значення критерію ефективності виробничої діяльності підприємства;

ФС - значення критерію фінансового стану підприємства;

ДА - значення критерію ділової активності підприємства.

Результати оцінки рівня конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2021–2024 рр. свідчать про нестабільну, але загалом достатню конкурентну позицію підприємства на ринку. Середнє значення інтегрального показника конкурентоспроможності за період дослідження становить 1,412, що вказує на переважання позитивних характеристик діяльності над негативними.

У динаміці простежується зростання рівня конкурентоспроможності у

2022 році (1,668), що було зумовлено покращенням ефективності виробничої діяльності, фінансового стану та особливо ділової активності. У 2023 році відбулося суттєве зниження інтегрального показника до 1,020, що пов'язано з різким спадом показників ефективності виробництва та ділової активності, ймовірно під впливом несприятливих зовнішніх і внутрішніх чинників.

Таблиця 2.22

Оцінка рівня конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показники	Ефективність виробничої діяльності (ЕВД)	Фінансовий стан (ФС)	Ділова активність (ДА)	Рівень конкурентоспроможності (КП)
2021 р.	0,596	1,485	1,987	1,349
2022 р.	0,793	1,634	2,989	1,814
2023 р.	0,480	1,509	1,119	1,012
2024 р.	0,701	1,558	2,611	1,627
Середня за період	0,642	1,547	2,177	1,451
Відхилення 2024р. до 2021 р., +/-	0,105	0,073	0,624	0,278

Джерело: розраховано автором

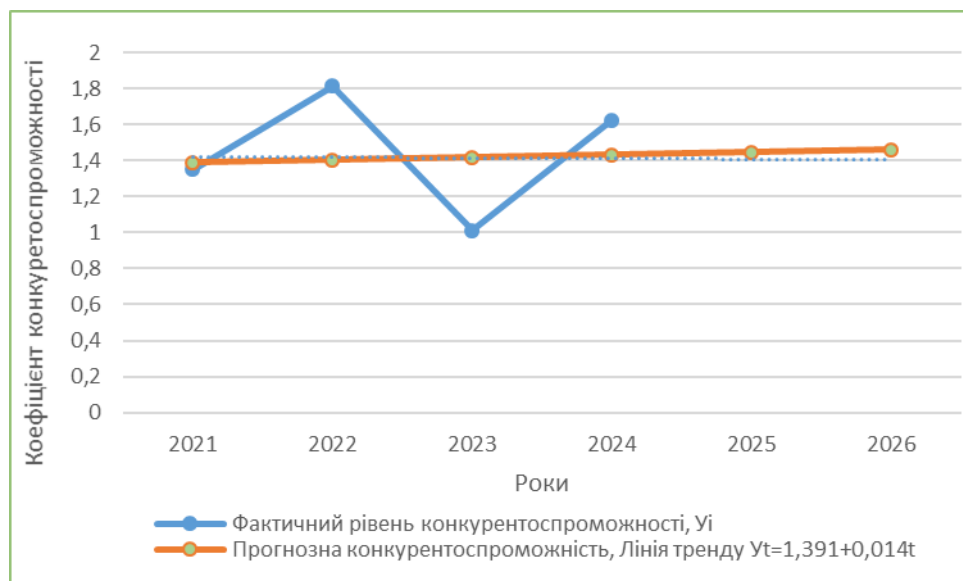

Рис. 2.9. Динаміка та тенденція рівня конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

В 2024 році підприємству вдалося відновити конкурентні позиції: рівень конкурентоспроможності зріс до 1,612. Основним фактором покращення стала висока ділова активність (2,569) та відносно стабільний фінансовий стан (1,558), що частково компенсувало недостатній рівень ефективності виробничої діяльності.

ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» має потужну виробничо-інфраструктурну базу та сильну підтримку холдингу, що забезпечує високу стійкість до ринкових коливань. Основні ризики пов'язані з кліматичними і воєнними факторами, а також логістичними обмеженнями. Можливості модернізації, цифровізації та розширення експорту суттєво переважають наявні слабкі сторони.

Результати аналізу підтверджують, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2021–2024 р.р. характеризується позитивною динамікою розвитку, раціональною структурою активів та стабільними джерелами фінансування, що створює передумови для подальшого зміцнення фінансової стійкості та підвищення ефективності господарської діяльності. За умов незначного скорочення земельних ресурсів підприємство суттєво наростило капітал і виробничі фонди, що позитивно характеризує його інвестиційну активність та потенціал розвитку. Водночас зменшення забезпеченості угіддями на одного працівника актуалізує необхідність подальшого підвищення ефективності використання трудових і матеріальних ресурсів з метою забезпечення збалансованого та стійкого розвитку підприємства. В 2024 році ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» забезпечило комплексне відновлення ефективності використання земельних, трудових і капітальних ресурсів після кризового 2023 року. Подальше підвищення ефективності доцільно пов'язати з оптимізацією структури посівів, прискоренням обороту оборотних коштів та підвищенням віддачі авансованого капіталу.

Ефективність виробничої діяльності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» характеризується позитивною тенденцією у 2024 році після кризового спаду 2023 року, проте потребує подальшого підвищення за рахунок зростання рентабельності та

закріплення досягнутих результатів у сфері оптимізації витрат і використання активів.

Фінансовий стан ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» можна оцінити як стабільний із тенденцією до помірного відновлення у 2024 році після погіршення у 2023 році. Разом із тим, ключовим напрямом подальшого вдосконалення фінансової політики має стати оптимізація структури оборотних активів та підвищення рівня швидкої ліквідності. Підприємство демонструє здатність до відновлення операційної ефективності після спаду, однак для забезпечення сталого розвитку доцільно зосередити увагу на стабілізації оборотності оборотних активів та підтриманні позитивної динаміки ключових показників ділової активності.

Фінансова стійкість ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2022–2024 рр. може бути оцінена як достатня та контрольована, з переважанням абсолютної фінансової стійкості за базовими показниками. Разом із тим зростання обсягів запасів і коливання тимчасово вільних коштів актуалізують необхідність удосконалення політики управління оборотним капіталом з метою підвищення стабільності фінансового стану в довгостроковій перспективі. ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2024 році не лише пододало кризові наслідки 2023 року, а й забезпечило зростання фінансових результатів, створивши передумови для подальшого стабільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПОЛІПШЕННЯ

ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

3.1 Ідентифікація проблем фінансового стану та формування шляхів підвищення фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Фінансовий стан та стійкість підприємства є ключовими показниками його здатності забезпечувати безперервність діяльності, виконувати зобов'язання перед контрагентами та реалізовувати стратегію розвитку в умовах нестабільного ринкового середовища. Методологія аналізу фінансового стану підприємства потребує комплексного підходу:

- кожний показник характеризує окремі аспекти фінансового стану підприємства;
- обчислюється інтегральний показник фінансового стану і тренд за трирічний період.
- враховуються прогнози показників підприємства для оцінки здатності поліпшити стан і для моніторингу

Для ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» оцінка фінансового стану проведемо за трьома групами (компонентами):

1. Ліквідність — це здатність компанії задовольняти свої строкові зобов'язання за рахунок своїх активів (миттєва ліквідність; швидка ліквідність; поточна ліквідність).

2. Капіталізація або фінансова міцність показує, яку частку активів компанія здатна фінансувати за рахунок капіталу і довгострокових ресурсів (маневреність капіталу (K1); фінансова автономія (K2); фінансова міцність (K3).

3. Прибутковість характеризує ефективність діяльності підприємства з точки зору його здатності генерувати прибуток (показники: маржа валового прибутку (П1); рентабельність операційної діяльності (П2); рентабельність

активів (ПЗ)

Коефіцієнти обчислимо на основі фінансової звітності поточного року і за попередні 2 календарні роки. Фактичні значення коефіцієнтів за кожний з періодів переводяться у бали від 0 (найгірше) до 5 (найкраще). Кожний бал у групі перемножується на вагу, а результати додаються для отримання інтегрального показника. Ваги для різних секторів економіки відрізняються, враховуючи специфіку економічної діяльності та домінування груп показників в оцінці. Інтегральний показник корегується за наявності аудиту звітності. Розрахований показник визначає клас фінансового стану підприємства - від А (дуже добрий) до F (дуже поганий) на кожну звітну дату. Проведемо оцінку фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

1. Розрахунок коефіцієнтів проведемо в таблиці 3.1

Таблиця 3.1

Динаміка показників-критеріїв фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Група	Показники	2022 р	2023 р	2024 р	Зміни (+,-)
Показники ліквідності	Миттєва ліквідність (Л1)	1,549	0,033	0,423	-1,126
	Швидка ліквідність (Л2)	6,202	3,563	9,308	3,107
	Поточна ліквідність (Л3)	9,131	6,166	11,604	2,473
Показники капіталізації	Маневровість капіталу (К1)	0,994	1,209	0,999	0,005
	фінансова автономія (К2)	0,746	0,716	0,781	0,036
	Фінансова міцність (К3)	0,746	0,716	0,781	0,036
Показники прибутковості	Маржа валового прибутку (П1)	0,417	0,239	0,342	-0,075
	Рентабельність операційної діяльності (П2)	0,197	-0,042	0,207	0,010
	Рентабельність активів (П3)	0,156	-0,019	0,160	0,004

Джерело: сформовано та розраховано автором

Аналіз показників ліквідності, капіталізації та прибутковості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. свідчить про нерівномірну динаміку фінансового стану підприємства, з помітним погіршенням окремих показників у 2023 році та відновленням фінансової стабільності у 2024 році.

У групі показників ліквідності спостерігається істотне зниження миттєвої ліквідності у 2023 р., що вказує на дефіцит найбільш ліквідних активів для негайного погашення поточних зобов'язань. У 2024 р. значення цього показника зросло, однак не досягло рівня 2022 р., що свідчить про часткове відновлення платоспроможності. Водночас показники швидкої та поточної ліквідності протягом періоду залишалися на високому рівні та у 2024 р. суттєво зросли, що характеризує підприємство як платоспроможне та здатне своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Показники капіталізації демонструють загалом стабільний фінансовий стан. Маневровість капіталу впродовж аналізованого періоду залишалася на високому рівні, що свідчить про значну частку власного оборотного капіталу. Зростання коефіцієнтів фінансової автономії та фінансової міцності у 2024 р. вказує на підвищення незалежності підприємства від залучених джерел фінансування та зміцнення його фінансової стійкості.

Аналіз показників прибутковості показує, що 2023 рік був кризовим для підприємства, оскільки спостерігалось зниження маржі валового прибутку та від'ємні значення рентабельності операційної діяльності й активів. Проте у 2024 р. відбулося суттєве відновлення прибутковості: показники операційної рентабельності та рентабельності активів знову набули додатних значень і перевищили рівень 2022 р., що свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності.

2. Переведемо значення показників коефіцієнтів фінансового стану в бали згідно з діапазонами значень коефіцієнтів фінансового стану

3. Обчислимо загальний бал кожної групи коефіцієнтів фінансового стану на підставі середньозваженого показника, за кожен з періодів, за формулами:

$$Л=0,2 \cdot Л1+0,3 \cdot Л2+0,5 \cdot Л3$$

$$К=0,2 \cdot К1+0,3 \cdot К2+0,5 \cdot К3$$

$$П=0,2 \cdot П1+0,3 \cdot П2+0,5 \cdot П3$$

4. Визначимо вагове значення кожної групи коефіцієнтів фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» в інтегральному показнику відповідно до групи виду економічної діяльності

Таблиця 3.2

Ваги груп коефіцієнтів фінансового стану

Вид економічної діяльності	Вагові значення групи коефіцієнтів фінансового стану (β_i)		
Сільське господарство та агропереробка Секції А, С	Ліквідності (Л)	Капіталізації (К)	Прибутковості (П)
	0,45	0,30	0,25

5. Обчислимо інтегральний показник окремо для кожного періоду (поточний та попередні 3 роки) за формулою:

$$П_{n} = Л_{n}\beta_i + К_{n}\beta_i + П_{n}\beta_i,$$

де $П_{n}$ - інтегральний показник n-звітного періоду;

$Л_{n}$, $К_{n}$, $П_{n}$ – зважений загальний бал відповідної групи коефіцієнтів фінансового стану;

β_i – вагове значення групи коефіцієнтів фінансового стану в інтегральному показнику відповідно до основного КВЕД

6. Корегування інтегрального показника

Далі здійснюється корегування інтегрального показника шляхом додавання 0,2 бали окремо для кожного періоду (поточний та попередні 3 роки) за умови підтвердження фінансової звітності підприємства аудиторським звітом в такому періоді

7. Визначимо клас фінансового стану підприємства. За результатами розрахунку інтегрального показника визначається клас фінансового стану підприємства окремо для кожного періоду. Використаємо таблично-графічний метод для аналізу та візуалізації результатів дослідження.

Таблиця 3.3

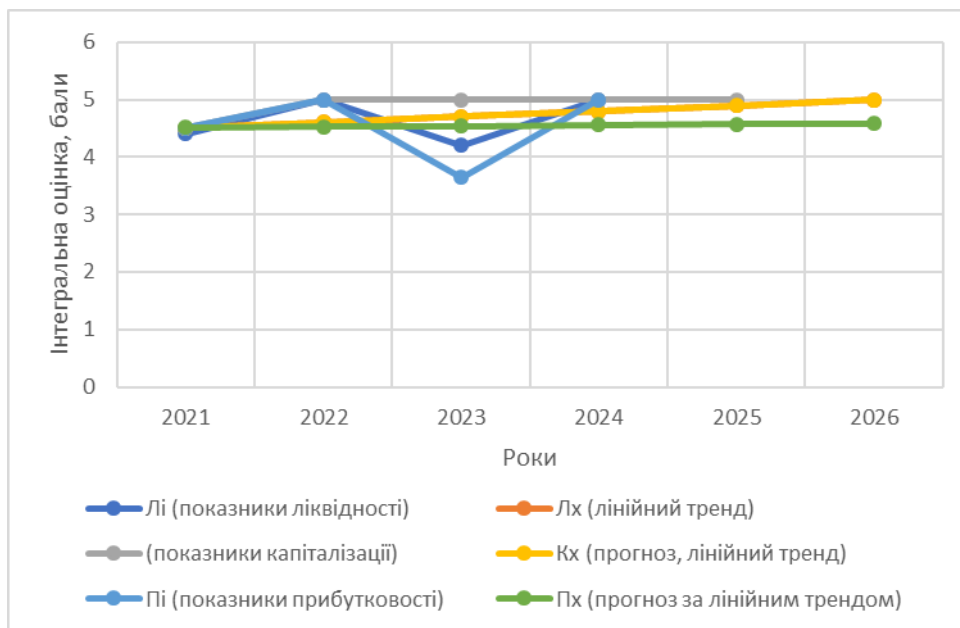
Інтерпретація класу фінансового стану

Клас фінансового стану підприємства	Значення інтегрального показника	
	через рік після скасування воєнного стану (але не раніше, ніж після подання наступної чергової проміжної або річної фінансової звітності через рік після скасування воєнного стану)	тимчасово на період дії воєнного стану та один рік після його скасування
A (дуже добрий)	4,5-5,0	4,5-5,0
B (добрий)	4,0 – 4,5	4,0 – 4,5
C (задовільний)	3,5 – 4,0	3,5 – 4,0
D (слабкий)	3,0 – 3,5	3,0 – 3,5
E (поганий)	2,5 – 3,0	2,5 – 3,0
F (дуже поганий)	<2,5	<2,5

Таблиця 3.4

Бальна та інтегральна оцінка фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Коефіцієнт фінансового стану	Актуальний діапазон значень		Бальна оцінка критерію			
		2021 р	2022 р	2023 р	2024 р	
	Група коефіцієнтів ліквідності					
Л1	0,2-0,35	2	5	1	5	
Л2	1,0-5,0	5	5	5	5	
Л3	1,3-10,0	5	5	5	5	
Загальний бал по групі Л	$L=0,2 \cdot L1+0,3 \cdot L2+0,5 \cdot L3$	4,4	5	4,2	5	
	Група коефіцієнтів капіталізації					
K1	>0,4	5	5	5	5	
K2	>0,5	5	5	5	5	
K3	>0,6	4	5	5	5	
Загальний бал по групі К	$K=0,2 \cdot K1+0,3 \cdot K2+0,5 \cdot K3$	4,5	5	5	5	
	Група коефіцієнтів прибутковості					
П1	>0,2	5	5	5	5	
П2	>0,15	5	5	0	5	
П3	>0,05	4	5	0	5	
Загальний бал по групі П	$P=0,2 \cdot P1+0,3 \cdot P2+0,5 \cdot P3$	4,5	5	1	5	
Інтегральний показник	$IPn = 0,45Ln +0,3Kn + 0,25Pn$	4,5	5	3,64	5	
Клас фінансового стану		A	A	C	A	

**Рис.3.1 Динаміка та прогнозування критеріїв фінансового стану
ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»**

Джерело: розраховано і побудовано автором

За результатами аналізу та відповідно до даних лінійного прогнозування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» відноситься до класу А - гарний фінансовий стан протягом 2021-2022 рр. та у 2024 році, та клас С (задовільний) в 2023 році. Відповідно до ліній тренду видно, що тенденція всіх трьох груп показників за період дослідження є позитивно-сталою, що в умовах невизначеності такого рівня як в Україні під час військового стану є надзвичайною перемогою для бізнесу.

Аналіз фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. показав загалом стабільну, але нерівномірну динаміку фінансової стійкості підприємства. Виявлено проблемні аспекти, такі як нестійкість миттєвої ліквідності, коливання прибутковості та надмірна залежність від оборотних активів. Для забезпечення сталого розвитку підприємства необхідно вжити комплексних заходів щодо оптимізації структури активів, підвищення ефективності використання капіталу та прибутковості, а також впровадження системи моніторингу і управління фінансовими ризиками.

Таблиця 3.5

Ідентифікація проблем фінансового стану та шляхи підвищення фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Ідентифікація проблем фінансового стану		Шляхи підвищення фінансового стану та стійкості	
Проблема	Прояв	Напрямок оптимізації	Сутність рекомендації
1. Нестійкість миттєвої ліквідності	В 2023 р різке зниження миттєвої ліквідності; відновлення у 2024, але не до рівня 2022	Оптимізація структури оборотних активів	Підвищення частки ліквідних активів і скорочення надлишкових запасів для зниження ризику неплатоспроможності
2. Залежність від оборотних активів	Підприємство покладається на запаси для покриття зобов'язань, що підвищує фінансові ризики	Підвищення прибутковості діяльності	Зростання рентабельності через оптимізацію витрат, підвищення ефективності використання активів та диверсифікацію джерел доходу
3. Кризові прояви прибутковості	1. 2023 рік: падіння маржі та від'ємні показники рентабельності; 2. 2024 рік: відновлення прибутковості, але потребує стабілізації	Удосконалення управління капіталом	Збільшення маневровості власних коштів та зміцнення фінансової автономії за рахунок довгострокових джерел фінансування
4. Нерівномірність фінансової стійкості	Коливання інтегрального показника фінансового стану, періодичне ослаблення стійкості	Моніторинг та прогнозування фінансових показників	Регулярне відстеження інтегрального показника та прогнозування його динаміки для своєчасного реагування
5. Ризики ліквідності та оборотних активів	Наявність потенційних кризових ситуацій при коливаннях ринку	Впровадження політики управління ризиками	Розробка механізмів контролю за ліквідністю, запасами та дебіторською заборгованістю для запобігання кризам

Джерело: побудовано автором

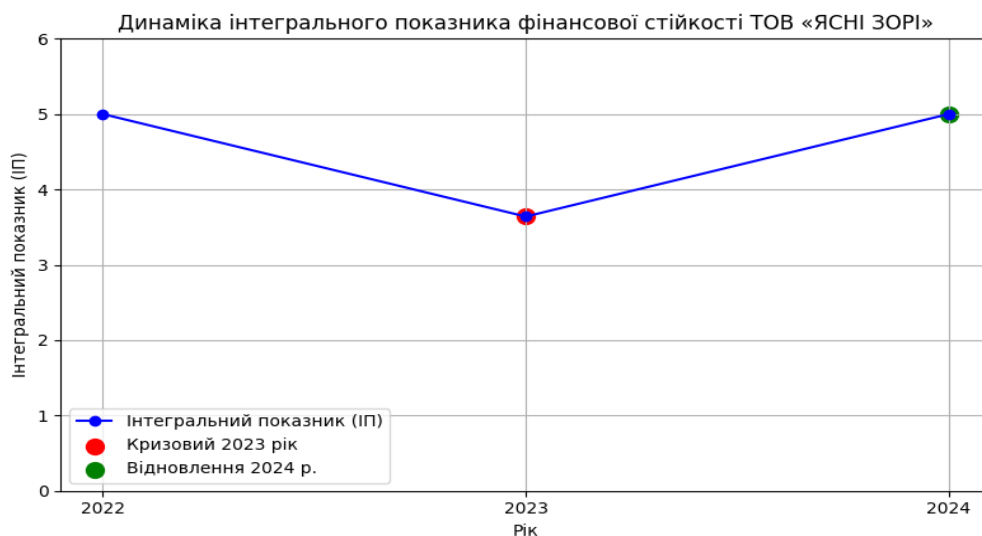

Рис. 3.2 Оцінка інтегрального показника фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ».

Виявлені проблеми фінансового стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» можна ефективно мінімізувати через комплекс заходів:

- оптимізацію структури оборотних активів,
- підвищення прибутковості,
- стабілізацію ліквідності,
- удосконалення управління капіталом,
- регулярний моніторинг і прогнозування фінансових показників.

Впровадження цих рекомендацій дозволить забезпечити стабільну фінансову стійкість та підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку.

3.2 Визначення шляхів запобігання банкрутства в системі оцінки фінансової стійкості підприємства

В умовах підвищеної нестабільності економічного середовища, зростання фінансових ризиків та обмеженого доступу до ресурсів особливої актуальності набуває своєчасна діагностика фінансової стійкості підприємств. Для суб'єктів аграрного сектору, до яких належить ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», така діагностика є критично важливою з огляду на сезонність виробництва, залежність від природно-кліматичних чинників та коливання ринкової кон'юнктури.

Одним із ефективних інструментів оцінювання фінансової стійкості є моделювання ймовірності банкрутства, що базується на використанні інтегральних показників, сформованих на основі ключових фінансових коефіцієнтів. Застосування моделей діагностики банкрутства дає змогу за обмеженою кількістю показників оперативно отримати узагальнену оцінку фінансового стану підприємства, виявити ранні ознаки фінансових ускладнень і своєчасно попередити загрозу розвитку кризових явищ.

Водночас слід зазначити, що більшість моделей імовірності банкрутства мають низку обмежень. Вони не дозволяють ідентифікувати конкретні причини погіршення фінансової стійкості, не розкривають вплив окремих внутрішніх і зовнішніх факторів на зміну фінансового стану та не забезпечують прогнозування стратегічних перспектив розвитку підприємства. У зв'язку з цим результати таких моделей доцільно розглядати не як самодостатній висновок, а як складову комплексної системи фінансового аналізу.

У межах даного розділу здійснюється моделювання ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» із застосуванням вітчизняних та зарубіжних методик, що дозволяє всебічно оцінити рівень фінансової стійкості підприємства, простежити динаміку ризику банкрутства та обґрунтувати управлінські рішення, спрямовані на забезпечення стабільного функціонування і розвитку в довгостроковій перспективі.

Для оцінки ризику банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у таблиці наведено результати діагностики фінансового стану підприємства за двофакторною моделлю Альтмана, яка ґрунтується на аналізі структури оборотних активів і рівня рентабельності капіталу. Застосування цієї моделі дає змогу узагальнено оцінити ймовірність банкрутства та визначити належність підприємства до відповідної зони фінансового ризику у динаміці за 2021–2024 рр.

Аналіз інтегрального показника Z_a , розрахованого на основі питомої ваги оборотних активів у структурі капіталу та рентабельності капіталу, свідчить про перебування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у зоні фінансової невизначеності («сірій зоні») протягом усього досліджуваного періоду 2021–2024 рр.

Упродовж аналізованих років значення показника Z_a залишалося в межах від 0,583 до 0,658, що відповідає інтервалу $0,00 \leq Z \leq 2,99$ та вказує на середню (близько 50 %) ймовірність банкрутства. Це означає, що фінансовий стан підприємства не є критичним, однак характеризується певною нестабільністю та залежністю від результативності господарської діяльності.

Таблиця 3.6

Діагностика ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за двофакторною моделлю Альтмана

Показники	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р
Питома вага оборотних активів в структурі капіталу $W_{об.ак}$	0,746398	0,81	0,83	0,84
Рентабельність капіталу R_k	0,14173	0,16	-0,02	0,16
Критичне значення показника	0	0	0	0
$Z_a = 0,73 * W_{об.ак} + 0,27 R_k$	0,583	0,636	0,601	0,658
$0.00 \leq Z \leq 2.99$ сіра зона/невизначеність (50% ймовірність банкрутства)				
Ймовірність банкрутства підприємства	середня	середня	середня	середня

Джерело: розраховано автором

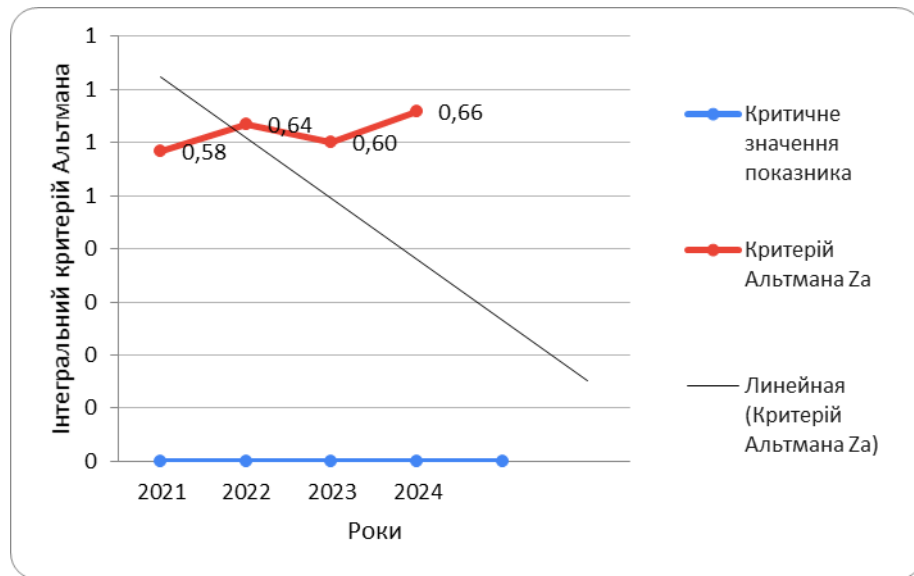

Рис. 3.3 Динаміка ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за моделлю Альтмана

Джерело: побудовано автором

Позитивним чинником є стає зростання питомої ваги оборотних активів у структурі капіталу, що свідчить про достатній рівень ліквідності та гнучкість структури активів. Водночас у 2023 р. від’ємне значення рентабельності капіталу негативно вплинуло на інтегральний показник, зумовивши його зниження порівняно з 2022 р.

У 2024 р. відновлення рентабельності капіталу сприяло зростанню показника Z_a до 0,658, що свідчить про покращення фінансового стану та зниження ризиків, однак підприємство все ще залишається в межах зони невизначеності. Загалом результати аналізу підтверджують необхідність підвищення прибутковості та ефективності використання капіталу як ключових чинників переходу ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» з «сірої зони» до зони фінансової безпеки та зниження ймовірності банкрутства у майбутніх періодах.

Доповнимо аналіз ймовірності банкрутства агровариства більш збалансованою моделлю Ліса, яка враховує перш за все рівень прибутковості операційної діяльності та рентабельність активів підприємства, а також структуру активів та джерел їх фінансування.

$$Z_L = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (3.3)$$

де X_1 – оборотні активи/ всього активів;

X_2 – операційний прибуток/ всього активів;

X_3 – нерозподілений прибуток/ всього активів;

X_4 – власний капітал/ зобов'язання.

Таблиця 3.7

Розрахунок ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за моделлю Ліса

Показники	параметр	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р
Частка оборотного капіталу в активах	X_1	0,746	0,813	0,830	0,842
Частка операційного прибутку в пасивах	X_2	0,160	0,166	-0,014	0,165
Частка нерозподіленого прибутку в пасивах	X_3	0,170	0,626	-0,051	0,165
Співвідношення власного і позикового капіталу	X_4	2,897	2,922	3,015	3,015
Інтегральний критерій ймовірності банкрутства Ліса	Z_L	1,518	1,601	-0,074	1,564
$Z=0.063X_1+0.092X_2+0.057X_3+0.001X_4$					

Джерело: розраховано автором

Результати оцінювання ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за моделлю Ліса у 2021–2024 рр. свідчать про загалом низький рівень ризику банкрутства підприємства, за винятком 2023 року, коли спостерігалось тимчасове погіршення фінансового стану.

У 2021–2022 рр. інтегральний показник Z_L мав додатні та відносно високі значення (1,518 та 1,601 відповідно), що характеризує фінансовий стан підприємства як стабільний і вказує на відсутність загрози неплатоспроможності. Це було зумовлено значною часткою оборотного капіталу в активах, позитивною часткою операційного та нерозподіленого прибутку в пасивах, а також високим рівнем фінансової автономії.

У 2023 р. інтегральний критерій Z_L набув від'ємного значення (–0,074), що сигналізує про підвищення ймовірності банкрутства. Основними чинниками погіршення стали від'ємні значення показників частки операційного та

нерозподіленого прибутку в пасивах, що відображає збитковість діяльності та зменшення власних фінансових ресурсів підприємства, незважаючи на зростання співвідношення власного і позикового капіталу.

У 2024 р. фінансовий стан ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» суттєво покращився: інтегральний показник Зл зріс до 1,564, що свідчить про відновлення фінансової стійкості та зниження ризику банкрутства. Позитивна динаміка була забезпечена зростанням частки оборотного капіталу в активах, відновленням прибутковості та стабільною структурою капіталу.

Загалом, за результатами моделі Ліса, ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у досліджуваному періоді характеризується задовільним фінансовим станом і високою здатністю до відновлення платоспроможності, а виявлене погіршення у 2023 р. має тимчасовий характер і було подолане у 2024 р. Це підтверджує відсутність стійкої загрози банкрутства підприємства у середньостроковій перспективі.

Таблиця 3.8

**Динаміка оцінки ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»
за моделлю Бівера**

Показники	Параметри	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р
Чистий прибуток, тис.грн.	ЧП	42830	105372	-19838	173641
Нарахована амортизація, тис.грн.	НА	29274	73581,5	122380	134201,5
Довгострокові зобов'язання, тис.грн.	ДЗ	35616	103514,5	161671,5	160043
Поточні зобов'язання, тис.грн	ПЗ	41923	68770	115938,5	110833
Інтегральний критерій Бівера	КБ	0,175	0,185	-0,512	0,146
КБ = (ЧП – НА) / (ДЗ + ПЗ)					

Джерело: розраховано автором

Для проведення системного експрес-аналізу фінансового стану підприємства зручно використовувати коефіцієнт Бівера (КБ), який розраховується за формулою:

$$\text{КБ} = (\text{ЧП} - \text{НА}) / (\text{ДЗ} + \text{ПЗ}), \quad (3.4)$$

де ЧП – чистий прибуток;

НА – нарахована амортизація;

ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Інтерпретація результатів моделювання:

Якщо $KB \geq 0,4$ – підприємству банкрутство не загрожує.

Якщо $KB \leq 0,2$ – на підприємстві незадовільна структура балансу.

Результати оцінювання ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за моделлю Бівера у 2021–2024 рр. свідчать про нестабільну динаміку фінансового стану підприємства, з чітко вираженим погіршенням у 2023 році та подальшим відновленням у 2024 році.

У 2021–2022 рр. інтегральний критерій Бівера мав додатні значення (0,175 та 0,185 відповідно), що характеризує підприємство як фінансово стійке з низькою ймовірністю банкрутства. Позитивні значення показника були зумовлені зростанням чистого прибутку, а також помірним рівнем боргового навантаження.

У 2023 р. значення коефіцієнта Бівера різко знизилося до $-0,512$, що є негативним сигналом щодо фінансової стабільності підприємства. Основною причиною стало отримання чистого збитку за одночасного значного зростання амортизаційних відрахувань і загального обсягу зобов'язань. Така ситуація свідчить про підвищення ризику неплатоспроможності та загрози фінансових труднощів у короткостроковій перспективі. У 2024 р. коефіцієнт Бівера зріс до $0,146$, що вказує на покращення фінансового стану та зниження ризику банкрутства порівняно з попереднім роком. Це стало наслідком суттєвого зростання чистого прибутку, незважаючи на збереження значного обсягу довгострокових і поточних зобов'язань.

Загалом результати аналізу за моделлю Бівера свідчать, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» має здатність до відновлення фінансової рівноваги, однак фінансова стійкість підприємства залишається чутливою до коливань прибутковості та

боргового навантаження. Це зумовлює необхідність посилення контролю за рівнем зобов'язань і забезпечення стабільного зростання фінансових результатів з метою мінімізації ризику банкрутства у майбутніх періодах

Актуальною для вітчизняних підприємств є діагностика ймовірності банкрутства за дискримінантною моделлю О. Терещенка.

Таблиця 3.9

**Розрахунок ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»
за моделлю Терещенка**

Показники	параметр	2021 р	2022 р	2023 р	2024
Співвідношення грошових надходжень до зобов’язань	X1	1,342	3,302	1,229	3,191
Співвідношення валюти балансу до зобов’язань;	X2	3,897	3,922	3,719	4,015
Співвідношення прибутку до середньорічної суми активів	X3	0,142	0,156	-0,019	0,160
Співвідношення прибутку до виручки	X4	0,412	0,185	-0,058	0,201
Співвідношення виробничих запасів до виручки;	X5	0,172	0,035	0,083	0,060
Співвідношення виручки до основного капіталу	X6	1,358	4,501	1,942	5,025
Інтегральна оцінка ймовірності банкрутства	Z _T	5,99	8,21	1,88	8,23
Z _T =1,5X ₁ +0,08X ₂ +10X ₃ +5X ₄ +0,3X ₅ +0,1X ₆ ,					

Використаємо дану модель в її універсальному варіанті, що включає 6 показників для визначення інтегрального показника банкрутства за формулою:

$$Z_T = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6, \quad (3.5)$$

де X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

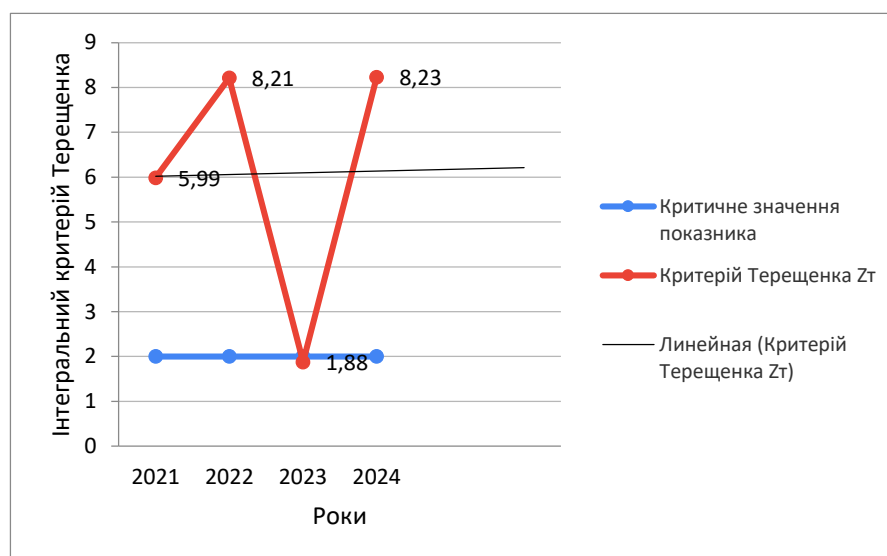
X_4 – відношення прибутку до виручки;

X_5 – відношення виробничих запасів до виручки;

X_6 – відношення виручки до основного капіталу.

Інтерпретація результатів за даною моделлю відбувається за такими межами:

- 1) $Z > 2$ – банкрутство не загрожує;
- 2) $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена;
- 3) $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства;
- 4) $Z > 2$ – у підприємства непогані довгострокові перспективи;
- 5) $0 < Z < 1$ – банкрутство більш ніж ймовірне.

**Рис. 3.5 Динаміка ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»
(модель Терещенка)**

Джерело: розраховано та побудовано автором

Результати розрахунку ймовірності банкрутства ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за моделлю Терещенка у 2021–2024 рр. свідчать про загалом стабільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність банкрутства, за винятком 2023 року, коли спостерігалось тимчасове погіршення ключових фінансових показників.

У 2021–2022 рр. інтегральний показник Z_t мав високі значення (5,99 та 8,21 відповідно), що характеризує підприємство як фінансово стійке та платоспроможне. Це було зумовлено високим рівнем ліквідності, значним перевищенням грошових надходжень над зобов'язаннями, позитивною рентабельністю активів і виручки, а також ефективним використанням

основного капіталу.

У 2023 р. значення інтегрального показника Z_t знизилося до 1,88, що свідчить про зростання ризику фінансових ускладнень. Основними причинами такого зниження стали від'ємні значення показників рентабельності активів і виручки, що відображає збитковість діяльності підприємства у цьому періоді, а також зниження ефективності використання виробничого та основного капіталу.

У 2024 р. фінансовий стан ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» суттєво покращився: інтегральна оцінка Z_t зросла до 8,23, що свідчить про відновлення фінансової стабільності та мінімальний рівень загрози банкрутства. Позитивна динаміка забезпечена зростанням грошових надходжень, відновленням прибутковості діяльності та підвищенням ефективності використання активів і основного капіталу. Загалом результати оцінювання за моделлю Терещенка підтверджують, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» має достатній запас фінансової міцності та високу здатність до адаптації до несприятливих умов господарювання. Виявлене зниження показників у 2023 р. носило тимчасовий характер і було успішно подолане у 2024 р., що дозволяє зробити висновок про відсутність стійкої загрози банкрутства у середньостроковій перспективі.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що станом на 2024 рік для ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» відсутня реальна загроза банкрутства. Незважаючи на дію воєнного стану, нестабільність макроекономічного середовища та підвищений рівень фінансових ризиків, на підприємстві простежується загальна позитивна динаміка інтегральних показників Z за всіма застосованими моделями оцінювання ймовірності фінансової кризи.

Покращення результатів діагностики зумовлене, насамперед, відновленням прибутковості діяльності, зміцненням фінансової стійкості, раціональною структурою капіталу та підвищенням ефективності управління оборотними активами. Це свідчить про результативність реалізованої довгострокової стратегії розвитку та здатність менеджменту підприємства адаптуватися до складних умов функціонування.

Таблиця 3.10

**Порівняльна оцінка результатів моделювання ймовірності банкрутства
ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2021–2024 рр**

Рік	Зарубіжні моделі визначення ймовірності банкрутства		Вітчизняні моделі визначення ймовірності банкрутства	
	<i>Двофакторна модель Альтмана</i>	<i>Модель Ліса</i>	<i>Модель Терещенка</i>	<i>Коефіцієнт Бівера</i>
2021	$Z_a = 0,583$ $0.00 \leq Z_a \leq 2.99$ середня ймовірність банкрутства (близько 50%)	$Z_l = 1,518$ $Z_l > 0,037$ низька ймовірність банкрутства	$Z_T = 5,99$; $Z_T > 2$ банкрутство не загрожує	$KB = 0,175$; $KB < 0,2$ – сформовано незадовільну структуру балансу
2022	$Z_a = 0,636$ $0.00 \leq Z_a \leq 2.99$ середня ймовірність банкрутства (близько 50%)	$Z_l = 1,601$ $Z_l > 0,037$ низька ймовірність банкрутства	$Z_T = 21$; $Z_T > 2$ банкрутство не загрожує	$KB = 0,185$; $KB < 0,2$ – сформовано незадовільну структуру балансу
2023	$Z_a = 0,601$ $0.00 \leq Z_a \leq 2.99$ середня ймовірність банкрутства (близько 50%)	$Z_l = -0,074$ $Z_l < 0,037$ висока ймовірність банкрутства	$Z_T = 1,88$; $1 < Z < 2$ фінансова стійкість порушена	$KB = -0,512$; $KB < 0,2$ – сформовано незадовільну структуру балансу
2024	$Z_a = 0,658$ $0.00 \leq Z_a \leq 2.99$ середня ймовірність банкрутства (близько 50%)	$Z_l = 1,564$ $Z_l > 0,037$ низька ймовірність банкрутства	$Z_T = 8,23$; $Z_T > 2$ банкрутство не загрожує	$KB = 0,146$; $KB < 0,2$ – сформовано незадовільну структуру балансу

Джерело: побудовано автором

Загалом результати аналізу за моделлю Бівера свідчать, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» має здатність до відновлення фінансової рівноваги, однак фінансова стійкість підприємства залишається чутливою до коливань прибутковості та боргового навантаження. Це зумовлює необхідність посилення контролю за рівнем зобов'язань і забезпечення стабільного зростання фінансових результатів з метою мінімізації ризику банкрутства у майбутніх періодах

Комплексна оцінка стану підприємства доводить, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

має достатній запас фінансової міцності та високу здатність до адаптації до несприятливих умов господарювання. Виявлене зниження показників у 2023 р. носило тимчасовий характер і було успішно подолане у 2024 р., що дозволяє зробити висновок про відсутність стійкої загрози банкрутства у середньостроковій перспективі.

3.3 Формування та прогнозування запасу фінансової стійкості аграрного підприємства

За даними фінансової звітності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» проведемо оцінку та планування запасу фінансової стійкості (ЗФС) у поєднанні з плануванням запасу фінансової міцності і факторним аналізом рівня стійкості економічного зростання.

Розрахунок абсолютного розміру запасу фінансової стійкості (ЗФС) проведемо на підставі трьох критеріїв:

1. Критерій $\Phi 1$ - це різниця між власним оборотним капіталом (ВОК та виробничими запасами. Позитивне значення $\Phi 1$ буде - це ЗФС за цим критерієм в вартісному виразі, а його співвідношення з сумою запасів відповідного року формує відносне значення ЗФС.

2. Критерій $\Phi 2$ - це сума $\Phi 1$ та довгострокових зобов'язань (ДЗ) підприємства.

3. Критерій $\Phi 3$ - сума $\Phi 2$ та обсягу короткострокових кредитів (КК) підприємства. ЗФС в абсолютному вимірі та у відсотках за другим та третім критеріями розраховуються аналогічно першому.

В результаті визначимо тип фінансової стійкості: абсолютна, нормальна стійкість, нестійкий та кризовий стан. Проведемо аналіз запасу фінансової стійкості (ЗФС) ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Оцінка та планування запасу фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Запас фінансової стійкості за агрегатами	Звітний період				Середньорічний темп зростання, %	Прогноз на плановий період 2026 р		
	2021 р	2022 р	2023 р	2024 р		За середньо зважено ю	Середня зважена на середній темп росту	Звітний рівень зважений на середній темп росту
Ф1=ВОК-З	117560*	497354	349197	709587	182,1	214077	418425	761951
	177,92*	177,54	98,45	361,91		109,19	213,40	388,62
Ф =Ф1+ДЗ	153176	668767	501127	877743	178,9	274032	550203	984314
	231,82	238,73	141,28	447,68		139,77	280,62	502,03
ФЗ=Ф2+КК	153176	668767	556127	932743	182,6	279699	577703	1054886
	231,82	238,73	156,78	475,73		142,66	294,65	538,03

* Примітки: у верхньому рядку агрегат в абсолютному виразі (тис.грн.), в нижньому - у % до вартості обсягу запасів відповідного року

Джерело: сформовано та розраховано автором

З даних таблиці 3.11 можна зробити висновки про те, що рівень фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2021–2024 рр. демонструє потужну позитивну динаміку та значне зростання у 2024 р., що свідчить про ефективну фінансову політику, достатність власних джерел фінансування та збільшення оборотного потенціалу підприємства.

Аналіз запасу фінансової стійкості (ЗФС) за агрегатами Ф1 (ВОК–З), Ф2 (Ф1+ДЗ) та Ф3/ФЗ (Ф2+КК) у 2021–2024 роках дає змогу комплексно оцінити рівень забезпеченості підприємства власними та залученими ресурсами, а також ступінь його залежності від структури оборотного капіталу, запасів, дебіторської заборгованості та кредитного фінансування. Критерій Ф1 демонструє, наскільки підприємство здатне фінансувати запаси без залучення зовнішніх коштів. Його високі значення у 2022 та 2024 роках означають сильні внутрішні

- Зростання ВОК у 2022 та 2024 роках свідчить про збільшення власного фінансового базису, що напряду формує більший запас стійкості.

- Збільшення запасів «з’їдає» частину ВОК, знижуючи $\Phi 1$; зменшення запасів, навпаки, вивільняє власні ресурси.
- У 2023 р. зниження $\Phi 1$ порівняно з 2022 р. зумовлене зростанням матеріальних запасів, що зменшило різницю між власним оборотним капіталом та сумою запасів.
- У 2024 р. різке збільшення $\Phi 1$ до 709 587 тис. грн свідчить про стрімке нарощення власного оборотного капіталу (прибуток/додатковий капітал) та оптимізацію запасів (швидша оборотність, зменшення складських залишків).

Таблиця 3.12

Сценарний аналіз прогнозу запасу фінансової стійкості

Тип сценарію	Передумови	Прогнозні значення	Наслідки
Оптимістичний	- стабільний ріст ВОК за рахунок збільшення прибутковості; - утримання запасів на оптимальному рівні; - покращення платіжної дисципліни покупців та зменшення строків оборотності ДЗ; - доступ до дешевих кредитних ресурсів	$\Phi 1 = 388\text{--}420$ тис. грн $\Phi 2 = 500\text{--}540$ тис. грн $\Phi 3 = 530\text{--}580$ тис. грн	Високий ЗФС, здатність фінансувати розширення діяльності, зберігаючи низький рівень ризиків.
Реалістичний (базовий)	- помірне зростання ВОК; - збереження запасів на середньому рівні; - стабільна дебіторська політика без значних змін; - доступність кредитів на рівні останніх років.	$\Phi 1 = 213\text{--}250$ тис. грн $\Phi 2 = 280\text{--}310$ тис. грн $\Phi 3 = 295\text{--}330$ тис. грн	Зерігається достатній ЗФС, що забезпечує стабільність, але рівень фінансової гнучкості знижується відносно 2024 р.
Песимістичний	- скорочення ВОК через зниження прибутку; - надлишкове накопичення запасів (повільна оборотність); - зростання простроченої дебіторської заборгованості; - подорожчання кредитів або обмежений доступ до них.	$\Phi 1 = 150\text{--}180$ тис. грн $\Phi 2 = 200\text{--}230$ тис. грн $\Phi 3 = 215\text{--}250$ тис. грн	Зниження ЗФС до критичного рівня, що розрахунки за поточними зобов’язаннями та підвищити ризик фінансових розривів.

Джерело: сформовано та розраховано автором

Агрегат ФЗ характеризує загальний обсяг ресурсів, доступних підприємству з урахуванням кредитного плеча. Його зростання з року в рік свідчить про активне використання короткострокового позикового фінансування. Залучення кредитів позитивно впливає на ЗФС у короткостроковій перспективі, підвищуючи ліквідність, але підсилює фінансовий ризик, робить підприємство чутливим до зростання процентних ставок. Максимум ФЗ у 2024 р. (932743 тис. грн) свідчить про найвищий рівень доступних фінансових ресурсів за весь період. Зростання ФЗ є двояким явищем: воно збільшує фінансові можливості, але водночас підвищує залежність від кредиторів.

Для формування прогнозів використано середньозважені темпи зростання та трендові зміни по агрегатах. У 2026 р., згідно з середньозваженим прогнозом, очікується помірне зниження рівня фінансової стійкості, переважно через скорочення агрегату Ф1. Однак навіть за прогнозними значеннями ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» зберігає стабільний та достатній запас фінансової стійкості, що дозволяє йому протистояти коливанням ринку та забезпечувати безперервність операцій.

Отже, запас фінансової стійкості ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2021–2024 рр. демонструє виражену позитивну динаміку, підкріплену зростанням власних оборотних коштів та збільшенням обсягу мобільних активів. Найсуттєвіший внесок у покращення фінансової стійкості внесли нарощення ВОК та активне використання кредитного плеча.

Проте прогноз на 2026 р. вказує на можливе зниження Ф1 та загального рівня ЗФС, залежно від структури балансу та кредитної політики.

Результати трьох сценаріїв показують, що:

- у оптимістичному випадку підприємство зберігає високий запас стійкості;
- у базовому — утримує стабільність, але без суттєвого розвитку;
- у песимістичному — може зіткнутися з дефіцитом власних

оборотних ресурсів та посиленням кредитної залежності.

Для обґрунтування доцільності зміни у плановому періоді обсягів оборотного капіталу та його складової — матеріальних оборотних активів, необхідно проаналізувати темпи їх динаміки зі зміною обсягів реалізованої продукції. Якщо тренди співпадають, то треба знайти «червоні прапорці», за якими спостерігаються значні відхилення і запропонувати заходи економії, що позитивно вплине на ЗФС.

Аналіз показників за 2021–2026 рр. дозволяє оцінити, як змінюється фінансова стійкість підприємства з урахуванням витрат, маржинального доходу, точки беззбитковості та рівня безпечного запасу доходів. Отримані дані демонструють істотні коливання, але загальна тенденція є позитивною: підприємство нарощує запас міцності та стабільно підвищує здатність працювати з прибутком.

Таблиця 3.13

Аналіз динаміки запасу фінансової міцності та його прогнозування

№ п/п	Назва показника	Звітні дані				Прогноз	
		2021 р	2022 р	2023 р	2024 р	2025 р	2026 р
1	Постійні витрати, тис. грн	6442,0	23397,0	26814,0	31858,0	29947,0	28449,0
2	Маржинальний дохід, тис.грн.	56718,0	237329,0	81359,0	296004,0	345755,2	432194,0
3	Відносний маржинальний дохід, од	0,55	0,42	0,24	0,34	0,40	0,50
4	Точка беззбитковості, тис. грн	11817,6	56086,7	112404,0	93031,4	74867,5	56898,0
5	Запас фінансової міцності (ЗФМ), тис.грн.	92229,4	512832,3	228652,0	771356,6	789520,5	807490,0
6	Рівень запасу фінансової міцності, %	88,64	90,14	67,04	89,24	91,34	93,42

Джерело: розраховано автором

Зростання постійних витрат у 2022–2024 рр. (в 2024 р. зростання майже у

5р.) зумовлене масштабуванням діяльності, інфляційними чинниками, розширенням виробничих потужностей та зростанням адміністративних витрат. Їх прогнозоване зниження у 2025–2026 рр. свідчить про оптимізацію витратної структури та підвищення ефективності управління. Стрибок маржинального доходу в 2022 р. пов'язаний з розширенням збуту водночас зі зміною цінової політики. Падіння у 2023 р. зумовлено зниженням обсягів продажів одночасно зі зростанням змінних витрат. Зростання 2024 р. та прогноз на 2025–2026 рр. підтверджують стабілізацію ринку та посилення ефективності виробництва.

Зниження відносного маржинального доходу до критичних 0,24 в 2023 р. та відновлення до 0,34 у 2024 р. свідчить про погіршення співвідношення «маржинальний дохід — виручка», що є наслідком підвищення змінних витрат та зміною структури виробництва. Подальше прогнозоване зростання до 0,50 у 2026 р. означає покращення рентабельності операційної діяльності.

Зростання критичного обсягу (точки беззбитковості) у 2022–2023 рр. пояснюється збільшенням постійних витрат та зниженням маржинального коефіцієнта, а поступове зниження в звітному році та на у плановому періоді можливе через зростання ефективності виробництва, збільшення відносного маржинального доходу та стабілізацію витрат. Стрімке підвищення запасу фінансової міцності в 2024 р. стало можливим завдяки потужному зростанню маржинального доходу при помірному зростанні витрат. Позитивний прогноз на 2025–2026 рр. формуються за рахунок покращення структури витрат, відновлення маржинальності, збільшення операційної активності (виручки і продажів). Відновлення відносного ЗФС у 2024–2026 рр. пов'язане з ростом маржинального доходу та стабілізацією постійних витрат, що розширює зону прибуткової діяльності.

На основі тенденцій попередніх років ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» зміцнюватиме фінансову стійкість через поступове зростання маржинального доходу, зниження постійних витрат та зменшення точки беззбитковості, що знижує ризик збиткової діяльності. Запас фінансової міцності зростатиме, а його рівень

підвищиться до 93%. Це надзвичайно високий показник, який гарантує фінансову безпеку навіть у разі різких коливань ринку.

Отже, ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2021–2026 рр. демонструє стійку позитивну динаміку фінансової міцності, незважаючи на циклічні коливання доходів і витрат. Після певного спаду у 2023 році компанія швидко відновила фінансовий потенціал у 2024 р. і вийшла на траєкторію зростання.

Прогноз на 2025–2026 роки свідчить про подальше укріплення фінансової стійкості, що дозволяє підприємству впевнено планувати інвестиції, розширення діяльності та зміцнення позицій на ринку.

На основі проведеного аналізу та планування запасу фінансової міцності, можна побачити, що зміна обсягу постійних витрат є обернено пропорційною до зміни величини запасу фінансової міцності та прямо пропорційна до зміни точки беззбитковості.

За рахунок запланованих змін підприємство зможе підвищувати маржинальний дохід у кожному наступному році, що є позитивним моментом та забезпечить підвищення рентабельності підприємства.

Отже, планування фінансового стану та, зокрема запасу фінансової міцності є важливим елементом в управлінні платоспроможністю підприємства та може не лише допомогти уникнути банкрутства, а й сприяти рівню прибутковості

Резерви нарощування основної діяльності за рахунок реінвестування власних коштів визначаються за допомогою коефіцієнта стійкості економічного зростання (K_{sez}), який визначається як частка суми чистого прибутку на накопичення до суми власного капіталу. Використання багатофакторної моделі рівня стійкості економічного зростання дозволить спрогнозувати темпи розвитку підприємства та обчислити вплив кожного чинника на загальну стійкість економічного зростання.

Розширена мультиплікативна факторна модель коефіцієнта стійкості економічного зростання:

$$K_{сез} = K1 * K2 * K3 * K4 * K5 * K6 * K7 \quad (3.5)$$

де $K_{сез}$ - коефіцієнт стійкості економічного зростання;

$K1$ - частка прибутку, реінвестована у виробництво (*чистий прибуток - виплачені дивіденди / чистий прибуток*);

$K2$ - рентабельність (збитковість) продажу (*чистий прибуток / виручка від реалізації*);

$K3$ - оборотність власного оборотного капіталу (*виручка від реалізації продукції / середній розмір власного оборотного капіталу*);

$K4$ - забезпеченість власним оборотних капіталом (*середній розмір власного оборотного капіталу / середній розмір оборотних активів*);

$K5$ - коефіцієнт загальної ліквідності (*середній розмір оборотних активів / середній розмір короткострокових зобов'язань*);

$K6$ - частка короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства (*середній розмір короткострокових зобов'язань / середній розмір капіталу*);

$K7$ - коефіцієнт фінансової залежності (*середній розмір капіталу / середній розмір власного капіталу*).

Проведемо розрахунок коефіцієнта стійкості економічного зростання підприємства (табл. 3.14).

Показник питомої ваги прибутку, реінвестованої у виробництво в 2024р. повернувся до економічно обґрунтованого рівня (89%), що означає збалансування інвестиційної політики. Загальний приріст становить 8%, що характеризує тенденцію до зростання обсягів реінвестування та формування інвестиційного потенціалу.

У 2023 р. спостерігалася збитковість (–0,058), що пов'язано зі зниженням маржинального доходу та збільшенням витрат. У 2024 р. прибутковість відновила до 0,201, що вище рівня 2022 р. (0,185). Позитивна зміна вказує на повернення підприємства до стійкої прибутковості. Зниження оборотності активів з 1,184 у 2022 р. до 0,460 у 2023 р. свідчить про уповільнення обороту та проблеми з реалізацією продукції та збільшенням запасів, це зумовлено військовим станом. У 2024 р. показник відновився до 1,074, але не досяг рівня

2022 р. Зміна становить $-0,11$, що сигналізує про часткове зниження ефективності управління оборотними активами. По коефіцієнту забезпеченості власним оборотним капіталом зміни незначні, що свідчить про стабільний достатній рівень фінансового забезпечення поточної діяльності за рахунок власних джерел.

Таблиця 3.14

Оцінка рівня стійкості економічного зростання ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»

Показник	Символи	2022 р	2023 р	2024 р	Зміни (+,-)
Частка прибутку, реінвестована у виробництво	K ₀	0,810	-	0,890	0,080
Рентабельність (збитковість) продажу	K ₁	0,185	-0,058	0,201	0,016
Оборотність власного оборотного капіталу	K ₂	1,184	0,460	1,074	-0,110
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	K ₃	0,875	0,865	0,879	0,004
Коефіцієнт загальної ліквідності	K ₅	7,988	7,389	8,261	0,273
Частка короткострокових зобов'язань у капіталі	K ₆	0,102	0,112	0,102	0,000
Коефіцієнт фінансової залежності	K ₇	1,342	1,368	1,332	-0,011
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	K _{сез}	0,170	-0,068	0,189	0,020

Джерело: розраховано автором

Коефіцієнт загальної ліквідності у 2023 р. показник знизився до 7,389, але в 2024 р. зріс до 8,261. Поточний рівень значно перевищує норматив (1,5–2,0), що вказує на високу платоспроможність і наявність надлишкової ліквідності. Позитивна динаміка підтверджує зміцнення фінансової стабільності. Частка короткострокових зобов'язань у капіталі залишається стабільною протягом періоду дослідження, тобто структура капіталу залишається незмінно

малоризиковою.

Зниження коефіцієнту фінансової залежності на 0,011 свідчить про зменшення частки позикового капіталу і зростання фінансової автономії. Це позитивний сигнал щодо зниження ризиків боргового навантаження. Динаміка коефіцієнта стійкості економічного зростання в цілому є позитивною: в 2022 р. стабільне зростання, в 2023 р. – негативний приріст, зниження ділової активності, а в 2024 р. – повне відновлення та перевищення рівня 2022 р. Позитивна зміна інтегрального показника свідчить про те, що ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» не лише компенсувало спад 2023 року, а й вийшло на більш стійку траєкторію зростання, завдяки відновленню рентабельності, зміцненню ліквідності та достатній інвестиційній активності.

Отже, ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2024 році суттєво покращило фінансову стійкість, платоспроможність та операційну ефективність після кризового 2023 року. В цілому, в 2024 р. ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» повернулося до стійкої, збалансованої траєкторії економічного розвитку, що формує позитивні передумови для подальшого росту у середньостроковій перспективі.

За допомогою прийому елімінування проведемо факторний аналіз впливу кожного чинника на коефіцієнт економічного зростання. Для зручності факторного аналізу побудуємо допоміжну таблицю 3.15.

Факторний аналіз показника стійкості економічного зростання ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022–2024 рр. свідчить, що зміна інтегрального коефіцієнта Ксез відбулася під впливом різноспрямованої дії окремих факторів.

Найбільш позитивний внесок у зростання Ксез забезпечили рентабельність продажу (K1) та оборотність власного оборотного капіталу (K2), підвищення яких дало сумарне збільшення показника на +0,033 пункту. Це вказує на покращення ефективності операційної діяльності та зростання продуктивності використання ресурсів.

Негативний вплив спричинило зниження оборотності власного оборотного капіталу (K3), що зменшило Ксез на –0,0188, а також незначне

погіршення фінансової залежності (K7) $-0,0014$, що сигналізує про посилення боргового навантаження. Зміни у коефіцієнті забезпеченості власним оборотним капіталом (K4) та коефіцієнті загальної ліквідності (K5) мали помірний позитивний вплив ($+0,0008$ та $+0,0063$ відповідно), свідчаючи про стабілізацію фінансового стану.

Таблиця 3.15

Факторний аналіз показника стійкості економічного зростання

ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» за 2022—2024 рр

Умовні рівні	Фактори							Ксез	Зміна впливу фактору
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7		
Ксез.(2022)	0,81	0,185	1,184	0,875	7,988	0,102	1,342	0,1697	-
Δ Ксез.(K1)	0,89	0,185	1,184	0,875	7,988	0,102	1,342	0,1865	0,0168
Δ Ксез.(K2)	0,89	0,201	1,184	0,875	7,988	0,102	1,342	0,2026	0,0161
Δ Ксез.(K3)	0,89	0,201	1,074	0,875	7,988	0,102	1,342	0,1838	-0,0188
Δ Ксез.(K4)	0,89	0,201	1,074	0,879	7,988	0,102	1,342	0,1847	0,0008
Δ Ксез.(K5)	0,89	0,201	1,074	0,879	8,261	0,102	1,342	0,1910	0,0063
Δ Ксез.(K6)	0,89	0,201	1,074	0,879	8,261	0,102	1,342	0,1910	0,0000
Δ Ксез(K7)	0,89	0,201	1,074	0,879	8,261	0,102	1,332	0,1895	-0,0014

Таким чином, динаміка стійкості економічного зростання формувалася головним чином під впливом покращення прибутковості та оборотності капіталу, а стримуючим фактором залишилися зниження ресурсної ефективності та підвищення фінансових ризиків.

За рахунок росту оборотності власного оборотного капіталу коефіцієнт економічного зростання зріс майже на 0,02 п. Прискорення оборотності оборотних коштів має важливе значення, тому що в результаті прискорення оборотності вилучаються кошти, які можна використати як для розвитку виробничої програми, так і на інші проекти.

З метою оцінювання перспектив зміцнення фінансової стійкості та формування її запасу у середньостроковій перспективі доцільним є

прогнозування ключових складових конкурентоспроможності підприємства. У таблиці 3.10 наведено результати прогнозування рівня конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», виконаного методом лінійних трендів на основі показників ефективності виробничої діяльності, фінансового стану та ділової активності. Отримані прогнозні значення дозволяють оцінити очікувану динаміку інтегрального показника конкурентоспроможності, який виступає узагальнюючим індикатором фінансової стійкості та відображає потенціал підприємства щодо підвищення ефективності діяльності й зниження фінансових ризиків у майбутніх періодах.

Результати прогнозування рівня конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» методом лінійних трендів свідчать про очікувану позитивну динаміку ключових складових та інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства у середньостроковій перспективі. Побудовані трендові рівняння відображають поступове зростання рівня ефективності виробничої діяльності, фінансового стану та ділової активності.

Згідно з прогнозом, рівень ефективності виробничої діяльності зростає повільними темпами: з 0,642 у 2021 році до 0,644 у 2026 році, що свідчить про стабільність виробничих процесів за відсутності різких структурних змін. Водночас рівень фінансового стану демонструє більш відчутну позитивну динаміку – з 1,532 у 2021 році до 1,580 у 2026 році, що вказує на поступове зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Найвищі темпи зростання прогножуються за показником ділової активності, який збільшується з 2,020 до 2,179. Це свідчить про очікуване підвищення інтенсивності господарської діяльності, ефективніше використання ресурсів та активізацію обороту капіталу.

Інтегральний показник конкурентоспроможності, сформований з урахуванням вагових коефіцієнтів, має стійку тенденцію до зростання: з 1,391 у 2021 році до 1,462 у 2026 році. Порівняно із середнім значенням за період (1,412) прогнозний рівень у 2026 році є вищим на 0,049, що підтверджує

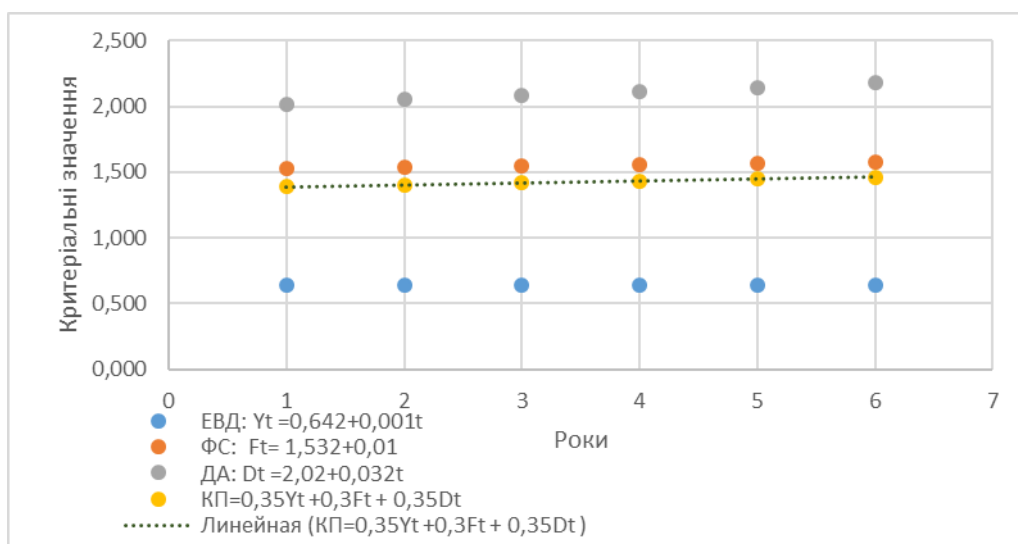
позитивні перспективи розвитку підприємства.

Таблиця 3.16

**Прогнозування рівня конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»
(методом лінійних трендів)**

Рік	Порядковий номер року	Рівень ефективності виробничої діяльності ЕВД (Y_t)	Рівень фінансового стану ФС (F_t)	Рівень ділової активності ДА (D_t)	Інтегральний показник конкурентоспроможності КП
		$Y_t = 0,642 + 0,001t$	$F_t = 1,532 + 0,01$	$D_t = 2,02 + 0,032t$	$KП = 0,35Y_t + 0,3F_t + 0,35D_t$
2021	0	0,642	1,53	2,020	1,391
2022	1	0,642	1,54	2,052	1,405
2023	2	0,643	1,55	2,083	1,419
2024	3	0,643	1,56	2,115	1,433
2025	4	0,643	1,57	2,147	1,447
2026	5	0,644	1,58	2,179	1,462
Середня за період		0,642	1,55	2,067	1,412
2026 до середнього +/-		0,001	0,034	0,111	0,049

Джерело: розраховано автором

**Рис. 3.6. Лінійне прогнозування основних критеріїв
конкурентоспроможності ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ»**

Джерело: побудовано автором

Прогноз свідчить, що за умови збереження наявних тенденцій ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» матиме поступове зміцнення конкурентоспроможності, головним чином за рахунок зростання ділової активності та покращення фінансового стану. Водночас для прискорення зростання конкурентних позицій доцільним є впровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробничої діяльності, яка, згідно з прогнозом, зростає найповільніше. Загалом результати аналізу підтверджують, що фінансовий стан ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2024 р. характеризується покращенням ліквідності, зміцненням фінансової стійкості та відновленням прибутковості, що створює передумови для стабільного функціонування та подальшого розвитку підприємства.

За результатами аналізу та відповідно до даних лінійного прогнозування ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» відноситься до класу А - гарний фінансовий стан протягом 2021-2022 рр. та у 2024 році, та клас С (задовільний) в 2023 році. Відповідно до ліній тренду видно, що тенденція всіх трьох груп показників за період дослідження є позитивно-сталою, що в умовах невизначеності такого рівня як в Україні під час військового стану є надзвичайною перемогою для бізнесу.

Основні тенденції свідчать про такі позитивні ефекти:

- відновлення та зростання рентабельності продажів;
- стабільно високий рівень ліквідності;
- зменшення фінансової залежності;
- відновлення оборотності оборотного капіталу;
- збільшення частки реінвестованого прибутку;
- зростання інтегрального показника стійкості економічного зростання.

Рекомендації для подальшого поліпшення фінансового стану:

- необхідність підвищення ефективності оборотності оборотного капіталу;
- потреба в контролі інвестиційної активності, щоб уникнути диспропорцій, як у 2023 р.;
- підтримання стабільної структури витрат для збереження високої рентабельності

ВИСНОВКИ

Проведене у першому розділі магістерської роботи теоретико-методологічне дослідження засвідчило, що формування ефективної системи оцінювання фінансового стану підприємств аграрного сектору є необхідною умовою їх стійкості та конкурентоспроможності в умовах макроекономічної нестабільності та воєнних викликів. Це дає можливість визначити практичне спрямування дослідження, які спрямовані на розробку інструментарію підвищення фінансової стійкості та адаптаційних механізмів для підприємств, що продовжують функціонувати в умовах підвищених ризиків і ресурсних обмежень у наступних розділах роботи. ТОВ «ЯСНІ ЗОРИ» характеризується сформованою виробничо-інфраструктурною базою та підтримкою холдингової структури, що забезпечує високий рівень адаптивності до ринкових коливань. Основні ризики діяльності зумовлені кліматичними, воєнними та логістичними чинниками, водночас потенціал модернізації, цифровізації та експортної орієнтації суттєво переважає виявлені обмеження розвитку.

Результати комплексного аналізу свідчать, що у 2021–2024 рр. підприємство демонструвало загалом позитивну динаміку фінансово-економічного розвитку, раціональну структуру активів та стабільні джерела фінансування, що створює передумови для подальшого зміцнення фінансової стійкості. За умов скорочення земельних ресурсів ТОВ «ЯСНІ ЗОРИ» суттєво наростило капітал і виробничі фонди, що підтверджує його інвестиційну активність та довгостроковий потенціал зростання. Водночас зменшення забезпеченості угіддями на одного працівника актуалізує потребу у підвищенні ефективності використання трудових і матеріальних ресурсів.

У 2024 році підприємство забезпечило відновлення ефективності використання земельних, трудових і капітальних ресурсів після кризового спаду 2023 року. Подальше зростання результативності доцільно пов'язати з оптимізацією структури посівів, прискоренням оборотності оборотного

капіталу та підвищенням віддачі авансованих ресурсів.

Фінансовий стан ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2022–2024 рр. можна оцінити як стабільний і контрольований, з переважанням ознак абсолютної фінансової стійкості. Водночас коливання показників ліквідності та зростання обсягів запасів зумовлюють необхідність удосконалення політики управління оборотними активами з метою зміцнення поточної платоспроможності у довгостроковій перспективі. Підприємство продемонструвало здатність до відновлення операційної та фінансової ефективності, забезпечивши у 2024 році зростання фінансових результатів після кризового періоду. Конкурентоспроможність ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» найбільшою мірою залежить від рівня ділової активності та фінансового стану, тоді як виробнича ефективність залишається відносно вразливою ланкою, що зумовлює доцільність концентрації управлінських рішень на підвищенні результативності виробничих процесів як ключової умови сталого розвитку.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи узагальнені результати проведеного аналізу свідчать, що фінансовий стан ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» у 2024 році характеризується відновленням ліквідності, зміцненням фінансової стійкості та зростанням прибутковості, що формує належні передумови для стабільного функціонування і подальшого розвитку підприємства в умовах підвищеної макроекономічної невизначеності. За результатами комплексної оцінки та лінійного прогнозування підприємство у 2021–2022 рр. і 2024 р. віднесено до класу А (добрий фінансовий стан), тоді як 2023 рік характеризувався класом С (задовільний стан). Динаміка інтегральних показників ліквідності, капіталізації та прибутковості має позитивно-сталу тенденцію, що в умовах воєнного стану підтверджує високу адаптивність і фінансову життєздатність підприємства.

Ключовими позитивними результатами є відновлення та зростання рентабельності діяльності, стабільно високий рівень платоспроможності, зниження фінансової залежності від позикових ресурсів, покращення

оборотності оборотного капіталу, зростання частки реінвестованого прибутку, підвищення інтегрального показника стійкості економічного зростання.

Водночас ідентифіковано низку управлінських викликів, що потребують подальшої уваги, зокрема необхідність підвищення ефективності управління оборотним капіталом; посилення контролю за інвестиційною активністю з метою уникнення фінансових диспропорцій; підтримання раціональної структури витрат для збереження досягнутого рівня рентабельності.

Результати оцінювання за моделлю Бівера підтверджують здатність підприємства до відновлення фінансової рівноваги, водночас фінансова стійкість залишається чутливою до коливань прибутковості та боргового навантаження, що зумовлює необхідність контролю рівня зобов'язань. Оцінка за моделлю Терещенка засвідчила достатній запас фінансової міцності та відсутність стійкої загрози банкрутства у середньостроковій перспективі.

Загалом результати діагностики фінансово-економічного стану, отримані за різними моделями прогнозування банкрутства, є узгодженими та взаємодоповнюючими й підтверджують, що у 2024 році ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» перебуває у стабільному фінансовому стані без ознак розвитку фінансової кризи, що створює основу для його сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності. У цілому результати оцінювання фінансово-економічного стану ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ», отримані за різними методиками діагностики банкрутства, не є суперечливими, а взаємодоповнюють один одного, формуючи цілісне уявлення про рівень фінансової безпеки підприємства. Сукупність проведених розрахунків підтверджує, що у 2024 році підприємство перебуває у стабільному фінансовому стані та не демонструє ознак розвитку фінансової кризи, що створює передумови для його подальшого сталого розвитку.

Підприємству агропромислової галузі ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» рекомендується:

- оптимізувати рівень запасів для підтримки Ф1;
- контролювати обсяг короткострокових кредитів;

- прискорювати оборотність дебіторської заборгованості;
- зміцнювати частку власного оборотного капіталу.

Конкурентоспроможність ТОВ «ЯСНІ ЗОРІ» найбільше залежить від змін ділової активності та фінансового стану, тоді як ефективність виробничої діяльності залишається відносно слабкою ланкою. Це зумовлює доцільність спрямування управлінських рішень на підвищення виробничої ефективності та стабілізацію ключових операційних процесів з метою забезпечення стійкого зростання конкурентоспроможності в майбутньому. Підвищення конкурентоспроможності в стратегічному плануванні потребує постійного моніторингу прибутковості, фінансової стійкості та платоспроможності. Ризики через невизначеності та швидкі зміни макросередовища обумовлюють систематичне оновлення оперативних та стратегічних планів, балансування між фінансовою стабільністю та змінністю кінцевих фінансових результатів діяльності підприємства.

Отже, з метою подальшого зміцнення фінансової стійкості доцільно оптимізувати обсяги запасів, контролювати залучення короткострокових кредитів, прискорювати оборотність дебіторської заборгованості, нарощувати частку власного оборотного капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієв Р.А. Сутність поняття «потенціал підприємства» та його складники. Підприємництво та інновації. 2019. № 9. С. 54-59. URL: <http://ejournal.in.ua/index.php/journal/article/view/203/189>.
2. Бланк І. Т. Управління фінансовою стабілізацією підприємства. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2003. 624 с.
<https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f6f2fa9-2df3-4591-8022-f5e5939107f2/content>
3. Бланк І. Т. Фінансова стратегія підприємства. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 1999. 720 с. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f6f2fa9-2df3-4591-8022-f5e5939107f2/content>
4. Бланк І.А. *Фінансовий менеджмент*. – Київ: Ніка-Центр, 2004. <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/53ae6d5f-8a5e-414f-a1b8-e1b0fbfb7afc/content>
5. Бурса О.В. Економічний потенціал: суть і значення. Наукові записки. 2004. № 7. С. 167-170.
6. Гончарук О.В. Розробка методичного забезпечення оцінки виробничого потенціалу металургійних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 12. Частина 1. С. 84-88.
7. Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. Фінансовий аналіз та звітність: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2011. С. 125.
8. Грабовецький Б.Є. *Економічний аналіз*. – Київ: Центр учбової літератури, 2010.
9. Гришук Н.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія "Економіка, аграрний менеджмент, бізнес"*. 2018. Вип. 290. С. 57-64.
10. Гуржій Т.О., Карамушка Д.К. Фінансове забезпечення побудови

управлінських моделей підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 8. С. 136-142. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.8.136>.

11. Дибя М. І., Гернего Ю. О. Венчурний бізнес в Україні та цифрові інноваційні хаби як інститут його розвитку. *Економіка України*. 2021. № 6. С. 36-49. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001264075>

12. Замлинська, О., Бездушний, Р., Гнатська, Т., Найда, А. (2025). Обліково-аналітичний та статистичний ефект цифрових платформ і блокчейну в управлінні підприємствами АПК: інноваційний вплив на розвиток аграрного сектору. *Food Industry Economics*, 17(3), 59-68. <https://doi.org/10.15673/fie.v17i3.3290>

13. Замлинський В. А., Герецький Р. В., Фірта Д. Р., Степаненко С. В. Посилення економічної безпеки через концепцію zero waste у сталому бізнесі. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 4. С. 139-149. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-22>

14. Замлинський В. А., Найда А. В., Замлинська О. В. Сучасні аналітичні інструменти відповідального ведення бізнесу та впровадження стандартів ЄС для сталого розвитку в агропродовольчому секторі //Український журнал прикладної економіки та техніки. – 2024. – Т. 9. – №. 3. – С. 160-168.

15. Замлинський В., Толкачова Г., Ігуменцева Н. (2023). Зміцнення економічної безпеки підприємств шляхом стратегічного управління ризиками в умовах невизначеності. *Modeling the development of the economic systems*, (3), 186–196. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-25>

16. Замлинський В.А., Жук Н.Л., Осик С.В., Мартіянова М.П. Сучасна бізнес-діагностика: цифрова зрілість та відновлення екосистем. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 3. С. 18-25.

17. Замлинський В.А., Щуровська А.Ю., Замлинська О.В. Особливості та характеристики business intelligence (BI)-систем як інструменту підвищення ефективності діяльності компанії. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 1. С. 53-61

18. Занора В., Куценко Д., Одородько Н. Потенціал як основа розвитку підприємства: понятійно-категоріальний апарат. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 2 (18). С. 40-51.
19. Іващенко А. І. Розвиток малого та середнього бізнесу: національний та регіональний аспекти: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2020. С. 324. URL: <http://ir.stu.cn.ua/jspui/handle/123456789/208457>.
20. Іващенко А.І. Фінансові механізми підтримки малого та середнього бізнесу у період пандемічної кризи: досвід країн Західної Європи. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 2(22). С. 159–168.
21. Іващенко А.І. Фінансово-інвестиційний механізм розвитку малого і середнього бізнесу. Автореферат дисертації на здобуття наукового наукового ступеня доктора економічних наук. Національний Університет «Чернігівська Політехніка». Чернігів, 2021. С. 40.
22. Качула С.В., Кагожкіна К.К. Удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Ефективна економіка*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.10>
23. Квасницька Р., Тарасюк М. Структуризація потенціалу підприємства. Вісник КНТЕУ. 2017. № 1. С. 73-82.
24. Князева О.А., Шевченко В.В., Петренко О.П., Осик С. В. Формування механізму цифровізації та екосистемного моделювання підприємств АПК в умовах циркулярної економіки майбутнього. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2025. Том 344 № 4. С. 607-616.
URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2272/2321>
25. Коваль Л.В. Економічний потенціал підприємства: сутність та структура. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. № 690. С. 59-65.
26. Краснокутська Н.С. Управління потенціалом торговельного підприємства: монографія. Харків: Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі,

2012. 322 с.

27. Крупіна С. В. Оцінка виробничого потенціалу підприємства / С. В. Крупіна, О. С. Велика // Сучасний рух науки: тез. доп. IV Міжнар. наук.- практ. Інтернет-конф., Дніпро, 6-7 груд. 2018 р. – Дніпро, 2018. – С. 727– 731.
28. Леонова, Б., Островська, О., Круш, В. Підвищення стійкості фінансового стану суб'єктів малого бізнесу. Економіка та суспільство. 2023, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-65>
29. Лесюк А. С. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємств в Україні. Агросвіт. 2020. № 15. С. 67—73. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3274&i=9>
30. Лисенко А.М., Коряк А.С. Поняття економічного потенціалу та концептуалізація підходів до його трактування. Центральньо-український науковий вісник. Економічні науки. 2020. Випуск 5 (38). С. 221-227.
31. Лівінський А.І., та інші. Розвиток аграрного підприємництва в умовах інституціональних трансформацій. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №1(48). С.378-383. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1082/1035>
32. Лобова О. М., Ломоносов Д. С. Сучасна практика оцінки фінансового стану підприємств України із використанням національних моделей. Економіка та держава. 2020. № 3. С. 94–99. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.3.94>
33. Марченко В.М., Навроцький Н.О. Взаємозв'язок понять потенціал підприємства, економічний, ресурсний та виробничий потенціали підприємства. Ефективна економіка. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5173>.
34. Матвєєв П.М. Методологічні підходи до відтворення ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2019. Випуск 3 (81). С. 91-96.

35. Мельничук О.В. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка АПК*. 2023. № 6. С. 45–56.
36. Нікольчук Ю., Небжицький Б., Савчук О. Фінансова стійкість як індикатор ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 1. С. 220–225.
37. Олійник Т.І., Косенко А.О. Управління виробничим потенціалом підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/78.pdf.
38. Орехова А.І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 17. С. 308–313. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/45.pdf.
39. Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2024–2026 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 №1315 «Про схвалення основних прогностичних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2024–2026 роки». <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=77059300-efc0-4c61-8a67-3974e0cd27a5&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkraini>
40. Остапенко Т.В. Виробничий потенціал підприємств АПК: поняття та оцінка. *Молодий вчений*. 2014. № 4 (07). С. 100–104. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/4/27.pdf>.
41. Островська О. А., Юркевич О.М. Емпірика діагностики кризового стану в корпоративних фінансах: нові підходи. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 7–8 (266–267). С. 33–40.
42. Павлова Г., Волчанська Л., Ковальов Д. Фінансове забезпечення фермерського господарства в контексті його фінансово-економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2024. № 54.
- DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-54-44>

43. Панкова Н., Замлинська О.В. Пошук ефективних напрямів зміцнення фінансової стійкості агропідприємств півдня України. Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри: Збірник матеріалів III Міжнародної наукової-практичної конференції, 06 листопада 2025 року. Одеса, ОДАУ. 2025. 279 с. С.152-155.
44. Петренко О.П., Шевченко А.А. Adaptation of agricultural production to wartime realities: preservation of economic security of Ukraine. *Галицький економічний вісник*. 2024. 3 (88). С.20-30. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/88/1305.pdf>
45. Петренко О.П., Шевченко А.А. Цифрові технології у фінансовому аналізі аграрних підприємств: виклики та можливості під час війни. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15517740>
46. Петренко, О., Козак, К., Атамась, Г., & Ханін, А. (2025). Фінансова політика у формуванні стратегії продовольчої безпеки України. *Food Industry Economics*, 17(3), 52-58. <https://doi.org/10.15673/fie.v17i3.3289>
47. Поддєрьогін А.М. *Фінанси підприємств*. – Київ: КНЕУ, 2013. http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/12491/mod_resource/content
48. Поліщук Є.А., Іващенко А.І. Методика розрахунку ключових показників ефективності (КРІ) використання різних фінансово-кредитних інструментів підприємствами МСБ. *Ефективна економіка*. 2019. № 2.
49. Попова С. П., Пилипенко А. В. Методи оцінки та шляхи стабілізації фінансового стану підприємства. *Наукові записки*. 2016. № 20. С. 25–35. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/e70a422b-1d45-424c-ad91-c99634e50d42/content>
50. Проблеми і перспективи розвитку малого і середнього бізнесу: монографія / за ред. д.е.н., професора С.Д.Лучик; Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Чернівці: Технодрук, 2021. С. 400.
51. Пшенична М., Вінницький І. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на

- економічну стійкість підприємства. Збірник наукових праць "Логос". 2025. С.24–28. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-24.01.2025.003>
52. Рзаєв Г., Слива А. Напрями аналізу фінансового стану підприємства у розрізі потреб економіки. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. Т. 282, № 3. С. 118–120.
URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-282-3-21>
53. Савицька Г.В. *Аналіз господарської діяльності підприємства*. – Київ: Знання, 2016.
54. Сисоєва І.М. & Гріщенко І.В. Роледерс В.В. (2024) Основні підходи та процеси в циркулярній економіці, Інвестиції: практика та досвід, (6), 32-37. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.6.32>.
55. Сопко В. В. Бухгалтерський облік біологічних активів: теорія і практика. Житомир: ЖДТУ, 2024. 298 с.
56. Сучасна парадигма публічного управління: Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції (19-22 жовтня 2021 р.) / За наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, – Львів, 2021. – 637с. https://pumo.stu.cn.ua/wp-content/uploads/2024/06/suchasna_paradygma_publichnogo_upravlinnya_2023.pdf
57. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. – К.: КНЕУ, 2019
58. Фінансова стійкість агропідприємств Причорномор'я України під час війни / М.Я. Громлюк, Н.І. Панкова, О.В. Замлинська // Економічні та соціальні аспекти розвитку України: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 жовтня 2025 року). Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2025. С. 278–283.
59. Хома І., Панчак М.І. Шляхи вирішення проблем ліквідності та платоспроможності малих вітчизняних підприємств. Економічні науки. 2023. No 184.

60. Шабатура Т.С., Шевченко А.А., Петренко О.П., Галицький О.М. The by-products of grain production are an ecological and economic solution to the energy crisis. BIO Web of Conferences. 2024. 114. URL: https://www.bioconferences.org/articles/bioconf/pdf/2024/33/bioconf_icabee2024_01019.pdf
61. Шевченко А. А., Петренко О.П. Детермінанти економічного розвитку сільського господарства в Україні. *Modern Economics*. 2023. №38. С.186-193. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/determinants-of-economic-development-of/>
62. Шевченко А.А., Петренко О.П., Іванюк Н. С. Продовольча безпека України в умовах війни та пріоритетні напрямки врегулювання її стану. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3374/3301>
63. Шевченко, В., Замлинська, О. Цифрові двійники як інноваційний інструмент сталого розвитку агропромислових підприємств. Актуальні питання економічних наук. 13 (Лип 2025). DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.16810175>
64. Brigham, E.F., Ehrhardt, M.C. *Financial Management: Theory and Practice*. – Cengage Learning, 2014.
65. Chikov I., Radko V., Marshalok M., Tepliuk M., Petrenko O., Sharko I., Sitkovska A. Economic development of agricultural food enterprises on an innovative basis. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. №1 (42). С.98-106. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3672>
66. Chukurna, O., Zamlynskyi, V. (eds.) (2023). Modern trends in digital transformation of marketing & management: collective monograph. *Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7633350>.
67. Kornyliuk, A., Ivashchenko, A., Polishchuk, Y., Tereshchenko, O. Onikiienko, S. Government Early Policy Responses on Covid-19 Challenges in Central and Eastern Europe: SME Support. *Acta Innovations*, 2022, 2022(42), pp. 50–58
68. Kulish G., Chepka V., Gavrilenko J. Methodological approaches to the assessment of the financial state of the enterprise: advantages and

- disadvantages. *Economies' Horizons*. 2023. № 1(23). С. 106–120. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.274304](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.274304)
69. Ross S. A., Westerfield R. W., Jordan B. D. *Fundamentals of Corporate Finance*. 12th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2021. 1008 p.
70. Stanislavyk, O., Zamlynskyi, V. (2023). Sustainability of business development in strategic management. Modeling the development of the economic systems, (1), 37–44. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-5>
71. Tereshchenko O.O. *Антикризове фінансове управління підприємством*. – Київ: КНЕУ, 2012.
72. Tetyana Savchenko, Oksana Honcharenko, Olena Nikoliuk, Olga Petrenko, Svitlana Nuzhna, Olga Rodina. Assessment of the influence of socio-economic factors on the level of agro-food products. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2024. 46(3).p. 346-353. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/5448/3507>
73. Zamlynskyi V, Shabatura T, Zamlynska O. Perspective Chapter: Exploring the Possibilities and Technologies of the Digital Agricultural Platform. 2023. *Sustainable Development*. IntechOpen. 2023. DOI: <https://doi.org/10.5772/intechopen.112358>.
74. Zamlynskyi, V., Diachenko, O., Halytskyi, O. & Levina-Kostiuk, M. (2024). Development of Ecologically Safe Production: Digital Trends in the Agri-Food Sector. *Digital Agricultural Ecosystem: Revolutionary Advancements in Agriculture*, 71–90. <https://doi.org/10.1002/9781394242962.ch5>